

393

Ўттиз тўртинчи йил чиқиши
Шаввол 1440ҳ – июн 2019м



Ал-Ваъи

Кенг кўламли,
фикрий, сақофий журнал

Ал-Ваъи сўзи

Судан қўзғолони
Унинг воқеси ҳамда
лўнда ва фойдали ечими

Исломга мансублик... Буюк мастьулият ҳамда тарих яратиш

Бугунги кундаги ҳукмдорларнинг шаръян эътироф этилмаганлиги
ҳақида узил-кесил гап (2)

Саудия: муваффақиятсиз сиёsatни қутқариш учун ўтказилган
учта саммит



393

Ўттиз тўртинч
йил чиқиши
Шаввол 1440Х
Июн 2019м

Ливан 1000 лира

Яман 30 риёл

Туркия 1 доллар

Покистон 1 доллар

Австралия 2,5 доллар

Америка 2,5 доллар

Канада 2,5 доллар

Германия 2,5 евро

Швеция 15 крон

Бельгия 1 евро

Швейцария 2 франк

Австрия 1 евро

Дания 15 крон

Чибук сонга

- **Ал-Ваъй сўзи:** Судан қўзғолони: Унинг воқеси ҳамда лўнда ва фойдали ечими 3
- Гарбнинг Исломни бузиб кўрсатиш учун тузган режалари: Андоза сифатида таклиф қилинаётган «Америкача Ислом» ва «Французча Ислом» (2)..... 11
- Ҳукмдорларнинг шаръян эътироф этилган ёки эътироф этилмагани хақида узил-кесил гап (2) 23
- Исломга мансублик... Буюк масъулият ҳамда тарих яратиш 43
- Шаръян эътиборга олинмаган усул (2)..55
- **Оlam мусулмонлари хабарлари** 69
- **Қуръони Карим сұхбатида** 72
- **Жаннат боғлари:** Росууллоҳ нинг Ислом хулқларини жамлаган васиятлари . 81
- **Уларнинг ҳидоятларига эргашинг:**
Хаббоб ибн Арат 87
- **Сўнгги сўз:** Саудия: Муваффакиятсиз сиёсатни кутқариш учун ўтказилган учта саммит..... 91

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

СУДАН ҚЎЗГОЛОНИ: УНИНГ ВОҚЕСИ ҲАМДА ЛЎНДА ВА ФОЙДАЛИ ЕЧИМИ

Америкада чиқадиган Форин Полиси журнали чоп этган «Суданда антиқўзғолон бошландими» номли мақолада журналист Жастин Линч Судандаги вазиятни қисқача шундай ифодалайди: «Башир кетди. Лекин унинг режими жанг қилмоқда». Шу нарса аниқки, Ҳарбий кенгашнинг қўзғолон, одамларнинг Башир устидан ғалабаси ҳақидаги ва унинг режими ҳақидаги позицияси антиқўзғолон руҳидадир. Чунки Ҳарбий кенгаш юрт раҳбарлигини вазият кескинлашиб турган бир пайтда Баширдан тинч йўл билан қабул қилиб олди. Ҳокимиятни қабул қилиб олганлар Баширнинг яқин одамлари бўлиб, ҳатто айримлари жиноятларда унга шерикдир. (Ҳарбий кенгаш раиси ўринбосари ва тезкор кучлар қўмондони Ҳамидати шулар жумласидандир. Унинг қўшинлари Хартум шаҳри Эътисом майдонидаги намойишчиларни ўлдиришда айблланган). Улар оммавий ахборот воситалари орқали Баширга қарши чора кўрилишини билдиришди. Бироқ, чора кўрилмади. Шунингдек, улар юрт раҳбарлигини фуқаролик ҳукуматига топширишни исташмаяпти...

Ҳарбий кенгашнинг антиқўзғолончи кўринишларидан яна бири унинг масъуллари олдин қўзғолонга қаршилик қилишда машҳур бўлган давлатларга сафар қилишди. Улар Саудия, Амирликлар ва Миср каби давлатлар бўлиб, улар қўзғолонни бостиришда жирканч тарихга эгадир. Риёз ва Абу Даби Ҳарбий кенгашни қўллаб-куватлаши тўғрисида дарҳол эълон қилди. Судан армиясига маош тўлаш учун Кўрфаз ёрдам ташкилотидан уч миллиард доллар ажратилди. Шунингдек, марказий банк ҳамда озиқ-овқат ва нефть маҳсулотлари савдосига ёрдам кўрсатилди... Буларнинг барчаси исломий қўзғолон ҳокимиятни қўлга киритишига йўл қўймаслик учун амалга оширилди.

Ҳарбий кенгаш зобитлари Миср сценарийсини тақрорлашмоқчи. Яъни улар қўзғолонни эгаллаб оламиз,

кўзголончилар олдида айрим чекинишларни қабул қилсак, шунинг ўзи етарли, деб ўйлашяпти. Агар қўзғолончилар бундай чекинишларни қабул қилмайдиган бўлса, уларни хунук кўрсатиб, сўнг барҳам беришмоқчи. Шунингдек, Ҳарбий кенгаш соат милларини орқага қайтарадиган ва режимни яна тикладиган регионал ва халқаро қўллаб-қувватловга эга бўлишга интиляпти. Ҳарбий кенгаш ушбу пойгода ўзини Судан ва қўшнилари учун асосий хавфсизлик клапани сифатида ҳавола этмоқда. Афтидан, у одамлар интилаётган ўзгартиришга имкон бермасликка қаттиқ ҳаракат қиляпти. Шунинг учун ҳам экстремизм ва терроризм билан курашга киргани ҳақида маҳаллий ва халқаро кучларни тинчлантира бошлади. Судан газеталаридан бирининг ёзишича: «Ҳамидати ва Бурхонлар ҳар иккиси ажнабий режани ижро қилаётгани ва 2013 йил 30 июндаги Миср халқ қўзғолонини пайдо қилган Сисий йўлидан юриб, ишни ўз қўлига олиш учун қаттиқ интилаётганини кўрсатишиди...».

Охирги воқеалар шуни кўрсатмоқдаки, Ҳарбий кенгаш, унинг ортидаги Америка, қўзғолонга қарши давлатлар ҳамда малайликка ўрганиб қолган қўллар ҳокимиятни олмагунича бошқарувни ташлаб қўймайдилар. Афтидан, қўзғолон Суриядаги юз бергани каби тинч йўналишидан бурилиб, одамлар эътибори ҳарбий томонга қаратилади. Бундан ташқари Америка ва Европа Суданга ўзгача очкўзлик билан қараради. Чунки Суданнинг майдони икки миллион кв.км.ни ташкил қилиб, қазилма бойликларга бой ўлкадир. Улар қўзғолондан олдин ҳам Суданни бўлиб юборишга ҳаракат қилишарди. Сўнгги ходисалар Суданни тақсимлаш учун қулай фурсат ҳисобланади, токи Судан номли давлат қолмасин.

Аммо халқ ҳаракати ўзини қўзғолоннинг тинч тимсоли деб ҳисоблайди. Лекин у на онг, на тартиб ва на етакчиликка эга, балки унда турли сиёсий йўналишлар мавжуд. Шунинг учун унда ўзгартиришга олиб борадиган ягона тасаввур йўқ... Турли уюшма, ҳайъат ва жамоат каби халқпарварликдан дарак берувчи номлар ортига яшириниб олган номаълум шахслар унга раҳбарлик қилишга ҳаракат қилмоқда. Шунингдек, улар ўзларини сиёсий Исломдан узоқ қилиб кўрсатмоқда. Халқаро ва маҳаллий жамиятларнинг қўллаб-қувватловига эришиш учун демократия ва фуқаролик давлати ҳақида гапиришмоқда... Улар мусулмонларнинг ўзгартиришга бўлган интилишларидан узоқ

бўлиб, қўзғолонни ўғирлаш ва мусулмонларнинг талабларидан узоқлаштиришга ҳаракат қилишмоқда. Одамлар эса, соғ мусулмон бўлганлари учун қўзғолонларининг ҳам соғ бўлишини хоҳлашмоқда. Аммо анави номаълум кишилар Ҳарбий кенгашга қарши туришга имконият берадиган халқаро ва маҳаллий қўллаб-қувватловни касб қилишга ҳаракат қилмоқда. Шунингдек, улар қўзғолон тўқнашувига ва аксилқўзғолонга киришга ҳаракат қилмоқда.

Бу ҳаракатлардаги заифлик аломатларидан яна бири улар Ҳарбий кенгаш билан музокара қилиш борасида турли хил фикрдалар. Уларнинг бир қисми Ҳарбий кенгаш билан бошқарувни бўлиб олиш фикрида бўлса, яна бир қисми умуман қарши. Яна бир қисми Ҳарбий кенгаш собиқ президент Баширга алоқадорлиги ҳамда унинг ҳарбий ва хавфсизлик дастаси бўлгани учун унга ишонмайди. Улар ўз қўзғолонларини Саудия ва Амирликлар ўғирлаб олишидан қўрқишади. Шунингдек, эркин фикрлаш борасида босим қилаётган Сисийнинг репрессив андозаси такрорланишидан қўрқишади...

Ҳаракатлар таркибидағи ушбу заифлик ҳамда уларнинг яхлит бўлмаган позицияси, шунингдек халқаро қўллаб-қувватловга эга бўлмаганликлари сабабли Қатар ва Туркия каби давлатлар бундан фойдаланиб қолишлиари мумкин. Бу давлатлар халқ ҳаракатига ёрдам бериб, ундаги қарор чиқариш салоҳиятини тортиб олиши ва натижада у халқаро жиҳатга мурожаат қилиб, ўзини уларга ўлжа қилиб бериши мумкин. Маълумки, Туркия ва Қатар давлатлари аксилқўзғолон тарафдорларидир. Шунинг учун бундай ҳаракат яхшилиқдан дарак бермайди. Чунки у на одамларнинг талабини шакллантиради ва на уларнинг муаммоларини тубдан ҳал қиласди. Шунингдек, у маҳаллий ва халқаро позицияда уни қўллаб-қувватлайдиган хорижий кучларни изламоқда. Шунинг учун у Башир ҳокимияти рамзлари каби рамзга эга бўлган мухолифатдан бошқа нарсани англатмайди.

Халқ ҳаракатининг воқеси мана шундан иборат. У сиёсий, халқаро ва маҳаллий воқе ҳақида тушунчага эга эмас ҳамда сиёсий ўйинларни фош қилишга кучи етмайди. Шунинг учун уни ишлатиш ва эгаллаб олиш ҳамда қўзғолонга қарши давлатларга ўлжа бўлиши осон. Чунки бу давлатлар виждонларни сотиб олишда тажрибага эга ҳамда моддий ва

ҳарбий куч соҳибидир. Бу нарса уларга Фарбдаги хўжайинлари манфаати йўлида ўз ролини бажариш ва қўзғолонни ўzlари томонга буриш имконини беради.

Аммо кутилаётган нарса шуки, аксилқўзғолон тарафдорлари бўлган давлатлар армия ичидаги малайларни сотиб олади ва армияга тобе мухолифатни тайёрлайди. Шунингдек, уларнинг бошқарув рамзларини қўрсатиб, улар орқали ҳалқ ҳаракатини ёқасидан тутади ва уни одамларнинг истагига зид равища ўзининг режасига мувофиқ ушлаб туради. Зеро, қўзғолонга карши давлатларнинг ҳокимлари барчаси малайдир. Аксил қўзғолоннинг вазифаси Америка ва Британия каби ўzlари тобе бўлган давлатлар фойдасига қўзғолонни тугатишидир. Шунинг учун аксилқўзғолончи давлатларнинг иши бошқарувни ўзининг ўгай отасига топширишидир. Туркия, Саудия ва Миср Америкага, Қатар ва Амирликлар Британияга. Яна ҳам аниқроқ қилиб айтадиган бўлсак, Ҳарбий кенгаш устида Америкага тобе Саудия ва Миср ҳамда Британияга тобе Амирликлар беллашмоқда. Яманда кечаетган ҳодисалар бунга яққол мисолдир. Чунки у ерда Амирликлар Саудия режасидан умуман бошқа режа асосида ҳаракат қилмоқда. Ҳолбуки ҳар иккиси битта иттифоқдадирлар.

Судандаги ақли бор кишилар огоҳ бўлмасалар ва динлари ўргатганидек фикрламасалар юкорида айтилган ишлар содир бўлиши табиийдир. Уларни ўzlари тушиб қолган ҳолатдан фақат динлари кутқаради. Одамлар устидан раҳбарликни кўлга олишга ҳаракат қилаётган Содик Маҳдий каби эски шахслар ҳамда Бурхон ва Ҳамидати каби янги шахслар, уларнинг барчаси сиёсий ислом ва Халифаликни бошқарув модели ўрнида қабул қилмас эканлар, тезда қулайдилар. Farb сиёсий Ислом лойиҳасини кўтарган ҳар бир шахсга қарши уруш қиласди. Демак бу таклифда ҳеч қандай нифоқ бўлиши мумкин эмас, чунки уни фақат содик кишиларгина қабул қиласди. Бугун кураш ушбу икки лагер ўртасида бўлиши лозим: Ё Аллоҳ нозил қилган аҳкомлар билан бошқариш, суданликлар мана шу бошқарувга лойиқдирлар. Ёки Суданнинг жар томонга қараб ҳаракатланиши. Бунда у билан ҳамкорлик қилаётган ҳалқаро ва маҳаллий давлатлар унга раҳм қилмайдилар. Шунингдек, унинг тақдири бошқа қўзғолон юртлари тақдири каби бўлиб, Farb ва унинг малайларига ўз юрти ва динини сотиб юборган

кишиларга ўзининг етакчилигини топшириб қўяди. Сурия, Яман ва Ливияда бўлаётган ишлар бунга яққол мисолдир.

Халқ ҳаракати, Ҳарбий кенгаш ва аксил қўзғолонни қабул қилган давлатлар воқеи шундан иборат... Судан ва Жазоирдаги қўзғолон ўzlаридан олдинги қўзғолонлардан ибрат олмасалар худди мана шу ахволга тушадилар. Улар нима қилишни билиши учун нима содир бўлганини билишлари керак. Чунки икки жиноятчи ўйинчи яъни маҳаллий ва халқаро ўйинчилар ўша-ўшалардир. Шунингдек, бу ўйинчиларнинг иши ҳам битта, яъни илмоний оқимларни пайдо қилиш ва Исломдан узоқ шахсияларни чиқариш. Бундан ташқари уларга тобе ва бозорини чаққон қилаётган ахборот воситалари ҳам ўзгармаган.

Шундай экан, халқ ҳаракатидан нима талаб қилинади?

Судандаги мусулмонлар бошқа юртлардаги мусулмонлар каби Ислом ва Халифалик давлатини хоҳлашади. Чунки Халифалик давлати Судандаги мусулмонларни жамлайди. Шунингдек, улардан шундай кучни пайдо қиласади, бу куч одамларга жиноят қилаётган кишиларни тўхтатади ва турли ўлкалардаги мусулмонларнинг қўллаб-қувватловига эришади. Шунда улар ўzlарига қарши бўлаётган маҳаллий ва халқаро хужум қархисида бир муштга айланадилар.

Судандаги ўзгартириш компаси тўғри шаръий ўзгариш томон йўналиши лозим. Бу эса, икки ишга муҳтож бўлиб, уларни қисқача шундай ифодалаш мумкин: Биринчиси: Исломни бошқарув лойиҳаси сифатида таклиф қиласадиган онгли ва холис етакчиликни пайдо қилиш. Чунки Аллоҳ рози бўладиган нарса фақат мана шу бўлиб, уламолар унда ўzlарининг етакчилик ролини бажариши лозим. Иккинчиси: Армиядаги холис зобитлардан иборат қувват эгалари Аллоҳ рози бўладиган исломий ўзгартириш фойдасига иш тизгинини қўлга олиши ва бошқарувни рошид сиёсий етакчиликка топшириши керак. Ана ўшанда бошқа қўзғолон юртларида содир бўлмаган нарса Суданда содир бўлиши мумкин.

Аммо аксил қўзғолон давлатлари ичida энг каттаси Америкадир. Америка Судандаги бошқарув ўз қўлида деб ҳисоблади. Собиқ президент Башир унинг малайи бўлган. Америка Судандаги қўзғолон уни Америка ҳукмронлигидан чиқариш учун ҳаракат қилаётганини билади. Америка яна Суданда бошқарувни ўз қўлига олиш ва Американи у ердан

кувиб чиқишига ҳаракат қилаётган Британиядек куч борлигини ва Британиянинг ушбу юртда Содик Маҳдий каби сиёсий кучи борлигини билади. Британиянинг Суданда бошқарувни қўлга олиш учун суюнадиган ҳарбий кучи борлигини ҳам билади. Бошқача айтганда, Британия Суданда бошқарувни қўлга олиш имкониятига эга. Чунки у ерда Британияга қарам бўлган, ҳокимиятни қўлга олишда уларга таяниш мумкин бўлган сиёсий етакчилик ва ҳарбий қувват бор. Судандаги бошқарувни қўлга олиш бўйича кураш ушбу икки ишга асосланади.

Аммо қўзғолончилар учинчи тараф бўлиб, улар ҳам бошқарувни ўз қўлларига олишни хоҳлашади. Лекин уларда на сиёсий етакчилик ва на ҳарбий куч мавжуд. Айни шу икки нарса ишларни уларнинг фойдасига ҳал қилиши мумкин. Шунингдек бу ерда қўзғолон эга бўлган, аммо бошқаларда мавжуд бўлмаган учинчи иш бор. У ҳам бўлса, жамоатчилик фикри бўлиб, у одамларни кўчага олиб чиқмоқда ва ўзгартириш борасидаги улкан орзуларини ўртага ташламоқда.

Улар Ислом ва Аллоҳнинг ҳукмини тиклашни ўзгартириш учун лойиха сифатида ушласаларгина ҳақиқий кучга айланадилар. Бу – одамлар ичида амалга ошиши мумкин бўлган ёлғиз иш бўлиб, Америка, Фарб ҳамда жин ва инсонлардан бўлган шайтонлар ундан қўрқадилар. Чунки Ислом, яъни Аллоҳ нозил қилган аҳкомлар билан ҳукм юритадиган Ислом одамларни жамлайди ва ушбу жирканч вазиятдан уларни кутқаради. Шунинг учун қўзғолоннинг етакчиларимиз деб даъво қилиш орқали уни ўғирлашга ҳаракат қилаётган кам сонли илмонийларнинг эътибори йўқ.

Қўзғолончилар шуни билиши лозимки, маҳаллий ва халқаро қўллаб-қувватловни қўлга киритишига ҳаракат қилиш қўзғолонни барбод қиласди. Одамлар ахборот воситаларида қўллаб-қувватловчи давлатлар дея номланаётган, уларнинг қашшоқлиги ва заифлигидан фойдаланаётган, уларга сиёсий мақсадда берилаётган ифлос пуллар билан ёрдам кўрсатаётган томонлардан огоҳ бўлишлари лозим. Шунингдек, қўзғолонни тўхтатиш ва уни ўзларининг ҳукмронлигига бўйсундириш каби шартлар эвазига бериладиган қуроллардан огоҳ бўлиши лозим. Қўзғолончилар ўз қўзғолонларини қуролли қўзғолонга айланиб кетишидан огоҳ бўлиши лозим. Чунки бу қўзғолонни ўлдиради. Шу нарса аниқки, Америка одамларни етаклаш, тинчлантириш

ва ўз манфаати йўлида ишлар тизгинини ушлашга кучи етмаса, Ҳарбий кенгашга одамларни қўзғолонни қуролли қўзғолонга айлантиришга қизиқтиришга буюради. Шунда террористларга қарши кураш баҳонаси остида қўзғолонга зарба бериш имконияти туғилади. Кейин фожиали давр бошланади ва Сурия, Ливия, Яман ва Миср қўзғолони бошига тушган нарса Судан қўзғолони бошига тушади...

Судандаги вазият бошқа юртлардаги каби бундан кўпроқ босимни кўтара олмайди. Ушбу вазиятдан чиқишнинг ягона йўли холис зобитлардан иборат гурухнинг анави ақлсиз зобитлардан бошқарувни тортиб олишларида гавдаланади. Чунки бу ақлсиз зобитлар бошқарувни қўлга олиш борасидаги очқўзлиги туфайли юртни вайрон қилиш ва халқни қатл қилишга тайёрдирлар. Сўнгра ушбу холис зобитлар бошқарувни Суданда Аллоҳнинг ҳукмини тиклаш учун мусулмонларга топшириши лозим. Шунда улар одамларни ўzlари билан бирга эканини топади ва уларни ҳимоя қиласди. Улар шу билан Аллоҳни рози қилишади ҳамда Умматни кофир Ғарб ва унинг жиноятчи малайлари ёмонлигидан озод қиласди. Қисқача айтганда, одамлар Исломни бошқарувга олиб келишга ҳаракат қилиши ва ўзлигини соғлом ҳолда сақлаши лозим. Шунингдек, уларни ўлимга олиб борадиган қуролли йўлга ўтмаслиги, элчихоналар билан алоқа боғламаслиги, кўмакчи давлатлар билан муомала қилмаслиги лозим. Бундан ташқари, бошқарув тариқатида Баширга ўхшаган Содиқ Маҳдий каби сиёсий кучлар билан алоқа қилишдан бош тортиши керак. Улар яна армиядаги холис зобитлардан иборат ҳарбий кучга эга бўлиш учун ҳаракат қилишлари лозим. Чунки улар воситасида ҳокимиятни бошқалардан олиб, Аллоҳнинг ҳукмини тиклаш учун ҳаракат қиладиган ҳақ эгаларига топшириш имконияти мавжуд. Аллоҳга ҳамдлар бўлсинки, бундай ишлар бисёр, одамлар холис, холис зобитлар мавжуд. Шунингдек Аллоҳ нозил қилган аҳкомлар билан ҳукм юритадиган Исломга чақираётганлар мавжуд... Демак қўзғолон мана шундай лойиха билан најот топиши мумкин. Ҳақиқий ўзгартириш ана ўшанда амалга ошади, бундан бошқа ўзгартиришда фақат башаралар ўзгаради.

Биз холис зобитлар борлиги ва улар ўзгартиришни амалга оширишларига ишонамиз. Лекин улар тарқоқ, агар улар бирлашсалар, катта кучга айланишади. Ёлғиз ечим мана шу, ундан

бошқа ечим йўқ... Агар иш мана шу шаклда кетмаса, кофир Ғарб Сурия, Ливия ва Яманда бўлганидек Суданни тилка пора қилади. Шунинг учун холис зобитлар Аллоҳ олдидаги масъулиятларини бажариши лозим. Чунки улар куч эгаларидир. Агар холис зобитлар ҳаракат қилмаса, нохолис зобитлар ҳаракат қилади. Шунингдек малай жиноятчилар бошқарув борасидаги очкўзлиги туфайли янада каттароқ жиноятларга қўл уради. Биз буни ўз кўзларимиз билан кўриб турибмиз. Эй Судандаги зобитлар вақт одамлар фойдасига ишламаяпти, қилинаётган режа эса катта ва хатарлидир. Бугун сукут қилиш вақти эмас, ўз вазифангиизни кечиктирмай бажаринг. Сизлар буюк иш қаршисида турибсиз: Ё Аллоҳ нозил қилган аҳкомлар билан ҳукм юритишни тиклайсиз, ёки юртни душманига топширасиз... Шундай экан, Аллоҳ Таоло ўз китобида айтган кишилардан бўлинг.

﴿الَّذِينَ أَسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحَسَّنُوا مِنْهُمْ وَأَنَّقُوا أَجْرًٌ عَظِيمٌ ﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاحْشُوْهُمْ فَرَادُهُمْ إِيمَنًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنَعَمْ الْوَكِيلُ﴾

«Улар Аллоҳ томонидан бўлган неъмат ва фазлу қарам ҳақида ҳамда ўзларига жароҳат етганидан кейин ҳам Аллоҳ ва расулига бўйсунган мўминларнинг ажри – мукофотини Аллоҳ зое қилмаслиги ҳақида хушхабар берадилар. Уларнинг орасидаги чиройли итоат қилган ва Аллоҳдан кўрққан зотлар учун улуг ажер – мукофот бордир. Ундаи зотларга айrim кимсалар: «Қурайши одамлари сизларга қарши (саноқсизлашкар) тўплаган, кўрқингиз!» деганларида бу гап уларнинг иймонларини зиёда қилди ва: «Бизга ёлгиз Аллоҳнинг ўзи кифоя. У зот энг яхши ишончли вакилдир!», дедилар» [Оли Имрон 172-173]

Аммо Аллоҳ Таоло қуйидаги оятларида сифатлаган кишилардан бўлиб қолманг.

﴿إِنَّمَا ذَلِكُمُ الْشَّيْطَنُ تُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُرَ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَحَاطُونَ إِنْ كُنْتُ مُؤْمِنِينَ﴾

«Албатта ўша (сизларни васвасага солмоқчи бўлган) шайтоннинг ўзидир. У сизларни ўзининг дўстларидан (кофирлардан) кўрқитмоқчи бўлади. Бас, агар мўмин бўлсангиzlар, улардан кўрқмангиз, Мендан кўрқингиз!» [Оли Имрон 175]

Тўғри йўл фақат Аллоҳнинг измидадир. □

ҒАРБНИНГ ИСЛОМНИ БУЗИШГА ҚАРАТИЛГАН РЕЖАЛАРИ:

«АМЕРИКАЧА ИСЛОМ» ВА «ФРАНЦУЗЧА ИСЛОМ» МОДЕЛИ

Устоз Бассом Фарход

Французча ислом модели

Францияга мансуб бўлган иккинчи лойиха амалий сиёсий лойиха бўлишдан кўра кўпроқ фикрий назарий лойихадир. У узоқ муддатли лойиха бўлиб, унинг натижалари шу онда кўринмайди. Бу лойиха мусулмонларга ҳужум қилишдан олдин Исломга ҳужум қилишга қаратилган. Бундан кўзланган мақсад, шариат нусусларига, манбаларига, уни тушуниш ва аҳкомларини истинбот қилиш механизмига ҳужум қилиб, Исломни бузиб кўрсатиш ҳамда уни ўзгаришларни қабул қиласидан ҳолга келтириш, шунингдек, асосий қонунларини бекор қилиб, қонунларни мустамлакачи кофир Ғарбнинг жирканч мақсадлари ва заҳарли лойиҳаларига хизмат қиласидан қилиб мослаштиришдир. Ғарбнинг ушбу жирканч мақсади ва заҳарли лойиҳалари мусулмонларни бошқа халқлар таркибига аралаштириб сингдириб юбориш, уларнинг таназзулга юз тутишини ва қарамлигини кучайтириш ҳамда уларни уйғонишдан узоқлаштиришга қаратилган. Шундай қилиб, ушбу лойиха эгалари шаръий нусусларни тушуниш, ижтиҳод қилиш, аҳкомларни истинбот қилиш ҳамда тафсир ва таъвил қилишнинг янги хатарли анъанасига асос солишини кўзлашди. Улар шаръий нусусларни шариатга бутунлай зид бўлган талқинлар билангина кифояланишмади, балки юзсизларча бутун Исломни бузишни кўзлашди... Бузиб кўрсатилган ва ўйлаб топилган исломнинг тузилишини белгилаш вазифасини французларнинг сўлчи яъкубий (яқобинчи) мактаби ўз зиммасига олди. Бу мактаб динни инкор этади, уни ҳаётдан ажратади ҳамда жамият низомларидан бутунлай четлатиб, фақат ибодатхона ва дағн маросимларигагина чеклаб қўяди... Француз шарқшунос, асл келиб чиқиши яҳудий бўлган Максим Родинсон, шунингдек, унинг Ориани Фаллачи, Бернарда Льюис, Андре Калксман, Берна-Анри Леви, Робера Менара ва Тахара Бенжеллунага ўхшаган шогирдлари ушбу экстремистик мактабнинг энг таникли назариётчилариdir. Ушбу очиқ сионист гурӯҳ Исломни обруқизлантиришни, унинг асослари ҳақида шубҳа уйғотишни ўзига ҳунар қилиб олган. Бу гурӯҳ ўзининг бутун вужудини, фикрий самараларини Исломга қарши курашишга бағишилаган ва бу курашни ўзига мақсад, ақида ва ҳаёт йўли қилиб олган...

Ушбу гурухни Ислом ақидасининг икки хусусияти қўрқувга солди. Биринчи: Исломнинг бирлиги ва халқларни бирлаштира олиши. Иккинчи: Исломнинг аниқ (тушунарли)лиги ва қонунчиллик жиҳатининг ишончлилиги... Чунки Шореънинг хитоби тўла тенглик асосида бутун башариятга қаратилган. Шариат инсон муаммоларига инсоний муаммо деб қарайди ва уларни фитратга мос келадиган, ақлни қаноатлантириб қалбни хотиржам қиласиган ечимлар билан муолажа қиласиди. Шариат нусуслари аниқ-тиник, балоғатли ва фасоҳатли бўлиб, уларни тушуниш, амалда қўллаш ҳамда улардан аҳкомларни истинбот қилишнинг амалий механизми мавжуддир... Шариат нусуслари мана шундай бўлгани сабабли ҳам, Ислом ақидасини бутун Ислом оламини ушлаб турган темир-бетонга ҳамда ирқи ва тили хилма-хил бўлган халқларни тоблаётган дошқозонга ўхшатиш мумкин.

Замонавий фиқҳий мактаблар

Француза ислом мактаби ўзи учун мусулмонлар орасида харидоргир бозорни вужудга келтириш учун бу ишда ўзининг тарафдорлари, малайлари ва гарбпараст кимсаларга таянишга азм қилди. Унинг бундай тарафдор ва малайлари туғилиб ўсган жойида Исломга мансуб бўлиб, Франциянинг сақофатидан таъсирангандеки кишилар эди. Ушбу мактаб оят ва хадисларни хирадаштиришда ўзининг бузғунчи фикрларини қўллаш ҳамда оммага уларнинг ҳазм бўлишини осонлаштириш учун мазкур малайлардан жарчи сифатида фойдаланди... Француз тилида сўзлашадиган ва Франциянинг собиқ мустамлакалари бўлган давлатларда ушбу фикрларни ёйиш ҳамда у ерда ячейкаларни ташкил қилиш вазифасини Франция сўлчилари ўз зиммасига олишди. Шундай қилиб, мустамлакачи шарқшунослар қўлида тарбия топган, илманийлик ва Исломга душманлик билан сугорилган илк авлод қўли билан замонавий фиқҳий мактабларга асос солинди... Бу соҳадаги илк иш шаръий илмларга қўпол муносабатда бўлиб, уни элакдан ўтказиш бўлди. Улар шаръий тадқиқот ва билимлар йўналишини тарих, ҳазорат ва адабиёт қисмларига ўзгартиришди. Бу методни ўргатиш вазифасини сўлчиларга ҳамда илманийлар ва атеистларга топширишди. Шаръий таълим муассасалари программаларини теология ва динларни солиштириш каби ботил фанлар билан заҳарлашди. (Тунисдаги Зайтуна

университети бунга мисолдир)... Бу ўқув юртларининг биридан-иккинчисига ўтиб келадиган ўзгармас фикҳий қоидалари ҳамда барча тафаккур ва тадқиқотларининг асоси мавжуд бўлиб, бу қоида ва асослар, асосан, шаръий масалаларни Фарб истаган илмоний сақофат ва маханизмга мувофиқ ҳал этишга қаратилган.

Бундай мактабларда таълим олган ўқувчилар ҳаётда эгри йўлдан юришди. Улар «ислом битта, лекин у турли йўналишларга эга» деган шиорни кўтариб, сунний ислом, шиа исломи, тариқатчилар исломи, сўфилик исломи, Африка исломи, Осиё исломи ва Европа исломи каби атамаларни қўллашди. Улар эски сариқ китоблардан ҳассос масалаларни саралаб олиб, уларни мустамлакачиларнинг лойиҳаларига хизмат қиласиган ҳолга келтириш учун қайта кўриб чиқишига азм қилишди. Бундай масалаларнинг тўғри жиҳати салафлар (илк авлод) томонидан ҳамда улардан кейинги авлод томонидан кўриб чиқилиб ойдинлаштирилган эди. Буларга қуйидаги масалаларни мисол қилиш мумкин: Мерос, таъсисб (чегараланмаган меросга эга бўладиган киши), ҳижоб, калола (ортидан меросхўри бўлмаган киши), маҳр ва идда... Феминистларнинг тортишувлари доирасига кирган масалалар: Мутъа (вақтинчалик) никоҳ, қизларни хатна қилиш, вояга етмаган қизларни турмушга бериш, кўп хотинлилик, итоат уйи (аёлдан эрининг уйда итоатда бўлишини талаб қилиши)... шунингдек, гомосексуализм, онанизм, зино ва кўп эрлилик... масалалари. Ушбу масалалар мустамлакачилар ҳамда Халқаро Валюта Фонди талабига мувофиқ қайта кўриб чиқилди.

Замонавий шайхул исломлар шаръий нусусларга ўз хоҳишистакларига мувофиқ ёндашиб, Аллоҳ ҳалол қилган нарсаларни ҳаром, гуноҳ кабираларни ҳалол қилишди. Бунинг ортидан одамлар Исломга шубҳа билан қарайдиган, Исломни ва унинг аҳкомларини менсимайдиган бўлишди. Кўзланган мақсад аслида шу эди... Америкача Ислом мактабининг ишлари исломий ҳаракатларни ўрганиш ва улардан фойдаланишга қаратилган бўлса, французча ислом мактабининг ишлари Исломни ва унинг шариатини бузиб кўрсатиш, уни алмаштириш ҳамда ичкаридан бузиш учун исломий сақофатни ўрганишга қаратилган... Бунинг учун улар Ислом қонунчилигининг энг муҳим элементлари бўлган қонунчилик манбалари, қонун

чиқариш механизми ва қонунчилик ақлиясига хужум қилишди. Бундан кўзланган мақсад исломий шариатни ўз истаклари ва манфаатларига мослаштириб шакллантиришга имкон топишидир.

Қонунчилик манбалари

Ҳар қандай ақидага хужум қилиб руқнларини бузишнинг энг осон йўли, қонунчилик манбаларини ва асосий нусусларини бузишидир. Чунки бу билан ақида ўзининг хусусиятини, мумтозлигини, мабдаиyllиги ва қонунчилик қувватини йўқотади ҳамда биноси пойdevорларига қўшилиб бузилади... Шунинг учун замонавий фиқхий мактаб назариётчилари Қуръон, суннат, ижмоъ ва қиёсга қарши қаттиқ хужум қилишди, уларга зиён етказиш ва улар ҳақида шубҳа пайдо қилишда устаси фаранг бўлиб кетишид... буни гоҳ бира тўла барчасини инкор қилиш билан, гоҳ уларнинг ҳақиқати ва ҳужжатига зарба бериш билан, гоҳ уларга қарши қасдан ёлғон-яшиқ фикрлар тўқиб чиқариш билан амалга оширишди ҳамда буни ибодатга тааллуқли ақида эмас, балки фақат сиёсий идеология турткиси асосида қилишди.

1 – Қуръони Карим: Улар қонунчиликнинг асосий манбаси деган эътиборда Қуръони Каримнинг ҳужжатлигига шубҳа уйғотишга азм қилишди ва ўзларини холис тадқиқот олиб борувчилар қилиб кўрсатиб Қуръоннинг жамланиши ҳақида қуидагича бўхтон гапларни айтишид: «Қуръони Каримнинг жамланиши, тартибга келтирилиб девон қилиниши Пайғамбар ﷺ нинг вафотидан бир неча ўн йиллар ўтганидан кейин бўлди. Унга ровийларнинг хатолари, сиёsatчилар истаги ва мазҳабпарастлик ўз таъсирини ўтказган. Илмий жиҳатдан унинг манбаларига ишониш мумкин эмас. Чунки Қуръон ҳофизларининг кўпчилиги ғазотларда ўлдирилган. Суяқ, дарахт пўстлоғи, тери ва тош парчаларига ёзилган оятлар йўқолган. Бу эса, Қуръоннинг ишончлилигига шубҳа уйғотади. Чунки, у ҳам башарият томонидан битилган ҳар қандай ёзма асарлар каби ўзгариш киритилишдан, қўшимча қўшилишидан ва камчиликдан холи эмас». Улар бу билангина кифояланишмади, балки Аллоҳнинг китобига қарши бир тўп жирканч режаларни ишлаб чикишиди.

Бундай режаларга мисоллар:

а) Ўзгариш киритиши: Худди мусулмонлар демократиялаштириш ва террорга қарши кураш жараёнинга дуч келганидек Қуръон ҳам бунга дуч келди. Қуръони Каримни

килич, жиҳод сўзлари келган оятлар, шунингдек, яхудийларга ҳужум қилган ва уларнинг жиноятини фош қилган оятлардан тозалаш талаб қилинди. Ҳатто бу иш қайта тузиб чиқиб янги суралар киритилган мусҳафлар тан олинишини талаб қилишгача етиб борди. Масалан, Ироқда «Фотима қуръони» ва «Ал-Вилоят» сурасининг тан олиниши талаб қилиндиди.

б) Қуръони Каримнинг тартибини ўзгартириш: Улар Усмон мусҳаф тузилишини ўзгартиришга, сура ва оятларни ваҳи нозил бўлган вақтга мувофиқ хронологик жойлашувини қайта тартиблаштиришга уринишиди. Яъни, Қуръони Карим оятларининг вақт кетма-кетлиги асосини янгича ёндашувда ёзишни қасд қилишиди. Бу эса аслий Қуръонга зид бўлган янгича матн-нусус пайдо қилиш бўлиб, Аллоҳнинг аҳкомларини бекор қилишни англатади...

в) Қуръонни суннатдан ажратиш: Суннатни инкор қиласиган, у билан Қуръоннинг ўртасини ажратадиган қуръонийлар Қуръонни суннатдан ажратишга чақиришиди. Бу Қуръонни музлатишга ҳамда унинг қувватини очиқка чиқарувчи энергиясидан узиб қўйишга қаратилган жирканч уринишиди. Қуръон билан суннат ўртасидаги боғлиқликни узишга қаратилган ҳар қандай уриниш қонунчилик манбаси ҳисобланган Аллоҳнинг китобини йўқ қилишга уринишиди. Чунки Суннат Қуръонни тафсилот, чеклов, хослов, нозил бўлиш жихатидан жорий воқеа-ходисаларга туширади ҳамда уни шариат усууллари билан қисмларга ажратади ва бойитади...

г) Гаразли таржималар: Дунёдаги барча жонли ва ўлик тилларда, ҳатто маҳаллий ва қабилавий лаҗжаларда ҳам таржимада қўпол хатоларнинг юз бериши табиий... Араб тили Қуръони Каримнинг ажралмас бўлагидир. Араб тилисиз у Қуръон, деб номланмайди. Шунингдек, араб тилисиз Қуръон ўзининг мўъжизакорлигини, муқаддаслигини йўқотади ва бу тилсиз у қонунчилик манбаси бўлмайди. Чунки Қуръон араб тилида нозил бўлди. Унинг лафзи, таркиби, услуби, ҳарфи ҳам арабчадир... Таржима шундай бир амалиётки, у араб бўлмаган мусулмонлар қўлидан Қуръонни тортиб олади, унинг маъноларини бузади, қонунларини тушунарсиз ҳолга келтиради ҳамда уни тушуниш ва амалда қўллаш олдида тўсик бўлади. Бундан ташқари ҳар бир таржима Қуръоннинг битта оятини ҳар хил талқин қиласиди. Бу билан унинг турли талқинлари пайдо

бўлади ва ҳар бир мусулмоннинг ўзига ёқсан таржимани қабул қилиши натижасида тили ва ирки хилма-хил бўлган мусулмонларнинг тарқоклиги кучаяди.

2 – Суннат: Эътиборли жихати шуки, замонавий фикҳий мактаб намояндалари ва уларнинг тарафдорлари суннатнинг Исломга ҳамда Куръонга нисбатан тутган ўрни қанчалик юксаклигини тўла англаб етишган. Улар биладики, Куръонни тушунишда Суннат муҳим роль ўйнайди ва у Куръон билан бир қаторда қонунчилик манбаси бўлиб, инсоннинг ҳаётий муаммоларини муолажа қиласи. Шунинг учун улар Суннатнинг – қонунчилик манбаси деган эътиборда – бутун асосларига ёки унинг бўлак ва тафсилотларига зарар етказиш учун жон жаҳдлари билан ҳаракат қилишади. Ҳатто улар суннатни инкор қилиб, уни Қуръондан ажратишгача етиб боришид... Улар мусулмонларни чалғитиб шундай дейишади: «Пайғамбар ﷺ Мадинада ўзи ижтиход қилган ва муаммоларни вазиятга қараб муолажа қилган. Шунингдек, араб жазирасидаги мавжуд низомлардан, идора ишларидан ҳамда восита ва услублардан фойдаланган. Шунинг учун Суннатни маҳкам ушлаш Муҳаммад ﷺ нинг Мадинадаги ишларидан қандай бўлса шундай намуна олиш эмас, балки худди Умар ибн Хаттоб «девон» тизимини йўлга қўйганидек ҳар бир асрда ва ҳар бир жойда воқега мослашиш демакдир». Уларнинг даъво қилишича: «Куръони Карим – унинг аниқлиги, услуби мўъжизакорлиги ва унинг Аллоҳ Таоло томонидан сақланишини ҳисобга олганда ҳам – унинг жамланиб девон қилиниши хатодан омон қолмаган экан, Суннат ҳам ишончсиз, ёлғон ривоятлардан тўпланган исломий ахлоқ этикасидан бошқа нарса эмас. Ҳар бир гуруҳнинг ўз ҳадислари, ровийлари бор ва улар ҳадисларни ўзлари истагандек турларга бўлишади. Кўп ҳадислар бирор мазҳабнинг тутган йўлини исботлаш, мухолиф раъйга эътиroz билдириш, бирор гуруҳ ёки тоифани голиб қилиш, ҳокимларга яқинлашиш ёки худди шоирларга ўхшаб ҳокимларнинг совғаларини қўлга киритиш учун ўйлаб топилган... Ёлғиз Абу Ҳурайра томонидан олти мингта ҳадис ривоят қилиниши ақлга сифадими? Агар Умар ибн Хаттоб унга ҳадис ривоят қилишни тақиқламаганида яна ривоят қилган бўларди...». Шунингдек, – уларнинг даъво қилишича – Суннат тўлалигича оҳод ҳабар бўлиб, ҳатто мутавотир синfiga киритилган ҳадислар ҳам яқинни

ифодаламайди. Улар мана шу асосга кўра, ҳадисни тушуниш, уни қабул қилиш ва рад этишнинг янги қоидаларини белгилашни таклиф қилишди ҳамда фақат матн устида танқидий мулоҳаза қилишга эътибор қаратиб санадни эътиборсиз қолдиришиди. Ҳадислар мустамлакачи кофирининг ўлчовларига мос қилиб ўзгартирилиши учун улар илмоний ақлга кенг эрк беришиди.

3 – Ижмоъ ва Қиёс: Бу икки манба шаръий далиллардаги энг заиф ҳалқадир. Шунга қарамасдан бузук ниятли замонавий шайхул исломлар ижмоъ ва қиёсга бир-бирига зид икки усул билан ёндашишиди. Ижмоъ ҳақида шуни айтиб ўтиш керакки, у Халифалик давлати жиҳозларини ҳамда унинг рошид халифалар даврида шаклланган аниқ тафсилотларини исботлашда асос бўлади. Замонавий шайхул исломлар ижмони босқичма-босқич бузишга азм қилишиди. Улар ижмоъ қилиш ваколатига ким эгалиги, унинг хужжатлилиги, тутган ўрни ва яроқлилигига доир шубҳаларни қўзғашга ҳаракат қилишиди. Бунинг учун қуидагича саволларни ташлашиди: Ижмоъ бу саҳобалар ижмосими ёки уламолар... Уммат... аҳли байт... Мадина аҳли ёки нуфузли кишилар ижмосими?.. Ижмоъ саҳобанинг раъйими ёки ижтиҳодими?.. У шариат аҳкомларини чиқарадими ёки мавжуд аҳкомлар ҳақида хабар берадими?.. Ижмоъ ваҳими ёки ваҳи эмасми?.. Уларнинг мантиқий илмий таҳлили ижмоъни далил сифатида инкор қилишга етиб борди. Улар қуидагича хулоса қилишиди: «Мусулмонлар тарихида саҳобалар ўртасида муайян масалаларга доир ижмоъ бўлмаган, балки саҳобалар ва бошқа мусулмонларни шахсий ижтиҳод ва қарашларга мажбуrlаш учун Халифалик мансабидан фойдаланиш бўлган... Чунки ижмоъ деб номланган нарса рошид халифалар қўллаган чоралардир. Улар бу чоралар орқали янги қонунчилик манбаларини қўшишган ёки шаръий аҳкомларга зид ишни қилишган. Булар ваҳига алоқаси бўлмаган башарий ишлардир. Улар ўзларининг бундай ёлғонларини бир тўп ёлғонлар билан оқлашади. Бундай ёлғонларнинг энг қабиҳи Умар  ҳақида айтилган ёлғондир. Уларга кўра, Умар  очарчилик йилида қўл кесишни тақиқлаши билан ҳадларни бекор қилган, Ироқда ўлжаларни бўлишда Пайғамбар  га зид иш тутган ва таровех намозига буюриши билан ибодатларга қўшимча киритган.

Қиёсга келсак, унинг воқеси ва далиллиги жиҳатидан гаразгўйларнинг унга қарши курашиши осон. Қолаверса, қўпчилик мазҳаб ва фирмалар уни далил сифатида тан олишмайди. Бироқ шундай бўлсада, улар қонунчилик манбаларига қарши хужумлари давомида қиёсга хужум қилишмади, балки ўзларини Исломга қарши курашларига шаръий тус беришда ундан фойдаланиши... Чунки қиёсда ҳам чеклаш, ҳам шуғулланиш жиҳатидан бир оз оғувчанлик ва хирилик бор. Бу эса, уларнинг аҳмоқ ақлларида қиёсга нисбатан алдов, фириб ва чалғитиш ишлатишни пайдо қилди, пашшадан фил ясашди. Шунинг учун, улар сабабли «Фарънинг ҳам, аслнинг ҳам иллати бир хил бўлгани сабабли ҳукмда фарънинг аслга боғланиши», дейилган қиёс ўзгарди. Энди у гўё «Исломга бегона фикрнинг мустамлакачи кофирнинг ичидаги ёмон ниятга боғланиши» бўлиб қолди. Яъни, қиёс фақат ақлий иллатга асосланган ақлий қиёсга айланди ва бундан мустамлакачилар хийласини амалга ошириш кўзланди.

Қонунчилик механизми

Замонавий фиқхий мактаб қонунчилик манбаларига хужум қилганидан кейин қонунчилик механизмига, яъни ижтиҳодга ва унга алоқадор нарсаларга хужум қилди... Ушбу мактабни ривожлантиришни ўз зиммасига олган шарқшунослар бир тўп тўсиқларга дуч келишди. Биринчи: Аниқ ва тартибга келтирилган фиқхий терминлар тўплами. Иккинчи: Бой фиқхий мерос. Учинчи: Уларда ижтиҳод қилиш лозим бўлмаган қатъий шаръий нусуслар... Бу мактаб айни тўсиқларни босиб ўтиш учун фиқхий терминларни қайта қўриб чиқишига, исломий ижтиҳодий меросни узиб қўйишига ва «қатъий ифода» тушунчасини бузишига ҳаракат қилди. Шунингдек, бу мактаб тафсир, таъвил, қатъий, зонний, нусус каби терминлар мазмунини бузиб йўқ қилишига уринди. Бундай гаразли қадам Аллоҳ улар ҳақида хужжат нозил қилмаган хulosаларни қўйидагича чиқаришига олиб борди: «Ислом қонунчилиги ўз асрининг маҳсули», «Қотиб қолган нусусни ўзгариб бораётган замонга мослаштириш лозим», «Қуръонда қатъий маънони ифодалаган нусус йўқ», «Нусусларни қатъий ва зоннийга бўлиш фақатгина башарий ўлчовдир», «Фуқаҳолар қатъий аҳкомларда ижтиҳод қилишган»... Улар тафсиру таъвил қилиш билан зонний ва нисбийлик ўртасида қасдан изланиш олиб боришиди, шу орқали

шаръий ижтиход қилишни, Китобу Суннат нусусларини ўрганишни «Аллоҳдан ўзга ҳеч ким билмайдиган» тилсим-жумбоқларга айлантириши... Мужтахидга тақлид қилишни қоралаб, бу нусусларни музлатишdir, Аллоҳни қўйиб, фуқаҳоларга ибодат қилишdir, дейишди ва шу орқали Умматнинг буюк ташрии фикҳий бойлигидан узиб қўйишга қаттиқ уриниши... Ижтиходга келсак, бу истилоҳ сохталашибтириш, ўзгартириш ва хиралаштириш уринишларига дуч келди, оқибатда шаръий мақсаддаги маъноси ўзгартирилиб, «фақат ақлни ишлатиш», деган маънога айланди. Қатъий нусусларга ва салафлар ижтиходларига келсак, бу борада ҳам нусусларга найранг ишлатилди, яъни улардаги мақсадга зид маъно ва қироатга зид қироат пайдо бўлди, исломий фикҳий қоидага зид механизм билан қуролланган «шахсий қироат», деган нарса яратилди ва булардан Фарб сақофатини ўрганишни дастаклашга уринилди... Ижтиходнинг мана шундай суюлтирилган маъноси ҳақида замонавий «фақиҳ» шайхларидан бири бундай деди: «Куръон ҳар хил тафсир қилиниш хусусиятига эга буюк бир иш, яъни, лугавий сўздир», унинг маъносини «Аллоҳдан ўзга ҳеч ким билмайди», унинг ҳақиқий маъносини «Аллоҳдан ўзга ҳеч ким тушунмайди», демак, «ҳар бир кори нусуслардан ўз истагига қараб топиб олавериши мумкин», шунинг учун «бир жиҳатдан, Куръонинг ҳеч ким билмайдиган асл маъноси билан, иккинчи жиҳатдан, фуқаҳо ва муфассирлар тафсирини алоҳида-алоҳида қилиб қўйиш керак. Чунки Куръоннинг ўзи «ҳар бир замон ва маконга яроқли, аммо унинг инсон томонидан қироати эса, нисбийдир», ушбу инсонга хос нисбийлик сабабли «Куръоннинг ҳар бир қироати, Аллоҳдан ўзга ҳеч ким билмайдиган ҳақиқий маъносига нисбатан, доимий истак-майл ва завқ-шавққа маҳкум бўлиб қолди».

Қонунчилик ақлияси

Исломий шаръий аҳкомлар мусулмон кишида қонунчилик ақлиясини, яъни шаръий аҳкомларга риоя қилиш ақлиясини марказлашибтиради. У шаръий аҳкомларни қабул қиласди, аҳкомларга тақлид қиласди, аҳкомларни истинбот қиласди, шу аҳкомларга асосланиб ҳукм қиласди ва кундалик ишларида унга мувофиқ иш тутади. Шу боис, шариатга заرار етказиш ва уни бузиш учун қонунчилик механизмига, яъни ижтиходга зарба

беришнинг ўзи кифоя қилмайди. Чунки соф ва соғлом ақлия тезда қонунчилик механизмини қайта тиклашга ундейди. Чунки мусулмон кишидан ўз ишларини шаръий аҳкомларга мувофиқ юргизиш талаб қилинган. У қандайдир бир ишга қадам қўйишдан олдин бу иш ҳақида Аллоҳнинг ҳукмини, яъни унинг мубоҳ, ҳаром, фарз, макруҳ ёки мандублигини билиши керак. Чунки мусулмон кишининг наздида амаллар миқёси ҳалол-ҳаром ҳамда Аллоҳнинг буйруқ ва қайтариқларидир. Шариат банданинг ҳеч бир ишини – бу иш аҳамиятли ёки аҳамиятсиз бўлишидан қатъий назар – эътиборсиз қолдирмасдан у ҳақида Аллоҳнинг ҳукмини беради.

﴿مَا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِن شَيْءٍ﴾

«Китобда бирон нарсани қўймай (ёзганмиз)» [Анъом 38]
Қандайдир бир ҳукм ҳақида шаръий далил, яъни унинг шаръий ҳукм эканлигига ҳужжат бўлсагина нарсалар ва ишларга ҳукм бериш жоиз бўлади. Мусулмон киши ё ўзи ижтиҳод қилиб, ижтиҳоди билан шаръий манбалардан чиқарган ҳукмга амал қиласи ёки ижтиҳодга қодир бўлмаса мужтаҳидга тақлид қилиб унинг ижтиҳодига амал қиласи. Ислом мусулмонда марказлаштирган қонунчилик ақлияси мана шудир. Бундай ақлияга эга бўлган кишининг асосий ташвиши шаръий аҳкомларни ўрганиш ва уларга қаттиқ амал қилиш бўлади.

Мустамлакачи кофирнинг мана шу ақлияга қарши ҳужум қилиши табиийдир. У Ислом юртларида ишларни ўзининг сақофати ва манфаатларига мувофиқ тартиблаштиришни истайди. Шунинг учун французча ислом модели қонунчилик ақлиясини Ғарбнинг илмоний ўлчовлари билан шакллантириш устида ишлади. У исломий нусусларни ўрганиш жараёнини капиталистик фикрлаш тариқатига бўйсундиришга қаттиқ ҳаракат қилди. Фикрлашнинг бу тариқати воқеликни ҳукм ижро қилинадиган ўрин қилмайди, балки ҳукм манбаси қиласи. Шунингдек, бу тариқат ҳукмни олиш ёки олмасликда ҳалол ва ҳаромни ўлчов қилмайди, балки манфаатни ўлчов қиласи. Бунинг натижасида Ислом аҳкомлари оғувчан бўлиб қолди, куфр билан Исломнинг ўртасида фарқ қолмади... Чунки ўлчовлар ўзгарди... рибо фойдага, шаҳидлик ўз жонига қасд қилишга, шариатга риоя қилиш экстремизм ва фундаментализмга, шариатга амал қилмаслик ёнгиллаштиришга

айланди. Улар мусулмонларни адаштириш учун баъзи замонавий фикҳий қоидалардан фойдаланишди. Масалан, «фикхул вое», «фикхул мувозанот» ва «фикхуз зарурот» кабилардан фойдаланишди. Оқибатда мусулмонларнинг қонунчилик ҳақидаги тушунчалари суюлиб, сохталашиб қолди... Энди улар далилга ўхшаш нарса ёрдамида шаръий вазифалар юкини ўзларидан сокит қилишга кўпроқ эътибор берадиган, шаръий аҳкомларни буриш ва ҳилаи шаръий ва шариатни четлаш услубларига қизиқадиган бўлиб қолишиди.

Хотима

Америкача ислом модели муваффақиятсиз ва noctor бўлса, французча ислом модели нопок, илмоний ва мослашувчан бўлиб, унинг нусуслари ҳар қандай имкониятларга очиқдир. Гарб сақофатидан таъсиrlанган кишилар бу имкониятлардан фойдаланиб, Исломни демократияга ва эркинликларга боғлашга ҳамда уни ҳаёт низоми сифатида тан олмасликка ҳаракат қилишади. Франциядаги сўлчи кучларнинг фоҳишабозликка, маст қилувчи ичимликларга ва гомосексуализмга кенг йўл очиб беришларига айни шу французча ислом имкон берди. Франциялик якобинчи тўданинг мақсади Исломни кишанлаш, уни ёриб кириб ичкаридан унинг қонунчилик механизмига зарба бериш ҳамда уни бузиб ҳақиқий йўналишидан буриб юборишидир. Улар мусулмонлар туйғусини қўзғаб қўймаслик ҳамда исломий жамоатчилик фикрини алангалатиб юбормаслик учун замонавий ислом номи остида Гарб лойиҳаларини амалга оширишади. Яъни, уларнинг мақсади Исломни замонга мослаштириш, мусулмонларни бошқа халқлар таркибиغا сингдириб юбориш ҳамда уларнинг қолоқлигини ва қарамлигини кучайтириш учун бузук ишларни ёйишидир. Агар замонавий шайхул исломлар ўз ижтиҳодлари билан ёрдам бермаганида Франция учун бу ишларни амалга ошириш оғир кечар эди. Инсониятга қарши жиноятларни содир этаётган бу мустамлакачи Гарбни икки ишнинг юз бериши ташвишга солмоқда. Яъни, у мабдаси қулашидан ҳамда башарият етакчилигини Ислом қайта эгаллашидан ташвишланмоқда. Шунинг учун бугунги кунда Гарбда исломофобия кучайган. Улар шуни тан олишмоқдаки, агар Гарб сиёсий Исломга қарши эҳтиёт чорасини кўрмаса, у Испаниядан тортиб Малайзиягача чўзилган давлатга асос солишга қодирдир. Буни кичик Буш,

ундан олдин Путин ҳам айтган. Уларга кўра, сиёсий Ислом Ғарб ҳазоратига, унинг қадриятларига, иқтисодий фаровонлигига ва қолаверса унинг бутун вужудига хавф солади. Американинг собиқ мудофаа вазири Рамсфелд Ироқ босқинидан оқланиш учун айтган гаплари орасида ушбу хавотирларни қуидагича ифодалайди: «Келажакда Ироқдан исломий Халифаликнинг пойдевори ўрнида фойдаланилади. Бу давлат Ўрта Шарқда кенгайиб, Осиё ва Африкадаги конуний ҳукуматларга хавф солиши мумкин». Буни улар айтмоқда, агар биз бундан тўғри хулоса чиқармасак келажакда кўп хатоларга йўл қўйишимиз мумкин. □

БУГУНГИ КУНДАГИ ҲУКМДОРЛАРНИНГ ШАРЪАН ЭЪТИРОФ ЭТИЛМАГАНЛИГИ ҲАҚИДА УЗИЛ-КЕСИЛ ГАП (2)

Абу Низор Шомий

Ислом давлати қулатилиб Ғарб исломий юртлар бойликларини эгаллаб олганидан ҳамда бу юртларга ер юзини зулмга тўлдирган тоғутларни ўрнатиб қўйганидан кейин иш эгаларига итоат қилиш масаласи кескин мунозараларга сабаб бўладиган масалага айланди. Ғарб ўрнатиб қўйган бу тоғутлар Умматга зулм қилувчи подшоҳлик асосларини шу даражада мустаҳкамлашдик, ҳатто Уммат яна дастлабки жоҳилият даврига қайтиб қолди. Шундай аянчли бир аҳволда энг ёмони шу бўлдик, Уммат ва унинг даъват аҳли қархисида уламолар тўнини кийиб, уламосифат бўлиб олган мусулмонлар тоифаси пайдо бўлди ва улар жаллодга эмас, унинг кундасига боши қўйилган Умматга сабр қил, итоат эт, зулмга, куфр хукмига ва бошинга қилич келишига рози бўл, мудом бу қилич иш эгаларининг қиличи экан, дея уқтиришмоқда!!! Подшоҳлар зулми камлик қилганидек, энди бу тоифа келиб, золимларга мадад бўляпти, улар эккан қўчатни суғоряпти. Шу ерда муҳим бир нарсага эътибор қаратиш лозим. Бу нарса шуки, биз Қуръон ва Суннат соҳиби бўлган Умматмиз. Шундай экан, исломий манбалардан керакли жавобни топиб олмай туриб мазкур гапни айтганларни таҳқирлаш ва уларнинг хукмдорлар билан шубҳали муносабатларини фош этиш ҳикматдан эмас. Чунки бундай гапга эргашувчилар – гарчи бу уларнинг ҳавои-нафсига зид бўлсада – далилнинг ҳурматидан эргашадилар. Шунинг учун далилни ва унинг ифодаларини ўрганмай туриб, улар билан мунозарага кириш хатодир. Агар далилни ўрганмай туриб, улар билан мунозарага кирилса, бу уларнинг фойдасига бўлади. Чунки, бу билан мазкур гапни айтувчилар далилга амал қилувчи бўлиб кўринса, биз эса ақлни далилдан муқаддам қўювчи бўлиб кўриниб қоламиз.

Олдинги мақоламизда улар ҳужжат қилиб олган айrim нусусларни баён қилиб, айни нусуслар тушадиган ёки манот рўёбга чиқадиган воқени тушунишдаги туб хатони очиб берган эдик. Ушбу мақоламизда эса, шу бобдаги нусусларни тўплаб, уларни ўрганишдаги хатоликни баён қиласиз:

Дарҳақиқат, бу сарой фақихлари ва жоҳил шайхлар буйруқ берувчига, яъни амир ва ҳукмдорга тааллуқли шаръий қоидалар хусусида мусулмонлардан кўпчилигини бошини айлантиришга муваффақ бўлишиди. Оқибатда одамлар – биз коғир ҳукмдорга ёки Аллоҳ нозил қилган аҳкомлар билан бошқармаётган ҳукмдорга итоат қилишимиз шарт, деган фикрга келиб қолди. Ҳатто баъзилари шу каби жинояткорона итоат билан Аллоҳга яқин бўламан, деб ўйлайдиган бўлди!! Демак, масала «أولو الامر» иш эгалари»га итоат қилиш билан боғлиқ:

Аввало, итоат қилишдаги шаръий тушунча тоат фақат Аллоҳ Субҳанаҳуга, деган чукур асл ақидадан балқиб чиқади. Чunksи асли бу дунёда итоат Аллоҳ Таологадир. Унга итоат қилишдаги ҳар бир итоатга ё буюрилган бўлади ёки рухсат берилган бўлади. Кейин аслида, инсонга итоат қилиш ва унинг амрига бўйсуниш учун албатта далил бўлиши керак. Мисол учун, хотин эрга итоат қилиши вожиб, унинг шахсиға эмас, балки эрлик сифати (мансаби)га итоат қиласи. Қачон ажрашиш ёки талоқ билан мана шу сифат кетса, аёлнинг унга итоат қилиши вожиб бўлмайди ва эр бир шахс бўлиб қолади. Умматнинг амирига ва давлат ҳукмдорига итоат қилиш, қачонки унинг шарти ёхуд сифати билан вожиб бўлади, шахси билан эмас. Агар шу шарт кетса ёки сифатдан холи бўлиб колса, унга итоат қилиши вожиб бўлмайди. Уни валий-ҳукмдор деб билиш шу шарт ва сифат эгаси бўлсагина бўлади. Агар бу шарт ва сифат йўқолса, унга ҳукмдор деб қараш ҳаром бўлиб қолади ва унинг ҳукмдорлиги соқит бўлади. Демакки, итоат итоат биландир. Яъни, биз уларга улар Аллоҳ Таолога ва Росули ﷺ га итоат қилишларига қараб итоат қиласиз, агар улар шундай итоат қилишмаса, уларга ҳаргиз итоат қилинмайди. Шу нуқтаи назардан, демак, итоат ҳақидаги бошқа нусусларни ҳам мана шундай муҳкам-мустаҳкам ўзгармас тушунча асосида тушунамиз.

Икки саҳиҳда бундай келган: Росулуллоҳ ﷺ газотга бир отряд жўнатдилар ва уларга ансорийлардан бўлган бир кишини амир этиб тайинладилар. Бу анзорий Абдуллоҳ ибн Ҳузофа ибн Қайс ибн Адий эди. Отряд йўлга чиққач, амир қавм ичиди ўзига нисбатан ўзгаришни кўрди ва – Росулуллоҳ ﷺ менга итоат қилишни сизларга буюрганими? – деб сўради. Улар – албатта буюрганлар, дейишли. Амир – менга ўтин тўплаб беринглар, деди. Ўтин тўплашгач, ловуллатиб олов ёқтириди ва

уларга – шу оловга киришингизга буюраман, деди. Қавм оловга кирмоқчи бўлиб турганида уларнинг орасидан бир йигит – сизлар ўтдан қочиб, Росууллоҳ ﷺга бордингиз. Шунинг учун ўтга киришга шошилманг. Росууллоҳга учранглар. Агар ул зот сизларга оловга киришга буюрсалар, киринглар, деди. Қавм ортга қайтиб, Росууллоҳ ﷺга бу ишдан хабар бердилар. Шунда ул зот

«لَوْ دَحْلَتُمُوهَا مَا حَرَجْتُمْ مِنْهَا أَبَدًا。إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ»

«Агар оловга кирганингизда, ундан хеч қачон чиқа олмаган бўлардингиз. Зеро, итоат фақат маъруф ишда бўлади», дедилар. Ибн Бирр айтган бошқа бир ривоятда бундай дедилар:

«لَا طَاعَةٌ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ»

«Холикқа осий бўлиш билан бандага итоат қилинмайди», дедилар. Ибн Можжа ва Аҳмад саҳиҳ санад билан қилган ривоятда

«مَنْ أَمْرَكُمْ مِنْهُمْ بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ فَلَا تُطِيعُوهَا»

«Улардан ким сизларга Аллоҳга осий бўлишга буюrsa, унга итоат қилманг», дедилар. Кўплаб муфассирлар, шу жумладан, Ибн Касир ва Қуртубий Аллоҳ Таолонинг

«أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَئِكَ الْأَمْرُ مِنْكُمْ»

«Эй мўминлар, Аллоҳга итоат қилингиз ва Пайғамбарга ҳамда ўзларингиздан бўлган иш эгаларига итоат қилингиз!»

[Нисо 59]

ояти каримаси тафсирида ушбу ҳадисни зикр қилиб, итоат қилинши маъруф ишга чеклаганлар. Имом Бухорийнинг Набий ﷺдан қилган саҳиҳ ривоятида ул зот бундай деганлар:

«السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ حُقُّ مَا لَمْ يُؤْمِرْ بِالْمَعْصِيَةِ، فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعٌ وَلَا طَاعَةٌ»

«Қулоқ солиб, итоат этиш маъсиятга буюрилмагандагина вожибdir. Агар маъсиятга буюрилса, қулоқ солиб, итоат қилиш жоиз эмас». Муслимнинг саҳиҳида Набий ﷺнинг ушбу ҳадислари ривоят қилинади:

«عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِيمَا أَحَبَّ وَكَرِهَ إِلَّا أَنْ يُؤْمِرَ بِمَعْصِيَةٍ، فَإِنْ أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعٌ وَلَا طَاعَةٌ»

«Мусулмон киши маъсиятга буюрилмас экан, ўзи ёқтирган ва ёқтиргмаган ишларда қулоқ солиб, итоат қилмоғи вожиб.

Агар маъсиятга буюрилса, қулоқ солиб, итоат қилиши жоиз эмас. Биз итоат қилиш тўғрисидаги нусусларларни мана шу асосга биноан тушунамиз. Нусуслардаги муташобихни эса, шу муҳкам-собит тушунчага боғлаймиз. Шу ерда Аллоҳ Таолонинг Китобидаги асос далилни келтириб ўтамиш:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطْبِعُوا اللَّهَ وَأَطْبِعُوا الرَّسُولَ وَأُولَئِكُمُ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَّعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ شُؤْمُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ حَيْرٌ وَأَحَسْنُ ثَوْبًا﴾

«Эй мўминлар, Аллоҳга итоат қилингиз ва Росулга ҳамда ўзларингиздан бўлган иш эгаларига итоат қилингиз! Бордию бирон нарса ҳақида талашиб қолсангиз, – агар ҳақиқатан Аллоҳга ва охират кунига ишонсангиз – у нарсани Аллоҳга ва Росулига қайтарингиз! Мана шу яхшироқ ва чиройлироқ ечимдир» [Нисо 59]

Кўриниб турибдики, ушбу оят Аллоҳга итоат қилишни ҳеч бир чеклов ва қаринасиз зикр қилди. Чунки барча буйрукни Аллоҳ Субҳанаҳу беради. Росулуллоҳ ﷺга итоат қилишни ҳам ҳеч бир чеклов ва қаринасиз зикр қилди. Чунки у киши Аллоҳ Субҳанаҳудан етказувчи зотдир ва Аллоҳга итоат қилмайдиган ишга буюришдан Росулуллоҳни Аллоҳнинг Ўзи сақлаган. Аммо иш эгаларига итоат қилиш айтилганда, «ولِي الْأَمْرِ иш эгаси», дея бирлик ҳолатида зикр қилинмади, балки бу фақат атфдан тушунилди. Бундан тушуниладики, иш эгаларнинг шахсига итоат қилинмайди, балки унинг буйруги Куръон ва Суннатга мувофиқ келсагина итоат қилинади. Демак, бу оят шунга далолат қиласиди, итоат қилинадиган иш эгалари ўзларининг раҳбарлик ишларида Аллоҳ ва Росулига итоат қиласидиган, дин билан сиёsat юргизадиган, яъни инсонлар ҳаётида шариат билан хукм юритадиган иш эгаларидир. Бунинг акси бўлса, уларга итоат қилиш ножоиз бўлиб, хукм қилиш ваколати унга берилмайди. Руҳул маоний китобида Алусий ҳам бундай деган: «Гарчи Росул ﷺга итоат қилиш Аллоҳга итоат қилишга боғлиқ бўлса ҳам (яъни Росул ﷺга итоат қилиш Аллоҳга итоат қилишни ифодаласа ҳам) оятда «أَطْبِعُوا **итоат қилинглар**» деган феъл қайта келтириляпти. Бу билан Аллоҳ Таоло Куръони Каримда айтилмаган нарсага бўйсуниш ножоиз, деган гумонни бартараф қилиб, Росулуллоҳга ғамхўрлик кўрсатмоқда ва у зотга мутлақ итоат қилиш вожиблигини маълум қилмоқда. Кейин иш эгаларига итоат қилиш Росул ﷺга итоат қилиш

мутлақ бўлганидек мутлақ эмаслигини маълум қилиш учун «*итоат қилинглар*» деган феъл

﴿وَأُولَئِنَّمِنْكُمْ﴾

«*Ўзларингиздан бўлган иш эгаларига итоат қилингиз!*»[Нисо 59] деган оятда қайталанмади». Бундан кўриниб турибдики, иш эгаларига итоат қилиш Росулуллоҳга итоат қилишга тобе бўлади ва у мутлақ бўлмайди. Маъсият ишларда итоат қилишга келсак, аҳли илмлар бунда итоат қилинмаслигига иттифоқ қилганлар, имом Нававий ҳам саҳиҳи Муслимда жоиз эмас, деган.

Буни қуидагича кенгроқ изохлаймиз: Юқори тараф одамларга қарат: мендан озгина қуироқдаги иш эгалари сизларни менга осийлик қилишга буюрсалар ҳам, уларга итоат қилаверинглар деб айтса, бир вақтнинг ўзида, битта масалада менга осийлик қилиш билан менга итоат қилинглар, деб айтган бўлади. Бу эса, маҳол нарсадир. Агар ўша юқори тараф энг олий тараф бўлса, яъни Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таоло бўлса, бу амири маҳоллик янада кучаяди. Бундан ташқари оятда талашибортишилган вақтда Аллоҳ ва Росулидан ҳукм сўрашга буюрилди. Иш эгаларининг гапларига ҳукм сўраб мурожаат қилишни буюрмади. Бу ҳам ҳукмдорларга итоат қилишнинг икки ваҳи шарифга чеклаётганига етарли далиллариди.

Кўриниб турибдики, ушбу ояти карима ўз нафс-ҳаволари билан гапирадиган кишилар ва ҳукмдорлар коҳинларининг оятни таъвил қилиб, иш эгаларига итоат қилишни муқаддаслаб кўрсатишларига ёки Аллоҳга осийлик қилинадиган ишларда ҳам Умматни ўшаларга итоат қилишга буюришларига бирор бир ўрин қолдирмади. Дарҳақиқат, Қуръони Каримдаги ушбу оятдан кейинги оятларда бевосита тоғутлар ҳақида сўз юритилди ва уларга итоат қилиб, уларнинг тузумидан ҳукм сўрашни ҳаромлиги баён қилинди. Кейин ҳукмдорлик ва юзланишни холис Аллоҳ Субҳанаҳуга хослаган ҳолда, барча масалани Аллоҳ ва Росулига қайтарди. Аллоҳ Таоло бундай деди:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزَعُمُونَ أَنَّهُمْ ءامَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَكَّمُوا إِلَى الظَّغُوتِ وَقَدْ أَمْرُوا أَنْ يَكُفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا﴾

بَعِيْدًا ﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَفِّقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا ﴾ فَكَيْفَ إِذَا أَصَبَّتُهُمْ مُصِيبَةً بِمَا قَدَّمْتُ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ شَحَافُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَنَاهُ وَتَوْفِيقًا ﴿ أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرَضْتُ عَنْهُمْ وَعِظَمْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا ﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ وَآسْتَغْفِرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوْ جَدُوا اللَّهَ تَوَابًا رَّحِيمًا ﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا تَحْدُدوْا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَدُسِّلُمُوا تَسْلِيمًا ﴾

«(Эй Мұхаммад), үзларини сизга нозил қилинган нарсага ва сиздан илгари нозил қилинган нарсаларга имон келтирған деб ҳисоблайдиган (айрим) кимсаларнинг тогутта ҳукм сұраб боришни истаёттганларини күрмадингизми? Ҳолбуки, уларга унга ишонмаслик буюрғыланған жағдай. (Чунки) шайтон уларни бутунлай йўлдан оздирishiни истайди. Қачон уларга «Аллоҳ нозил қилған Китобга ва Росули ўғитларига келинглар», дейилса, у мунофиқларнинг сиздан қаттық юз ўғирғанларини күрасиз. Энди үзларининг қилшилари сабабли уларга бирон мусибат етса, шундан кейин сизнинг ҳузурингизга келишиб: «Биз фақат яхшиликни ва орани ўнглашни истаган әдик, холос», деб қасам ичишилари қандоқ бўлди? Ундаи кимсаларнинг дилларидағи нарсани Аллоҳ яхши билур. Бас, сиз уларнинг (кирдикорларига) боқманг ва уларга панднасиҳат қилиб, үзлари ҳақида етуқ сўзларни айтинг! Биз қай бир пайғамбарни юборған бўлсак, фақат Аллоҳнинг изни-иродаси билан унга итоат қилинсин, деб юборғанмиз. Агар улар (шайтондан ҳукм сұраб боришлари билан) жонларига жабр қилған пайтларида дарҳол сизнинг олдингизга келиб, Аллоҳдан магфират сўраганларида ва пайғамбар ҳам улар учун магфират сўраганида әди, Аллоҳнинг тавбаларни қабул қилгувчи, меҳрибон эканлигини топган бўлур әдилар. Йўқ, Роббингизга қасамки, то улар ўз ўрталарида чиққан келишимовчиликларда сизни ҳакам қилмагунларича ва кейин сиз чиқарган ҳукмдан дилларида ҳеч қандай танглик топмай,

тўла таслим бўлмагунларича зинхор мўмин бўла олмайдилар» [Нисо 60-65]

Оятда бирор нарса ҳақида талашиб-тортишилган пайтда, у нарсани Аллоҳ ва Руслана қайтаришни буюрди. Аллоҳ ва Руслана қайтариш шу иккиси асосида ҳукм чиқарадиган жиҳатга қайтаришни англатади. Бу билан оятда таъкидланган талашиб-тортишишлик, яъни низолашиш бартараф этилади. Агар чиқарган ҳукмларига ҳамма амал қилиши керак бўлган жиҳат аниқ белгилаб берилмаса, ҳоким билан Уммат ўртасида низо мавжуд бўлиб қолаверади. Бундай ҳолатда ҳар бир инсон ўз нуқтаи назари бўйича тушунган, ўзининг фикри бўйича қўллаб-қувватланган шаръий далилларга таянадиган бўлиб қолади. Бу билан низолашишни бартараф этиш учун Аллоҳ ва Руслана қайтаришга буюрган оят бекор бўлади. Шунинг учун ҳар икки тараф ҳам мурожаат қиласидиган ва аҳкомларига амал қиласидиган бир жиҳат тайин этилмоғи даркор. Маълумки, Ислом давлатида шу каби низолашув пайтларида ҳукм чиқарадиган тараф: мазолим идораси ёки мазолим қозилигидир. Ислом давлати мавжуд бўлганда шундай бўлади. Аммо Ислом давлати мавжуд бўлмаса, масала Умматнинг халол уламоларига ва соғдил фуқаҳоларига қайтарилади. Суннатда ушбу аслликни (Аллоҳга осийлик қилганга итоат қилишнинг ҳаромлигини) эслатиб, очик саҳиҳ ривоятлар келган:

Абдуллоҳ ибн Масъуд Руслуллоҳ رضнинг бундай деганларини ривоят қиласди:

«سَيِّلِيْ أَمْرُكُمْ بَعْدِيْ رِجَالٌ يُطْفَئُنَ السُّنَّةَ، وَيَعْمَلُونَ بِالْبِدْعَةِ، وَيُؤْخِرُونَ الصَّلَاةَ عَنْ مَوَاقِيْتِهَا، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ أَذْرَكُتُهُمْ كَيْفَ أَفْعَلُ؟ قَالَ: تَسْأَلُنِي يَا ابْنَ أَمْ عَبْدٍ، كَيْفَ تَفْعَلُ؟ لَا طَاعَةَ لِمَنْ عَصَى اللَّهَ»

«Мендан кейин суннатни ўчирадиган, бидъат билан иш юритадиган ва намозни вақтидан кечикириб юборадиган кимсалар устингизга раҳбарлик қиласди. Мен ўша вақтга етсам, нима қиласи, ё Руслуллоҳ?, деб сўрагандим, бундай дедилар: Эй бир банда онасининг ўғли, мендан нима қиласман деб сўраяпсизми-я? Аллоҳга осийлик қилган кимсага итоат қилиш йўқ». (Ибн Можжа ривояти, ушбу лафз унга тегишли, санади яхши, ҳасан). Ушбу суннат Аллоҳга осийлик қилганга итоат қилишнинг ҳаромлигини таъкидлаш

билингина кифояланмай, балки Аллоҳнинг шариатидан бошқа нарсага итоат қилган амирлардан қонунийликни чиқариб қўйди. Биз бундай кишилар билан шаръан қандай муомала юритилиши лозимлигини шубҳага ўрин қолдирмайдиган далиллар билан юкорида баён қилиб ўтдик. Росулуллоҳ ﷺ бундай деганлар:

«سَتَكُونُ عَلَيْكُمْ أَمْرَاءٌ مِنْ بَعْدِي، يَأْمُرُونَكُمْ مَا لَا تَعْرِفُونَ، وَيَعْمَلُونَ مَا تُنْكِرُونَ، فَلَيَسْ
أُولَئِكَ عَلَيْكُمْ بِإِيمَانٍ»

«Мендан кейин тепангизга шундай амирлар келадики, улар сизлар маъруф деб билмаган ишларга сизларни буюришади, сизлар мункар санаган нарсаларга амал қилишади. Бас, ундейлар сизлар учун имом-раҳбар ҳисобланмайдилар». (Яъни, улар қонуний эмаслар, улар итоат қилинмайдиган тоғутлардир, ҳатто ундейларга тоғутлар билан муомала қилиш тўғрисидаги ҳадислар тўғри келади). Бу ҳадисни Уббода ибн Сомит ривоят қилган. Манба «Жомиус сафир. Муҳаддис ҳумки: ҳасан). Росулуллоҳ ﷺ яна марҳамат қиласидилар:

«سَيِّلِيْ أَمْرُكُمْ بَعْدِيْ رِجَالٌ يُعَرِّفُونَكُمْ مَا تُنْكِرُونَ، وَيُنَكِّرُونَ عَلَيْكُمْ مَا تَعْرِفُونَ، فَلَا طَاعَةَ لِمَنْ عَصَى اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، فَلَا تَعْتَلُوا بِرِبِّكُمْ»

«Мендан кейин тепангизга шундай амирлар келадики, улар сизлар қайтарадиган нарсаларга сизларни буюришади, сизлар маъруф санаган ишлардан сизларни қайтаришади. Бас, Аллоҳ Таборака ва Таолога осий бўлган кишига итоат қилинмайди. Роббингизга итоатсизлик қилманглар». Жобир ибн Абдуллоҳдан ривоят қилинадики, Росулуллоҳ ﷺ Каъб ибн Ужрага бундай дедилар:

«أَعَذَّكَ اللَّهُ مِنْ إِمَارَةِ السُّفَهَاءِ. قَالَ: وَمَا إِمَارَةُ السُّفَهَاءِ؟ قَالَ: أَمْرَاءٌ يَكُونُونَ بَعْدِيْ، لَا يَقْتَدُونَ بِهِنْدِيْ، وَلَا يَسْتَنُونَ بِسُنْتِيْ، فَمَنْ صَدَقَهُمْ بِكَذِبِهِمْ، وَأَعَانَهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ، فَأُولَئِكَ لَيُسُوا مِنِيْ وَلَسْتُ مِنْهُمْ، وَلَا يَرِدُونَ عَلَيَّ حَوْضِيْ، وَمَنْ لَمْ يُصَدِّقَهُمْ بِكَذِبِهِمْ وَلَمْ يُعْنِهِمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ، فَأُولَئِكَ مِنِيْ وَأَنَا مِنْهُمْ، وَسَيَرِدُونَ عَلَيَّ حَوْضِيْ»

«Аллоҳ сени аҳмоқ амирлардан асрасин. Аҳмоқ амирлар кимлар? деб сўраганди, бундай дедилар: Мендан кейин пайдо бўладиган амирлар. Улар на хидоят йўлимга эргашишади, на суннатимга амал қилишади. Ким уларнинг ёлғонларини тасдиқласа ва зулмларига ёрдам берса, бас, улар мендан

эмаслар, мен ҳам улардан эмасман ва улар менинг ҳавзимдан сув ичмаслар. Ким уларнинг ёлғонини тасдиқламаса ва зулмларига ёрдам бермаса, улар мендандирлар, мен ҳам уларданман, улар ҳавзимдан сув ичарлар». (Имом Ахмад, Дорамий ва Ибн Ҳиббонлар... шу лафзда ривоят қилишди, Ибн Ҳажар, Албоний ва бошқалар сахих дейиши). Биз бундай деймиз: Мудом мусулмонлар ҳар қандай раҳбар ва ҳар қандай ҳукмдорнинг гуноҳига тиз чўқаверса, у ҳолда, барча акобир ва тоғутларга тик қарши чиққан Росул Мустафо ﷺ сийратлари қайдга қолади?! Ул зотнинг тўғри йўлларига тескари йўлдан бориш билан шафоатларига эриша оламизми?! Ер юзида залолат ва фасод фақатгина заифларнинг зўрлар ва хўжайинлар зулмига итоат қилиши билангина тарқалмадими?! Уларнинг зулмига эргашганлар мана шундай кўр-кўрона эргашишнинг фасод эканини, ўзларининг адашган, жиноятчи эканликларини охиратда эслашади. Бу ҳақда Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таоло уларнинг сўнгги пушаймонлари ҳақида бундай деган:

﴿وَأَوْ تَرَى إِذَا الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ أَسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ أَسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَا مُؤْمِنِينَ ﴿١﴾ قَالَ الَّذِينَ أَسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ أَسْتُضْعِفُوا أَخْنُ صَدَدْتُكُمْ عَنِ الْهُدَى بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ﴿٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أَسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ أَسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ أَلَّى وَالَّهُ أَعْلَمُ إِذْ تَأْمُرُونَا أَن نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَحْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا وَأَسْرُوا أَنَّدَامَةً لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَلَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ تُجَزِّوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

«(Эй Мұхаммад), агар сиз ўша золим кимсаларни (қиёмат кунида) Парвардигор ҳузурида тургизиб қўйилиб, бир-бирларига гап қайтараётганларини кўрсангиз эди. (Ўшанда) бечора саналган (яъни эргашувчи бўлган) кимсалар, мутакаббир кимсаларга (яъни ўз пешволарига): «Агар сизлар бўлмаганингизда, бизлар шак-шубҳасиз, мўминлар бўлур эдик», десалар, мутакаббир кимсалар бечора саналган кимсаларга: «Сизларга ҳидоят келганидан сўнг сизларни (ундан) биз тўсдикми? Йўқ, ўзларингиз жиноят қилгувчи

бўлдингизлар», дерлар. *Бечора саналган кимсалар эса мутакаббир кимсаларга:* «Йўқ, кечаю кундуз қилган макр-хийла(ларингиз бизларни мўмин бўлишидан тўсган эди). Ўшанда сизлар (ўз макр-хийлаларингиз билан) бизларни Аллоҳга кофир бўлишга ва У зотга (ўзгаларни) тенг шерик қилишга зўрлар эдингизлар», дедилар. Азобни (ўз кўзлари билан) кўрган вақтларида улар (яъни пешволар ҳам, эргашганлар ҳам) ичларида надомат қилдилар ва Биз кофир бўлган кимсаларнинг бўйинларига кишинлар солдик. Уларга фақат ўзлари (ҳаёти дунёда) қилиб ўтган қилмишларининг жазоси берилур» [Сабъ 31-33]

Уларнинг юзлари дўзах оловида куйдириладиган кунда ҳам қандай ахволга тушишлари ҳикоя қилинади:

﴿يَوْمَ تُقْلَبُ وُجُوهُهُمْ فِي الْنَّارِ يَقُولُونَ يَلِيهِنَا أَطْعَنَا اللَّهُ وَأَطْعَنَا الرَّسُولًا ﴿١﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطْعَنَا سَادَتَنَا وَكُبُرَاءَنَا فَأَضْلَلُونَا أَلَّا سَبِيلًا ﴿٢﴾ رَبَّنَا إِنَّهُمْ ضَعَفَيْنِ مِنْ الْعَذَابِ وَالْعَذَابُ لَعْنَا كَبِيرًا﴾

«Юзлари оловда айлантириладиган-куйдириладиган кунда, улар: «Кошки эди бизлар ҳам Аллоҳга итоат этганимизда, пайгамбарга итоат этганимизда», дерлар. Яна улар: «Парвардигоро, дарҳақиқат бизлар бошлиқларимизга ва катталаримизга бўйсундик, бас улар бизларни (тўғри) йўлдан оздирдилар. Парвардигоро, Сен уларга азобни икки ҳисса қилиб бергин ва уларни катта лаънат билан лаънатлагин», дедилар» [Аҳзоб 66-68]

Баъзи бир ҳадислар Аллоҳга осийлик қилинадиган ишларда ҳам ҳукмдорларга итоат қилишга буюрган қилиб кўрсатилар экан, бу ҳадислар борасидаги шубҳаларни юқоридаги муҳкам оятлар асосида бартараф этишимиз мумкин. Шунингдек, ҳукмдор бошқарувини рад этиш ва у билан ҳокимият талашишга оид ҳадислар борасидаги хирайликни ҳам шу орқали кетказишимиз мумкин. Бунда «иккала далилга ҳам амал қилиш – битта далилга амал қилиб, иккинчисини эътиборсиз қолдиришдан кўра яхши», деган усул қоидасига амал қиласиз. Яъни, биз зохиран бир-бирига зид кўринаётган нусуслар ўртасини – мана шу зидликни кетказадиган ва ҳар бир нусуси шарифга ўз воқеи ва маноти бўйича амал қилинадиган шаклда –

жамлаймиз. Қулоқ солиб, итоат қилиш тўғрисидаги ҳадислар бўйича хиралик: Ушбу асосий нусуслардан бири, имом Муслим сахиҳидаги мана бу машҳур ҳадисдир: бизга Муовия, яъни ибн Салом ҳадис ривоят қиласди. Бизга Зайд ибн Салом ҳадис ривоят қиласди. У Абу Саломдан (Мамтур Ҳабаший)дан ривоят қиласди. Ҳузайфа ибн Ямон айтганлар:

«قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا كُنَّا بِشَرٍ، فَجَاءَ اللَّهُ بِخَيْرٍ، فَنَحْنُ فِيهِ، فَهَلْ مِنْ وَرَاءِ هَذَا الْخَيْرِ شَرٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: هَلْ وَرَاءَ ذَلِكَ الشَّرِّ خَيْرٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: فَهَلْ وَرَاءَ ذَلِكَ الْخَيْرِ شَرٌ؟، قَالَ: نَعَمْ، قَلَتْ: كَيْفَ؟ قَالَ: يَكُونُ بَعْدِي أَمْمَةٌ لَا يَهْتَدُونَ بِهُدَىِي، وَلَا يَسْتَنْدُونَ بِسُتْرِي، وَسَيَقُومُ فِيهِمْ رِجَالٌ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الشَّيَاطِينِ فِي جَهَنَّمَ إِنْسٌ! قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ أَصْنَعُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ أَدْرَكْتُ ذَلِكَ؟! قَالَ: تَسْمَعُ وَتُطْبِعُ لِلْأَمْرِ، وَإِنْ ضَرَبَ ظِهْرَكَ، وَأَخْذَ مَالَكَ فَاسْمَعْ وَأَطْلِعْ»

«Мен ё Росууллоҳ биз ёмонликда эдик, Аллоҳ яхшиликтин келтирди ва яхшиликтин бўлдик, энди, ушбу яхшиликтиндан яна ёмонлик бўладими? – деб сўрадим. Росууллоҳ ﷺ Ҳа, дедилар. Ўша ёмонликдан кейин яхшиликтин бўладими? деб сўрадим. Ҳа, дедилар. Ўша яхшиликтиндан кейин ёмонлик бўладими? – деб сўрадим. Ҳа, дедилар. Бу қандай бўлади? – деб сўрадим. Айтдиларки: **Мендан кейин менинг ҳидоят йўлимдан юрмайдиган, суннатимга амал қилмайдиган имом-раҳбарлар бўлади. Уларнинг орасида таши инсон, қалби шайтон бўлган кишилар бўлади!** Шунда мен ўша вактга етиб борсам, менга нима қилишни буюрасиз? – деб сўрадим. Амирга қулоқ солиб, итоат қиласиз. Ҳатто орқангизга урса ҳам, молингизни олса ҳам қулоқ солиб, итоат қилинг». Ҳоким ҳам шу маънода Абу Ислом орқали ривоят қилган.

Агар бу ҳадис сахих бўладиган бўлса, султонлар уламолари ва сарой фуқаҳолари – Аллоҳ уларни шарманда қилсин – севинчдан ўйнаб юборишади. Аммо агар сахих бўлмаса, зўрлик ёки фирромлик ёхуд алдаш ёки қаллоблик билан уни «сахих» қилишади! Улар турганда ҳам, юрганда ҳам, кечаю кундуз шу ҳадисни далил қилиб олишган. Баҳсга киришишса, чўрт кесиб, шу ҳадис билан баҳсни иккига бўлиб ташлашади... Кўпинча мустабид раҳбарлар остонасига тиз чўкиш, золим ҳукмдорлар зиёфатида ўтириш, уларнинг фуқарога қилаётган зулмларига рози бўлиш каби ўз айбларини ёпишда шу ҳадисдан парда

сифатида фойдаланишади. Ҳатто бу ҳадисни Исломни ярми қилиб олишди, десак муболаға бўлмайди, ҳаммасини бўлмаса агар. Оқибатда, уларнинг муридлари – ҳукмдорга итоат қилиш вахи нозил бўлиши ортидаги сабаб ва ғоядир, золим бўлса ҳам ҳукмдорни рози қилиш Аллоҳга итоат қилишдир, деган фикрга боришди. Хўш, бу ҳадис Набий ﷺ айтган бўлишлари мумкинми, ахир, Аллоҳ ул зот билан зулм байроғини парчалаган бўлса?! Ҳақиқатдан ҳам, Пайғамбар ﷺ шундай деган бўлсалар, ушбу ҳадисни Ислом золимнинг зулмини тарафини олади, дея тафсир қилиш ақлга сифадими?! Ўзи аслида, бу ривоят асосидан саҳиҳми?! Кейин, бу ҳадис бошқа собит нусусларга – масалан, Каъб ибн Ужра ҳадисига ҳамда Ибн Ҳиббон фикрича Уббода ибн Сомит ҳадисига – очиқдан-очиқ зид келмоқдаку.

Уббода ибн Сомит бундай дейди: Росуллоҳ ﷺ «Эй Уббода», дедилар. Мен – «лаббай», ё Росууллоҳ дегандим, у зот бундай марҳамат қилдилар:

«إِسْمُعْ وَأَطِعْ فِي عُسْرِكَ وَبُسْرِكَ، وَمَكْرِهَكَ، وَأَثْرَةَ عَلَيْكَ، وَإِنْ أَكَلُوا مَالَكَ، وَضَرَبُوا ظَهْرَكَ، إِلَّا أَنْ تَكُونَ مَعْصِيَةً لِلَّهِ بَوَاحًا»

«Қийинчилик ҳолатингизда ҳам, енгиллик ҳолатингизда ҳам, сизга ёқмайдиган ишда ҳам, ўзингизга ёқадиган-афзал ишда ҳам агар молингизни еса ҳам, орқангизга урса ҳам (амирга) қулоқ солиб, итоат қилинг. Бироқ Аллоҳга очиқ осийлик бўладиган ишда, итоат қилманг».

Юқоридаги

«تَسْمَعُ وَتُطِيعُ لِلْأَمِيرِ، وَإِنْ ضَرَبَ ظَهْرَكَ، وَأَخْذَ مَالَكَ»

«Амирга қулоқ солиб, итоат қиласиз, ҳатто орқангизга урса ҳам, молингизни олса ҳам», иборасини тушунишимиздан олдин, ривоятлар ўртасини жамлаш учун ушбу ҳадиснинг санадига бир оз тўхталиб ўтсак. Фуқаҳолар ҳадисдаги мана шу иборани заиф, дедилар. Улардан асосийлари имом Куртубий ва бошқалардир. Ҳофиз Абу Ҳасан Дориқутний бу ҳадисни инкор қилиб, бундай деган: «Бу ҳадис менинг наздимда мурсалдир. Абу Салом Ҳузайфадан ҳамда Ироққа тушган унинг бошқа ҳамкасларидан ҳам эшитмаган. Чунки Ҳузайфа Усмон رض ўлдирилгандан сўнг бир неча кун ўтиб, тунда вафот қилган.

Ҳадисда «Хузайфа бундай деди», дейиляпти, бу эса, унинг мурсаллигига далолат қиласди.

Текшириш натижасида шу нарса аён бўлдики, Мамтур исмли ҳабашистонлик Абу Салом дамашқлик бўлган, Хузайфа ибн Ямон ﷺ эса мадиналик бўлган, кейин Ироқнинг Кўфа шаҳрига кетган. Абу Исломнинг Хузайфадан эшитмаганига ижмо қилишган. Шу боис, Абу Салом бу ҳадисни шомлик бир заифдан, у Хузайфадан эшитган бўлиб чиқяпти. Бу ҳадис ҳақида Мудриж айтган фикр мана шудир.

Аммо Албонийнинг «Силсилатус сахихи»да Табаронийнинг «Авсат»да айтган гапларини келтириб, Умар ибн Рошид Ямомийдан, у Яхё ибн Абу Касирдан, у Зайд ибн Саломдан, у отаси (яъни Абу Салом Мамтур)дан, у бобосидан қилган ривояти тўғрисида айтган гапларига келсак, бу гап ҳеч нарсага ярамайди. Чунки Мамтурнинг отаси, яъни Саломнинг бобоси исми ҳам, ҳолати ҳам номаълум шахсадир, шу боис унинг ҳадис санадида бўлишининг ҳам, бўлмаслигининг ҳам аҳамияти йўқ! «Илзомотут Татаббуъ» китоби бўйича тадқиқот олиб борган олим Муқбил Водеий роҳимаҳуллоҳ бундай дейди: «Хузайфа ҳадисидаги ушбу

«وَإِنْ صَرَبَ ظَهِيرَكَ، وَأَخْذَ مَالَكَ»

«Орқангга урса ҳам, молингни торти олса ҳам», деган кўшимча унинг муттафақун алайхи бўлган ҳадисига кирмайди. Зоро, бу кўшимча ибора заифдир. Чунки у узилган йўлдан келган, валлоҳу аълам». (Хошия 258).

Имом Бухорий Хузайфа ибн Ямоннинг бундай деганини ишлаб чиқсан:

«كَانَ النَّاسُ يَسْأَلُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْحَيْرِ، وَكُنْتُ أَسْأَلُهُ عَنِ الشَّرِّ مَخَافَةً أَنْ يُدْرِكَنِي، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا كُنَّا فِي جَاهِلِيَّةٍ وَشَرِّ، فَجَاءَنَا اللَّهُ بِهَدَا الْخَيْرِ، فَهَلْ بَعْدَ هَذَا الْخَيْرِ مِنْ شَرٍّ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: وَقَلْنَا بَعْدَ ذَلِكَ الشَّرِّ مِنْ خَيْرٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَفِيهِ دَحْنٌ، قُلْتُ: وَمَا دَحْنُهُ؟ قَالَ: قَوْمٌ يَهْدُونَ بِغَيْرِ هَدْبِيٍّ، تَعْرِفُ مِنْهُمْ وَتُنْكِرُ، فَقُلْتُ: فَهَلْ بَعْدَ ذَلِكَ الْخَيْرِ مِنْ شَرٍّ؟ قَالَ: نَعَمْ، دُعَاءُ عَلَى أَبْوَابِ جَهَنَّمَ مِنْ أَجَاهِئِمْ إِلَيْهَا قَدْفُوهُ فِيهَا، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، صِفْهُمْ لَنَا، قَالَ: هُمْ مِنْ جِلْدَنَا، وَيَنْكَلِمُونَ بِالْسِتَّنَا، قُلْتُ: فَمَا تَأْمُرُنِي إِنْ أَدْرِكَنِي ذَلِكَ؟ قَالَ: تَلْزُمُ جَمَاعَةً

الْمُسْلِمِينَ وَإِمَامَهُمْ، فُلْتُ: إِنْ لَمْ يَكُنْ لَّهُمْ جَمَاعَةٌ وَلَا إِمَامٌ؟ قَالَ: فَأُعْتَرِلْ تِلْكَ الْفِرْقَ كُلَّهَا، وَلَوْ أَنْ تَعْضَّ بِأَصْلِ شَجَرَةٍ حَتَّى يُدْرِكَ الْمَوْتُ وَأَنْتَ عَلَى ذَلِكَ»

«Одамлар Росулуллоҳ ﷺдан яхшилик ҳақида сўрашар эди. Мен эса, ёмонлик етишдан қўрққаним боис, ул зотдан ёмонлик ҳақида сўрар эдим. Ул зотдан Ё Росулуллоҳ, биз ёмонликда эдик, Аллоҳ яхшилик келтирди ва яхшиликда бўлдиқ, энди, ушбу яхшилик ортидан яна ёмонлик бўладими? – деб сўрадим. Росулуллоҳ ﷺ **Ха**, дедилар. Ўша ёмонликдан кейин яхшилик бўладими? деб сўрадим. **Ха**, дедилар. Ўша яхшиликдан кейин ёмонлик бўладими? – деб сўрадим. **Ха**, у **вақтда дахон бўлади**, дедилар. Даҳон нима у? – деб сўрагандим, бундай дедилар: **Менинг ҳидоятимдан бошқа йўлдан юрган қавм, сиз уларнинг** (мункар амалларини жуда яхши) **биласиз ва мункардан қайтарасиз**. Бу яхшиликдан кейин бирор ёмонлик келадими?, деб сўрадим. **Ха, жаҳаннам дарвозалари олдида жарчилар бўлади, уларнинг чақириғига жавоб берганлар жаҳаннамга улоқтирилади**, дедилар. Ё Росулуллоҳ, уларни бизга сифатлаб беринг, дедим. **Улар бизнинг танимиздан бўлган ва бизнинг тилимизда гапирадиган кимсалардир**, дедилар. Мен ўша вақтга етиб борсам, менга нима қилишни буюрасиз? – деб сўрадим. **Мусулмонлар жамоасидан ва имом-халифасидан ажралмайсиз**, дедилар. Уларнинг жамоаси ҳам, имом-халифаси ҳам бўлмасачи? – деб сўрадим. **У холда, ундай фирмаларнинг ҳаммасидан ажралинг!** Ҳатто дарахт илдизини тишлаб-машаққат чекиб қолсангиз ҳам то ўлим келгунча шу ҳолатда маҳкам туринг, дедилар. Бу гоят сахиҳ ҳадис, ровийлар занжири ҳам ишончли. Бу ҳадис санад бобида энг кучли, матни энг тоза ҳадисdir. Имом Муслим ҳам уни айнан шундай ҳарф ва санадлар билан ишлаб чиққан. Табароний ва бошқалар ҳам уни «Муснади шомиййин»да ишлаб чиққан. Эътибор беринг, имом Муслиминг ривоят қилган мунқатиъ ҳадисидаги ушбу

«يَكُونُ بَعْدِي أَئِمَّةٌ، لَا يَهْتَدُونَ بِهُدَائِي، وَلَا يَسْتَوْنَ بِسُنْنَتِي»

«Мендан кейин менинг ҳидоят йўлимдан юрмайдиган, суннатимга амал қилмайдиган имом-рахбарлар бўлади», деган ибора бошқа ривоятларда келмаган ва уни қўллаб-

кувватловчи бошқа шундай ҳадис йўқ. Балки бошқа ривоятларнинг барчасида

«تَلْزُمُ جَمَاعَةُ الْمُسْلِمِينَ وَإِمَامُهُمْ»

«Мусулмонлар жамоасидан ва имом-халифасидан ажралмайсиз», деган ибора келган. Уларнинг бирортасида Росууллоҳ ﷺ нинг йўлидан юрмаслик ва суннатларига амал қилмасликни ёхуд золимлик ва бошқа айблар билан сифатланишни ифодалаган бирорта ҳам ҳарф йўқ. Демак, Мамтурдан қилинган ривоят заиф бўлиб, Ҳузайфа ва Каъб ибн Ужранинг ҳадисига ёки сахих йўл билан келган бошқа ҳадисларга аралашиб кетган.

Масалан, Каъб ибн Ужра ҳадисига эътибор беринг: Имом Аҳмад ўзининг «Муснад»ида, Баззор ва яна Ибн Ҳибbon ўзининг «Саҳих»ида, Ҳоким ўзининг «Мустадрак фи маъракати сахоба» китобида бундай ривоят қилганлар: Жобир ибн Абдуллоҳ رضлардан қилинган ривоятда Росууллоҳ Каъб ибн Ужрага бундай дедилар:

«أَعَاذُكَ اللَّهُ يَا كَعْبُ بْنَ عَجْرَةَ مِنْ إِمَارَةِ السُّفَهَاءِ。 قَالَ: وَمَا إِمَارَةُ السُّفَهَاءِ؟ قَالَ: أَمْرَاءُ يَكُونُونَ بَعْدِي، لَا يَهُدُونَ بِهَدْبِي، وَلَا يَسْتَنْتَوْنَ بِسُنْتِي، فَمَنْ صَدَقَهُمْ بِكَذِبِهِمْ، أَوْ أَعَانَهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ، فَأُولَئِكَ لَيُسْوِا مِنِّي وَلَسْتُ مِنْهُمْ، وَلَا يَرْدُونَ عَلَيَّ حَوْضِي، وَمَنْ لَمْ يُصَدِّقَهُمْ عَلَى كَذِبِهِمْ، وَلَمْ يُعْنِهِمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ، فَأُولَئِكَ مِنِّي وَأَنَا مِنْهُمْ، وَسَيَرْدُونَ عَلَيَّ حَوْضِي. يَا كَعْبُ بْنَ عَجْرَةَ، الصَّوْمُ جَنَّةُ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْحَطِّيَّةَ، وَالصَّلَاةُ قُرْبَانٌ - أَوْ قَالَ: بُرْهَانٌ - يَا كَعْبُ بْنَ عَجْرَةَ إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ لَهُ نَبَتٌ مِنْ سُختٍ أَبْدًا، النَّارُ أُولَئِي بِهِ، يَا كَعْبُ بْنَ عَجْرَةَ النَّاسُ غَادِيَانٌ، فَمُبْتَأَغِنْ فَعُمْتَقْهَا، أَوْ بَائِعُهَا فَمُوْقَهَا»

«Эй Каъб ибн Ужра Аллоҳ сени аҳмоқ амирлардан асрасин. Шунда Каъб ибн Ужра аҳмоқ амирлар кимлар? – деб сўради. Пайғамбар ﷺ бундай жавоб бердилар: Мендан кейин пайдо бўладиган амирлар бўлиб, улар на хидоят йўлимдан юришади, на суннатимга амал қилишади. Ким уларнинг ёлғонларини тасдиқласа ёки зулмларига ёрдам берса, бас, улар мендан эмас, мен ҳам улардан эмасман ва улар менинг ҳавзимдан сув ичмаслар. Ким уларнинг ёлғонини тасдиқламаса ва зулмларига ёрдам бермаса, улар мендандир, мен ҳам уларданман ва улар менинг ҳавзимдан

сув ичарлар. Эй Каъб ибн Ужра, рўза қалқондир, садақа гуноҳларни ўчирувчидир. Намоз қурбон (ёки Пайғамбар ﷺ бошқа сўзни ишлатганлар. Яъни,) хужжатдир. Эй Каъб ибн Ужра, ҳаром луқма еб улғайган жон жаннатга кирмайди, дўзахга киради. Эй Каъб ибн Ужра, одамлар икки турлидир: ё нафсини сотиб олиб, уни жиловсиз қўйишади ёки сотиб юбориб, уни ўлдиришади». Бу ҳадиснинг санади ҳасан, Ҳоким уни сахих, деган, унга Заҳабий қўшилган. Арнаут Ибн Ҳиббон сахихига берган ўзининг изоҳида «Муслим шарти билан сахихдир», деган. Демак, ана шу зиёдалик билан келган ҳадиснинг санади узилган бўлиб, заифдир. Унинг матни бошқа сахих матнларга, Муслимда ҳам ривоят қилинган сахих матнларга зиддир. Аммо ушбу зиёдалик бўлмаса, – биз бу зиёдаликни

«يَسْتَئْنُونَ بِغَيْرِ سُنْتِي...»

«Суннатимдан бошқа йўлга юрган», дегани каби, бошқа ҳадисларда ҳам кўрдик – у ҳолда, у бизни ҳукмдорларга итоат қилишга эмас, итоат қилмасликка буюради. Худди Каъб ибн Ужра ҳадисидаги каби. Зеро, унда бундай дейилган:

«فَمَنْ صَدَقُهُمْ بِكَذِبِهِمْ، أَوْ أَعْنَاهُمْ عَلَى ظُلْمِهِمْ، فَأُولَئِكَ لَيُسْوَا مِنِّي وَلَسْتُ مِنْهُمْ، وَلَا يَرْدُونَ

«علیٰ حَوْضِي»

«Ким уларнинг ёлғонларини тасдиқласа ва зулмларига ёрдам берса, бас, улар мендан эмаслар, мен ҳам улардан эмасман, менинг ҳавзимдан сув ичмаслар», дейилган. Хўш, ушбу зиёдаликдан бошқа сахихи Муслим ҳадисида келган барча нарсаларни қандай тушунамиз?! Муслим роҳимаҳуллоҳ худди Нававий роҳимаҳуллоҳ айтган йўл билан келтирган. Бироқ ундаги иллатни баён қилиш мақсадида келтирган. Масалан, ўз «Сахих»и бошида баъзи ҳадисларни улардаги иллатни баён қилиш мақсадида келтираман, деб эслатиб ўтган ва бу ҳам худди шу ҳадислар жумласидан. Чунки Абу Саломнинг Ҳузайфа رضдан эшитмаганлиги тўғрисида Муслим роҳимаҳуллоҳнинг бехабар бўлиши мумкин эмас. Имом Муслим ўзининг «Манҳаж»ида бу ҳақда бундай деб очиқ айтиб ўтган: «Биринчи қисмга келсак, биз айблардан саломат бўлган хабарларни биринчи келтиришни истаймиз... Биз бу турдаги инсонлардан қилинган хабарларни синчиклаб ўргансак, санадларида ёдлаш

ва пухта тушуниш билан сифатланган бაъзи кишиларнинг тушиб қолганига гувоҳ бўлдик...». Қози Иёз билан имом Нававий – Баъзилар Муслим ўз китобини тугатишдан олдин вафот этган, дейишса-да, бироқ у ўз «Саҳих» китобида ушбу шартга риоя қилган, дейишди. Шунингдек, имом Нававий буни ўзининг «Саҳихи Муслим»га ёзган шарҳида ҳаж миқотлари бобида баён қилган. «Анвори кошифа»да Муаллимий бундай деди: «Муслим ўз саҳихида жумладаги муттафакун бўлган ривоятларни келтираётганда энг саҳихларини биринчи келтиришни одат қилган. Шунинг учун кейин ривоятларда қисқа ёки хато бўлиб қолиши мумкин. Бунга аввалги ривоятлар аниқлик киритади». Демакки, имом Муслим мазкур зиёдалик бор ҳадисни келтирган экан, бундан унинг инкор этилганлигини, унда шоз борлигини баён қилиш мақсадида келтирган, саҳихлигини баён қилиш учун эмас. Хусусан, бу ҳадис мурсал ва мунқатиъ йўлда келди. Ушбу ҳадиснинг яна бошқа йўллари ҳам борки, сунан ва санад соҳиблари уларни жуда заиф ва сохта йўллар билан ривоят қилишган. Чунки бириккинчисига боғланмаган. Бу йўлларнинг айбини доктор Холид Ҳайк ижтимоий тармоқда нашр қилинган ўз тадқиқотида баён қилди. Тадқиқот сарлавҳаси «Орқангга урса ҳам, молингни олса ҳам қулоқ солиб, итоат қил деган зиёда жумланинг инкор этилганини қатъий айтиш», деб номланган. Ушбу зиёдаликнинг инкор этилганига келсак, у мункардан қайтариш принципини мутлақо йўққа чиқаради. Ваҳоланки, Умматни инсонлар учун чиқарилган энг яхши Уммат қилган нарса мана шу мункардан қайтаришдир. Бундан ташқари, у инсонларни зулмдан қутқариш учун келган шариатимизга ҳам зиддир. Зеро, шариат умматларнинг бузилишини зулмнинг мавжудлигига боғлади ҳамда зулмга рози бўлган мазлумнинг сукунини зулмга шерик бўлиш билан баробар қўйди. Аллоҳ Таоло бундай деди:

وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ يَقُولُ الْمُصْعَفُوا لِلَّذِينَ أَسْتَكَبُرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهُنَّ أَنْتُمْ مُغْنُونَ

عَنَّا نَصِيبًا مِنْ النَّارِ ﴿ قَالَ اللَّذِينَ أَسْتَكَبُرُوا إِنَّا كُلُّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ ﴾

«Ўшанда улар дўзахда ўзаро тортишиб, бечора (эрғашувчи)лар мутакаббир кимсаларга (яъни ўзларининг собиқ йўлбошлиларга): Бизлар сизларга эргашган эдик, энди сизлар бизлардан дўзах (азоби)дан бирон бўлагини даф қила

олурмисизлар?, дер эканлар; Мутакаббир кимсалар айтдилар: Бизларнинг барчамиз шак-шубҳасиз (дўзахдадирмиз). **Дарҳақиқат Аллоҳ бандалари ўртасида Ўз ҳукмини чиқарди»** [Фофири 47-48]

Росулуллоҳ ﷺ

«إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوُا الظَّالِمَ فَلَمْ يُأْخُذُوا عَلَىٰ يَدِيهِ، أَوْ شَكَ أَنْ يَعْمَمُهُمُ اللَّهُ بِعِقَابٍ مِّنْ عِنْدِهِ»

«Агар инсонлар золимни қўра туриб, уни тийишга ҳаракат қилимасалар, Аллоҳ золимга ҳам, шу инсонларга ҳам азобини баробар ёғдиради», деган бўлса-ю, шариат юқоридаги гапни айтиши мумкинми, шу ақлга тўғри келадими?! Умматнинг шунча асрлардан буён мана шундай кўнгилсизликларга учраётгани ҳам ажабланарли эмас. Ахир, саҳобаи киромлар ва покдомон ахли байт тушунгандек тушуниш қайда қолди. Зеро, улар исрофгар-гуноҳкор амирларга асло қулоқ солиб, итоат қилмаганлар ва бунга Абдуллоҳ ибн Зубайр билан сарвари оламнинг набираси Ҳусайн ибн Али кабилар мисол. Улар айни масалада исрофгар-гуноҳкор амирларга қарши чиқиб, мунозара қилиш билан Аллоҳнинг ваҳи ва муқаддас шариатини ҳимоя килишда юксак намуна бўлдилар. Абу Бакр ؓ нинг «Менга Аллоҳга итоат қилишимга қараб итоат қилинг, агар Унга осийлик қилсан, менга асло итоат қилманг», деган сўзлари қайда қолди?! Умар ؓ Халифаликка байъат қилинаётib одамларга агар ўзида бирор қинғирликни кўрсалар, қилич билан тўғрилаб қўйишлирига буюрмадими?! Гап шундаки, Умматнинг бу биринчи аждоди динни тўғри-ҳақ тушунгандар. Ана, Салмон Форисий, Умар ибн Хаттобнинг эгнида газламадан тикилган кўйлакни кўриб қолиб, тиккасига – буни қаердан олдингиз, акс ҳолда сизга қулоқ солиб, итоат қилинмайди, дея ҳисоб сўради. Абу Зарр ؓ Усмон ؓ га кўп бор тик гапирди. Абдуллоҳ ибн Амр Муовиянинг Тоифдаги волийси ва акаси Анбаса ибн Абу Суфёнга қарши одам йиғиб, куроллантириди. Бунинг боиси у Муовиянинг ғазотга хандақ ковлаётгани тўғрисидаги хабарни эшишиб қолган эди. Холид ибн Ос бу ишдан хабар топиб, Маккадан Тоифга қараб жўнади. У Абдуллоҳ ибн Амр ибн Оснинг олдига бориб, унга насиҳат қилди, Анбаса билан ярашиб, унга таслим бўлишга чақирди. Ҳар ҳолда, у салтанат соҳиби ва бош султоннинг акаси (яъни иш эгаси) эканини эслатди. Шунда Абдуллоҳ ибн Ос – мен Росулуллоҳ ﷺ нинг

«مَنْ قُتِلَ ذُونَ مَالِهٖ فَهُوَ شَهِيدٌ»

«Ким молини химоя қилиб ўлдирилса, шахидdir», деганларини эшитганман, деди.

Шулардан сўнг айтар сўзим шуки, ҳадисдаги бу зиёдаликни сахих, деб фараз қилган тақдиримизда ҳам, ундан анавилар қасд қилган мақсад кўзланмаган. Балки ундан мусулмон одил ҳукмдорга итоат қилиш ва сабр қилишда муболага кўзланган. Агар «Жамлаш таржиҳдан биринчи туради», деган ҳамда «Иккала далилга ҳам амал қилиш биттасини эътиборсиз қолдиришдан яхшидир», деган усул қоидасига амал қилсан, ушбу иборани қўйидаги шаклда тушуна оламиз:

• (Ибн Ҳазм «Малал, аҳво ва наҳлда айтганидек) молингни ноҳақ олмади ва орқангга қамчилаб, хад қўллади.

• Энди Росулуллоҳ үзининг орқага урса ҳам, молни тортиб олса ҳам сабр қилишга буюрганларига келсан, ҳеч шубҳа йўқки, ул зот бу билан имом-халифанинг молга ҳақли равишда эга бўлишини назарда тутдилар ва бу борада бизга сабр қилишни ўргатдилар. Аммо имом-халифанинг ноҳақ тортиб олишига сабр қилишга буюрганини фараз қиласиган бўлсан, бундай ўйлашдан бизни Аллоҳ асрасин, чунки ул зот ҳаргиз бундай нарсага сабр кил, демайдилар. Бунга Аллоҳ Азза ва Жалланинг

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِنْجَاحِ وَالْعَدْوَنِ﴾

«Яхшилик ва тақво йўлида ҳамкорлик қилингиз, гуноҳ ва ҳаддан ошиши йўлида ҳамкорлик қилмангиз!» [Моида 2] деган каломи ҳужжатдир. Буни Ибн Ҳиббоннинг ҳадиси ҳам таъкидлаб турибди. Унда Росулуллоҳ үзининг сукут қилишга бўлган буйругини раҳбарнинг Аллоҳга осийлик йўқ бўлган, балки ҳақли бўлган ишда қамчилашига чеклаганлар. Ибн Ҳиббон сахиҳида Уббода ибн Сомит айтадики, Росулуллоҳ үзининг менга «Эй Уббода», дедилар. Мен лаббай ё Росулуллоҳ, дегандим, бундай марҳамат қилдилар:

«اسْمَعْ وَأَطِعْ فِي عُسْرِكَ وَيُسْرِكَ، وَمَكْرِهِكَ، وَأَثْرَةِ عَلَيْكَ، وَإِنْ أَكَلُوا مَالَكَ، وَضَرَبُوا ظَهْرَكَ، إِلَّا
أَنْ تَكُونَ مَعْصِيَةً لِلَّهِ بَوَاحًا»

«Машаққатли аҳволингизда ҳам, енгил ҳолатингизда ҳам, сизга ёқмайдиган ишда ҳам, ўзингизга ёқадиган-афзал ишда ҳам (амирга) кулоқ солиб, итоат қилинг, молингизни еган,

орқангизга урган тақдирда ҳам. Бироқ Аллоҳга очик осийлик бўладиган ишда унга итоат қилманг».

• Ҳадисдаги **وَلَا يُسْتَدِّونَ بِسُنْنَتِي** «на суннатимга амал қилишади», деган ибора эса, ундаги фосиқлик фақат ҳукмдорларнинг ўзига чекланган, уларнинг бошқарув тизимиға эмас.

• **«تَسْمَعُ وَتُطِيعُ لِأَمِيرٍ، وَإِنْ ضَرَبَ طَهْرَكَ، وَأَخَذَ مَالَكَ»**

«Амирга қулоқ солиб, итоат қиласиз, ҳатто орқангизга урса ҳам, молингизни олса ҳам», сўзида сизни куфр билан бошқарса ҳам, деган маъно мутлақо йўқ. Инсон ҳукмдорга баъзи ҳақ-хукуқидан маҳрум қилса, сабр қилиши ёки унга нисбатан баъзи нотўғри чоралар кўрганда, бунга бағрикенглик кўрсатиши мумкин. Масалан, унинг устидан ҳукм чиқарилаётган пайтда, шошилиб қолиб, ўзининг айбизиз эканига хужжат-далилларни кўрсатолмай ва ўзини химоя қиломай қолиши мумкин. Шундай пайтда биз инсонни сабр қилиб, итоат қилишга тавсия қиласиз. Бироқ бу дегани, ҳукмдор Аллоҳнинг шариатини бекор қилган, Унинг душманлари билан дўстлашган, бизни куфр бошқарувига тортган пайтда, буларни кўра-била туриб туриб, сукут қилишимиз керак, деганин англатмайди. Йўқ, бу сўз бу маънони ўз ичига олмаган ва унга далолат қилмайди.

• Ҳақиқатдан ҳам, баъзилар бу нарсани зулмга учраган пайтда, якка шахснинг сабр қилишини англатади, бутун Умматнинг сабр қилиши англатмайди, дея тафсир қилганлар.

Хуллас калом, **«орқангга урса ҳам, молингни олса ҳам»** ҳадиси санад ва матн жиҳатидан инкор этилган. Уни сарой машойихлари ҳукмдорларга ёкиш учун, уларнинг тахтини мустаҳкамлаб, бошқарув даврларини узайтириш мақсадида ҳамда Умматни уйғонишдан ва аҳволни ўзгартириш ҳақида фикрлашдан тўсиш учун қўллаб келишди. Шу билан бирга, бу машойихлар айни ҳадисни хато тафсир қилиб, шариат Уммат устидан ҳоким қилинади, ҳукмдор устидан эса ҳоким қилинмайди, дея изоҳлашди. Ваҳоланки, Аллоҳ шариати Уммат устидан ҳам, унинг ҳукмдори устидан ҳам ҳокимдир. Юқоридагиларнинг барчаси нафс-ҳаво билан ҳукм чиқарилган кимсалар қилмиши бўлиб, бошқа очик саҳих нусуслардан қасддан юз буришdir.

Ишларимизнинг аввалию охири Аллоҳнинг измидадир. □

ИСЛОМГА МАНСУБЛИК... БУЮК МАСЬУЛИЯТ ҲАМДА ТАРИХ ЯРАТИШ

Юсуф Мұхаммад

Мудом тарихнинг асосий кўзга ташланадиган жиҳати – одамлар ривоят қилаётгани каби – башариятнинг ўзаро алоқа-муносабатлари экан, демак, Аллоҳнинг Китобида назарда тутилганидек, тарих, бу – башариятнинг рисолалар ва росуллар билан бўлган алоқасидир. Шу жумладан, албатта бутун олам Парвардигори билан бўлган алоқалари ҳамдир. Чунки Аллоҳ билан бўлган алоқа тарихнинг энг муҳим жиҳатидир. Ҳатто бу барча инсон мавжудотидаги муҳим жиҳатдир. Чунки бу дунё ҳаётидаги ва бу дунё ҳаётидан кейинги ҳаётдаги баҳт-саодат айнан шу алоқа устига қурилган. Бас, агар башариятнинг рисолалар билан бўлган алоқаси қабул қилиш бўлса, яъни, Аллоҳ Таолога имон келтириш ва динига таслим бўлиш бўлса тинчлик, омонлиқ бўлади ва бу дунёю охиратда ширин ҳаётга эришилади. Бу ҳақда Аллоҳ Таоло бундай деди:

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُشَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنْجِيَّنَّهُ حَيَّةً طَبِيبَةً وَلَنْجِزِيَّنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

«Эркакми ё аёлми – кимда-ким мўмин бўлган ҳолида бирон яхши амал қилса, бас, Биз унга покиза ҳаёт ато этурмиз ва уларни ўзлари қилиб ўтган амалларидан чиройлироқ ажрасавоблар билан мукофотлаймиз» [Наҳл 97]

Агар инсонлар ушбу рисолаларга нисбатан, Аллоҳга қуфр келтириш ва динига қарши чиқиши ҳолатида бўлишса, у ҳолда, хорлик, танг-баҳтсизлик ҳаётга, охиратда эса қаттиқ ва абадий азобга мустаҳиқ бўлади. Бу ҳақда Аллоҳ Субҳанаҳу бизга бундай хабар қилган:

﴿وَكَذَلِكَ نَجِزِيَ مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِعِيَّاتِ رَبِّهِ وَلَعَدَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُ وَأَقْبَقُ﴾

«Ҳаддан ошган ва Парвардигорининг оятларига имон келтирмаган кимсаларни мана шундай жазолаймиз, охират азоби эса шак-шуబҳасиз энг қаттиқ ва мутлақ боқийдир» [Тоҳа 127]

Дарҳақиқат, Қуръони Карим ўтган қавмлар қиссасини Аллоҳ Таолонинг ушбу сўзида амалий тамсил этди:

﴿قَالَ آهِيْطَا مِنْهَا حَيْيًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَى إِلَيْهِ فَلَا يَضُلُّ وَلَا يَشْفَقُ وَمَنْ أَعْرَضَ عَنِ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَى﴾

«(Аллоҳ) айтди: ҳар иккингиз (жаннатдан) тушингиз, айрим (зурриётларингиз) айримларига душмандир, бас, сизларга Мен тарафдан ҳидоят келганида ким Менинг ҳидоятимга эргашса, йўлдан озмас ва баҳтсиз бўлмас. Ким Менинг эслатмамдан юз ўғирса, бас, албатта унинг учун танг-баҳтсиз ҳаёт бўлур ва Биз уни қиёмат кунида қўр ҳолда тирилтиурмиз» [Тоҳа 123-124]

Ушбу оят башарият қадам ташлаши учун кенг йўл бўлиб қолди. Бу Аллоҳ Азза ва Жалла Одам ва унинг жуфтини ерга туширгандан бошланди. Аллоҳнинг дини билан бўлган алоқа тарихнинг сирига, тўғри уйғониш фалсафасига ва баҳт-саодат очқичига айланди.

Аллоҳ Мұхаммад ﷺ нозил қилган Ислом дини барча рисолалар учун хотима бўлиб келди. Мұхаммад ﷺ барча анбиёю расулларнинг хотами, оламлар учун раҳмат бўлдилар. Чунки бу дин Аллоҳдан башарият учун рисолаларнинг сўнгисидир. Зоро, Исломнинг барча рисолалардан ажralиб турувчи сифатлари мавжуд.

1 – Дарҳақиқат, рисолаларнинг сўнгисида албатта бўлиши шарт бўлган мумтоз сифатлар Исломда мавжуд:

а) Ислом ақидаси Аллоҳнинг тавҳидига (Уни якка деб билиш асосига) қурилди. Бу ақида Аллоҳ Азза ва Жалланинг яратувчиликда битта ҳамда яратган бандаларига шариат тузиб беришда ягона эканлигига қарор берди:

﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾

«Огоҳ бўлингизким, яратиш ва буюриши фақат Уникидир, бутун оламлар Парвардигори – Аллоҳ буюкдир» [Аъроф 54]

Зотан, инсоннинг бу дунёдаги тузумини унинг ўзи ва бутун дунёни яратган яратувчиси тузади. Чунки Ундан ўзга илоҳ йўқдир. Бу ақида Аллоҳ Азза ва Жалладан ўзга барча илоҳни рад этдими, шу билан бирга, башарият учун Аллоҳнинг минҳожидан бошқа минҳож, тузумидан ўзга тузум бўлишини

хам рад этди. Аллоҳ Үзи яратган нарсаларни Үзи билгувчи ва хабардордир:

﴿أَلَا يَعْلَمُ مِنْ خَلْقَ وَهُوَ الْلَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾

«(Ахир) яратган зот (Үзи йўқдан бор қилган нарсаларни) билмасми?! У меҳрибон ва (ҳар нарсадан) хабардор зотдир»

[Мулк 14]

Мана шу ерда Ислом ақидаси, табиий равишда сиёсий ақида бўлди. Чунки ақида заруратларидан бири, аввало буйруқ, қайтариқ ва қонунчиликни Аллоҳ Таолога чеклаганилиги бўлса, заруратларидан иккинчиси Аллоҳнинг инсонларга Үз тузуми ва шариатини жўнатганлигидир. Натижада, Муҳаммад ﷺ Аллоҳнинг росули бўлиб келган бўлсалар, ул зотнинг рисолалари башарият учун уларнинг ҳаётида қандай тузум кераклигини батафсил тафсилоти ва ҳар бир нарсанинг баёни бўлиб келди.

б) Ислом Аллоҳнинг сақлови билан келди:

﴿إِنَّا لَحُنْ نَرَلَنَا أَلَّذِي كَرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَفْظُونَ﴾

«Албатта бу эслатмани Биз Үзимиз нозил қилдик ва шубҳасиз, Үзимиз уни сақлагувчимиз» [Хижр 9]

Бинобарин, Ислом бирорта ҳам ўзгартириш етолмайдиган барқарордир. Чунки Аллоҳнинг Үз бандалари устидаги хужжати қиёмат кунига қадар сақланиб қолади. Мудом Аллоҳнинг инсонлар устидаги хужжати росуллари бўлиб, Муҳаммад ﷺ дар бушрони бошқа росул йўқ экан, демак, Муҳаммад ﷺ нинг рисолалари ҳам абадий қолувчи хужжатдир. Шунинг учун бу рисола ўзгармади ва ҳаргиз ўзгармайди, бу дунёда ҳеч ким уни ўзгартиромайди, бу борада унга ҳеч қандай хафв йўқ.

в) Ислом башариятнинг барча ишларида башарият учун мурожаат манбаи бўлиб келди ва тоабад мурожаат манбаи ва йўл ҳаритаси бўлиб қолди, гарчи башарият бу йўлдан тойилган, бошқа йўлларга кириб кетган, ақл адашган, ёвузлик ҳукмрон бўлган, бузғунчилик мустаҳкамланган бўлса ҳам. Ислом бу дунё ҳаёти ва унинг яратувчиси ҳақида тўғри тасвир бўлиб қолди. Яъни, башарият қаердан келди, нима учун келди, бу дунё ҳаётидан сўнг қаерга боради, буларнинг барчасини тасвирлаб берди. Шу билан бирга, Ислом башарият учун унинг тузуми,

хәёт ва йўлидаги минҳожи бўлиб қолди. Ушбу минҳождан қилча тойилиш ҳалокат ва бадбаҳтлик жарига қулаш, деган гап.

г) Ислом аҳкомлари инсоний аҳкомлардир. Яъни, ушбу аҳкомлар инсонни ва унинг эҳтиёжу муаммоларини инсон деган эътиборда ҳал қиласи ҳамда бу аҳкомлар хос эмас, умумий бўлиб келди.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾

«(Эй Муҳаммад), дарҳақиқат Биз сизни барча оламларга фақат раҳмат қилиб юбордик» [Анбиё 107]

Натижада, Ислом аҳкомлари қавмлар, ирқлар, муҳитлар, замону маконлардан юкори бўлди.

Демак, кўриб турибмизки, Ислом аҳкомларининг аксари инсоний аҳкомлар сифатида, шундай кенг бир баёнки, унинг остига санаб бўлмас ҳолатлар киради. Булар олдини олувчи аҳкомлардир. Чунки муаммоларнинг содир бўлишини олдини олади. Мисол учун, судхўрликдан келиб чиқадиган муаммолар мавжуд бўлмайди, бу судхўрликка рухсат берган капиталистик жамиятларда бўлади. Чунки аслида Ислом судхўрликни ҳаром килган. Шундай қилиб, агар шаръий аҳкомларни ишлатишдаги бирор носозлик сабабли ёки ташқи тасодиф сабабли муаммолар келиб чиқсан бўлса, ушбу муаммоларни ҳал қилувчи унинг ўз аҳкомлари мавжуд. Чунки Исломда тузумни татбиқ қилишдан келиб чиқадиган асл тузилманинг носозлиги йўқ. Чунки бундай носозлик тузумнинг асл тузилмасидаги носозлик бўлиб, фақат капиталистик жамиятлардаги ғайрилоҳий тузумларда бўлади.

Дарҳақиқат, шариат аҳкомлари хуқуқлар, масъулиятлар, вазифалар ва тартиб-қоидалардан тузилган. Шундай бўлса-да, улар мустаҳкам, ўзгармайди, чунки инсоний жиҳат ўзгармайди. Балки бу аҳкомлар инсоннинг ҳаётий ўзгаришлари ва фаолиятини қамраб олади, қамраб оладигина эмас, ҳатто инсонга ҳаракатланиш шарт-шароитларини ва ер юзи ободончилигини ҳам таъминлаб беради, бу ўзгаришларнинг ҳаммаси инсонга хизмат қиласиган тарзда тартиблаштирилган. Инсонки, Аллоҳ унга борлиқни бўйсундириб берди, борлиқда зулм ва бузғунчилик қилмаган ҳолда фойдалансин учун бўйсундириди. Шубҳасиз, Исломнинг жамиятни тартибга соловчи тузумидаги айрим белгиларига бир бор назар

солишининг ўзи, юқоридаги фикрларимизни тасдиқлайди ва ушбу буюк шариат хақида тасаввур пайдо қиласди.

Масалан, иқтисодга назар соладиган бўлсак, Аллоҳ Таоло ер юзига гўзал неъматларни тақсимлаб, унинг ризқ-насибасини ўлчаб қўйганидан сўнг Ислом бойликларни гўзал суратда тақсимлаб берадиган аҳкомларни белгилаб қўйганини гувоҳи бўламиз. Ислом аҳкомлари инсоннинг асосий эҳтиёжларини кафолатлаб, камолий эҳтиёжларини бақадри ҳол қондиришга имконият яратиб берди. Мол-пул учун Ислом шундай сиёsat тузиб бердики, мол ўз ролини бажарсин, иқтисодда доим айланиб турсин. Чунки молни айлантирмасдан, босиб қўйишни Ислом ҳаром қилди. Шунингдек, судхўрликни ҳаром қилиб, уни ботилга чиқариш баробарида, молни айланишдан тўхтатиб қўйишдан қаттиқ қайтарди. Мол бир сиқим шахслар қўлида тўпланиб, монополия бўлиб қолмаслиги учун мулкчилик турларини, харажат аҳкомларини тузиб берди. Кейин бойликлардан фойдаланиш ва ер юзини обод этиш учун одамлар қўлини кишансиз-эркин қўйиб қўйди. Бас, мана шулардан кейин ҳам одамлар оч қолсалар, у холда, бунга инсон сабабчи бўлади, унинг куфрони неъмат ва зулм қилгани сабабли келиб чиқкан бўлади. Аллоҳ Таоло бундай деди:

﴿وَإِنْتُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعْدُوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَنَ لَظَلُومٌ كَفَانَ﴾

«(Аллоҳ), сизларга барча сўраган нарсаларингиздан ато этиди. Агар Аллоҳнинг неъматларини санасангизлар, саногига етолмайсизлар. Ҳақиқатан, инсон зоти ўта золим ва жуда ношукурдир» [Иброҳим 34]

Хўкм юритишига назар ташласак, Ислом шариатни ёлғиз Аллоҳга хослаганига гувоҳ бўламиз. Чунки Аллоҳ инсонни яратди, демакки, инсонларга нима яроқлилигини ҳам, нима зиёнлигини ҳам, уларнинг ҳозиринио келажагини ҳам Аллоҳ билади. Бироқ бунинг муқобилида, Исломда ҳокимият Умматга хос бўлиб, Уммат Аллоҳнинг шариатини татбиқ қилишга истаган кишисини ўзидан вакил қиласди. Чунки шариатнинг барпо этилишига, асосан Уммат жавобгар. Ҳокимият эса, розилик ва ихтиёр билан ақд этилади, байъат қилинади, Уммат шариат татбиқи билан шуғулланишга лойиқ ва қодир кишини ўзидан вакил қиласди. Хўкм юритишининг ушбу низоми мустабидликдан мутлақо узоқ. Чунки унда хўкмдор ғамхўр-

рахбар бўлиб, қўл остидагилардан жавобгардир. Бу ишни яхши олиб борса, Уммат унга ёрдам беради, камчиликка йўл қўйса, ундан ҳисоб талаб қиласди... Натижада вазифалар такомиллашади, ихтилоф бўлмайди.

Ижтимо ҳукмига назар солсак, шунга гувоҳ бўламизки, Аллоҳ эркак-аёл муносабатини Ўзининг Алим (ҳар нарсани билувчи), Хобир (ҳар нарсадан хабардор) сифати билан тартиблаштириб қўйди. Аҳкомларни шундай тарзда тузиб бердики, у билан ғариза эҳтиёжлари қонади, номус ҳимоя қилинади, насл сақланади, кўнгиллар хотиржам бўлади, оила фарзандлар туғилиб-вояга етиширадиган табиий соғлом ўчоқ сифатида хизмат қиласди. Эркак ва аёлнинг ҳар бирига алоҳида – табиат ва имкониятларига караб – вазифа бўлиб берди. Буларнинг бирортасида бир-бираига нисбатан рақобат ҳам, зиддият ҳам, эзиш ҳам йўқ. Ватикан ва черковдаги аҳвол каби эгасини шарманда қилувчи роҳиблиқ ҳам, эзиш ҳам, аксар гарб жамиятларидағи аҳвол каби расволик, бузуқлик ва тубанлик ҳам йўқ.

Ислом давлатининг ташқи сиёсатига ҳамда Ислом Умматининг бошқа умматлар билан бўлган алоқасига келсак, бунда динимизнинг улуғлиги ва буюклиги алоҳида кўзга ташланади. Гап шундаки, Ислом Умматни ўхшashi йўқ улуғвор шаклга солди. Уммат Ислом асосида шаклланиб, Ислом билан шарафланди, Ислом билан инсонлар учун чиқарилган энг яхши Умматга айланди. Умматда бошқалар олдида жавобгарлик ҳисси ўрнашди. Чунки у Росулуллоҳ  сўнг дини Ислом ишини адо этиш ва рисолани етказиши вазифасини олди. Шунинг учун мусулмонлар пайғамбар ва росул бўлмасалар ҳам, бироқ ушбу рисолани етказувчилар бўлдилар. Шунингдек, мусулмонлар қиёматда барча инсонлар устида гувоҳ бўлдилар ва бу буюк мақомдир. Шунинг учун ўзни фидо этиш Умматининг буюк сифатларидан бири. Бу фидоийлик сифати, яъни Ислом Умматининг ушбу энг яхши табиати, асосан жиҳодда гавдаланади. Шаръий ҳукм бўлмиш ушбу жиҳод Ислом душманлари томонидан энг кўп ҳужумга учраган аҳкомлардан биридир. Аслида эса, жиҳод бошқалар олдида жавобгарликнинг олий кўриниши бўлиб, у қачонки Уммат башариятни дунёю охират баҳтсизлигидан қутқариш учун жону молини сарфлаб курбонлик берган пайтда намоён бўлади.

Модомики, бу Ислом экан ва у Роббул оламин рисоласи экан, демак, у инсонларга – уларнинг дунёю охиратини ислоҳ қилиш учун татбиқ этиладиган тузум сифатида – етиши шарт. Исломни ҳаётда мавжуд бўлиши усун эса, давлат бўлмоғи даркор. Ҳатто Исломнинг мавжуд бўлиши ва ўз ролини адо этиб, қилиши керак бўлган ишни қилмоғи учун ҳам давлат бўлиши керак. Чунки Ислом табиатан сиёsat, ҳукм, ҳукмдор ва албатта ҳукм юритиш тузуми демакдир. Зотан, Аллоҳ Таоло Росулига шу тузум билан ҳукм юритишни буюрди:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَبَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ إِنَّمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَابِيْنَ حَصِّيْمًا﴾

«Албатта, Биз сизга ушибу Китобни (Куръонни) одамлар орасида Аллоҳ қўрсатган йўл билан ҳукм этишингиз учун ҳақ қилиб нозил қилдик ва сиз хоинларни ҳимоя қилгувчи бўлманг» [Нисо 105]

﴿وَأَنِ اَحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَاءَهُمْ﴾

«Улар ўртасида Аллоҳ нозил қилган нарса билан ҳукм юритинг ва уларнинг ҳавоий нафсларига эргашманг» [Моида 49] Аллоҳ Таоло шунингдек, мусулмонларни ҳам ҳукмдорга, яъни Ислом билан ҳукм юритаётган ҳукмдорга итоат қилишни буюрди:

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِمَّا تَطِيعُوا أَطْبِيعُوا أَرْرَسُولَ وَأُولَئِكُمْ مِنْ كُفَّارٍ﴾

«Эй мўминлар, Аллоҳга итоат қилингиз ва Пайғамбарга ҳамда ўзларингиздан бўлган иш эгаларига итоат қилингиз» [Нисо 59]

Исломий ҳокимият-давлат мавжуд эмас экан, Ислом ҳам мавжуд бўлмайди, яъни, қўрсатиб берилгандек даражада мавжуд бўлмайди. Чунки Ислом давлати доирасида Ислом аҳкомлари адо этилади, жазо-ҳадлари ижро этилади, қонунларига амал қилиш буюрилади, даъвати етказилади, дахлсизлиги мудофаа қилинади, ишлар Исломга мувофиқ бошқарилади:

﴿إِنَّمَا الْإِمَامُ جُنَاحٌ يُقَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيُنَقَّى بِهِ﴾

«Имом-халифа қалқондир, унинг ортида туриб жанг қилинади, у билан ҳимояланилади». (Саҳиҳи Муслим).

﴿فَالِّإِمَامُ الَّذِي عَلَى النَّاسِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْؤُلٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ﴾

«Инсонлар тепасидағи имом-халифа бошқарувчидир ва қўл остидагилардан жавобгардир». (Саҳиҳи Бухорий). Росууллоҳ ﷺ ҳам пайғамбарлик, ҳам давлат раҳбарлиги вазифасини қилғанлар. Ўзларидан кейин сара асҳобларини ҳам сахобалик, ҳам давлат раҳбарлиги шарафига ноил қилиб қолдирдилар. Натижада ўшандан то қиёмат қунига қадар давлатнинг мавжуд бўлиши Умматга қонун бўлиб қолди. Шунингдек, давлат бу Аллоҳ барпо қилишга буюрган бир шакл ҳамдирки, Ислом шу шакл асосида татбиқ этилади, шу шакл билан Ислом ўз ишини бажариб, самара беради, ҳақ ботилдан ғолиб келиб, уни яксон этади.

Булар Исломнинг, унинг аҳкомларининг табиатидир. У давлатсиз татбиқ бўлмайди, татбиқ этилиши, фақат давлатда таъминланади, Ислом ва унинг ақидаси факат давлатда ҳимояланади. Ҳатто унинг соғлом ақида, одил шариат ва ҳақ рисола сифатида татбиқ этилиши жиҳатидан олганда, давлатсиз у башарият ҳаётида таъсирга эга бўлмайди. Росууллоҳ ﷺ шунинг учун ҳам Ислом давлати ва ҳокимиятини барпо қилдилар. Бу суннат-йўлларида Исломдаги бошқарув тизими ва шаклини, яъни, Халифалик ва унинг аҳкомларини батафсил кўриш мумкин.

Давлат ҳаёт воқеида мавжуд бўлиши учун Ислом давлатни тарикат қилиб берган. Мусулмонларнинг уламо ва фуқаҳолари ҳам шунга иттифоқ қилғанлар. Масалан, Ибн Ҳазмроҳимаҳуллоҳ бундай деди: «Аҳли суннанинг барчаси, муржийларнинг барчаси, шианинг барчаси, хаворижларнинг барчаси имомат-халифаликнинг зарурлигига, Умматга битта одил имомат-халифага итоат қилишлари шартлигига иттифоқ қилдилар». Кейин уламоларнинг имомат-халифаликни барпо этишга иттифоқ қилишлари сабабини «мусулмонлар ўртасида Аллоҳнинг аҳкомларини қоим қилиши ва уларни Пайғамбар келтирган шариат аҳкомлари билан бошқариши учун», дея баён қилди. Ибн Таймияроҳимаҳуллоҳ ҳам шундай деди: «Инсонлар ишига раҳбарлик қилиш диннинг энг буюк возиботлариданdir, балки, раҳбарликсиз диннинг мутлақо қиймати йўқдир». Демакки, Исломда давлат Аллоҳнинг дини учун ғамхўр ва ҳомий вужуд экан.

Шундай бўлса-да, Аллоҳнинг мозийдаги қонунлари бор. Жумладан, Уммат Қуръонга қаттиқ амал қилмаса, дини

буйруқлари ва Парвардигори низомини бажаришда сусткашлик қилса, албатта ортга қараб кетади, қолоқлашади, инқироз жарлигига қулайди. Бу нарса Ислом Умматида худди шундай бўлди. Унинг исломий тушунчаси заифлашди, Пайғамбари рисоласи билан бўлган алоқасига путур етиб, уни етказишида қусурга йўл қўйди, динига амал қилишда ортга кетди, душманининг унга зиён етказиш учун пайт пойлаётганига эътибор бермади. Оқибатда мустамлакачи кофир унга ҳамла қилди ва давлатини ағдарди. Давлати ағдарилиши билан рисолат, Уммат ва давлатдан таркиб топган ушбу низом ҳам йўқолди. Натижা худди Росууллоҳ ﷺ қуидаги ҳадисда хабар берганларидек бўлди. Имом Аҳмад Абу Умома Боҳилийдан ривоят қиласи:

«لَتُنْقَضَنَّ عُرْيَ الْإِسْلَامِ، عُرْوَةً عُرْوَةً، فَكُلُّمَا انتَقَضَتْ عُرْوَةً، تَشَبَّثَ النَّاسُ بِالْيَتِي تَلَيَّهَا، وَأَوْهَنُّ نَفْصًا الْحُكْمُ، وَآخِرُهُنَّ الصَّلَاةُ»

«Исломнинг арқонлари бирма-бир узилиб бораверади. Қачон бир арқон узилса, одамлар ундан кейинги арқонга ёпишиб олишади. Биринчи узиладиган арқон хукм бўлса, охиргиси намоздир».

Шундай кейин Уммат иши мустамлакачилар томонидан зўрлаб ўрнатилган ва Умматга мутлақо мансуб бўлмаган хукмдорлар қўлига ўтди. Мусулмонлар давлати ағдарилиб, мустамлакачилар ҳукмронлиги остида қолишлари ортидан, уларнинг Ислом тузумларининг йўқолгани ва юртларининг бўлинниб-парчаланиб кетгани кўзга яққол ташланди. Ана шунда, хукмдорларнинг роли юртларнинг мана шундай бўлинishiда ҳамда Исломнинг татбиқ қилинадиган тузумлигини йўқотишида фоят жонбозлик кўрсатишдан иборат бўлди. Бу уларнинг энг муҳим роли бўлиб, буни нафакат кўзи очик, балки кўзи ожиз киши ҳам кўра билди. Исломда имом-хукмдор шариатни татбиқ қилувчи киши бўлса, бу хукмдорлар шариатни бекор қилиши. Исломда имом-хукмдор ҳимоя қилувчи қалқон бўлса, бу хукмдорлар Умматни ҳар қандай разил кимса қўлига топширишди, ҳар қандай қотилга ем қилиши. Исломда хукмдор фуқарони бошқарувчи бўлса, бу хукмдорлар одамларни абгору қашшоқ қилиши. Исломда хукмдорлар инсонлар ўртасида адолат билан хукм юритиб, омонатни адо этиб, хавфсизликни таъминлайди. Бугунги хукмдорлар эса,

омонатга хиёнат қилишди, зулмда чўққига чиқишиди, одамларни кўрқитишиди, ҳатто ўзлари қўрқув манбаига айланишиди.

Шундай қилиб, Аллоҳнинг аҳкомларидан бирортаси бекор бўлди дегунча, инсонлар ҳаётида бузилиш кўринаверди. Бир бузгунчилик содир бўлган бўлса, бунга Аллоҳнинг аҳкомларидан бирортаси бекор қилингани сабаб бўлди. Бу битта ҳукм экан, ҳатто бутун бошли шариат билан ҳукм юритиш бекор қилинди. Шунинг учун ҳам Халифалик ағдарилгандан сўнг бугунги кунда мусулмонларнинг азобуқубат, баҳтсизлик, қашшоқлик, коррупциядан ҳамда бошпанаси йўқ бўлган ҳолат ва дарбадарликдан боши чиқмай қолганлиги таажжубланарли ҳол эмас.

Бироқ бу Умматга Аллоҳ Азза ва Жалла

﴿كُنْتُمْ حَيْرَ أَمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾

«Сизлар инсонлар учун чиқарилган энг яхши Уммат бўлдингиз» [Оли Имрон 110]

дея юксак баҳо берган. Демак барча яхшилик шу Умматнинг бир бўлагидир ва бу яхшилиги уни фанога юз тутишидан сақлайди. Шу боис у Халифалики ағдарилиши ортиданоқ кўп ўтмай, кўзини очиб, йўлни излай бошлади. Бугун Умматнинг айтишга тил ожизлик қиласиган даражада ёмон душмани унинг шунча зулматга ташланишига қарамай, кўзини очиб, Ислом нури сари ҳаракатлана бошлаганини англаш етди.

Уммат уйғона бошлаб, ҳаракатлар ва ташкилотлар сифатини ўзида намоён қилаётган бир вактда, Ҳизб ут-Тахрир таъсис этилди. У исломий мабда асосида халос бўлишни орзу қилаётган Умматни асл соғлом ифодаси бўлди. Ҳизб шу Умматдаги мавжуд мағкуранинг тиник соғоф фикрларига эга бўлгани боис, Исломни ақидаси ва тузуми билан англаш етди. Англаш етгач, ушбу исломий фикрларни унга ёпишиб олган аралашмалардан тозалади. Исломий ҳаётни Ислом аҳкомларига мувофиқ тасвирлади. Буни, бошқарув, ижтимо, иқтисод, таълим низомлари, ташқи сиёsat, давлат шакли ва бошқарув аппарати каби Ислом тузумини муфассал баён қилиш билан амалга ошириб, Ислом дастурини тайёрлади. Бу дастурни Ислом ақидаси ва унинг қонунчилик манбаидан бошқа ҳеч нарсага таянмаган ҳолда тайёрлади. Кейин даъватни етказишга киришиди ва исломий фикрларни унга ёпишган турли аралашма ва

кирликлардан тозалаш орқали Умматда Исломига бўлган ишончини қайта тиклади. Ҳизб Умматнинг олдига шундай бир аниқ-тиниқ таклифни қўйдики, бу Уммат билан унинг давлати ва рисоласи (мабдаи) ўртасидаги узилган алоқани қайта боғлашдан, Ислом Уммати билан биргаликда Исломий Халифалик давлатини барпо этиш орқали исломий ҳаётни қайта бошлишдан, Ислом дъавватини етказишдан, Умматни ўзининг лойик ва шарафли мақомига, инсонлар учун чиқарилган энг яхши Уммат мақомига олиб чиқишдан иборат бўлди.

Ҳизб ут-Тахирнинг исломий фикр (ақида ва тузум)ни аниқ тиниқ тушунишига қўшимча, яна асосий мумтоз жихати тариқатни тушуниши бўлса, ажаб эмас. Огоҳ бўлайлик, Исломда алоҳида қайд этилган ҳамда Аллоҳ Азза ва Жалла ҳаёт воқеида Ислом мабдани вужудга келтириш учун шариатга киритган ушбу тариқат Ислом давлатидир. Шунингдек, Ҳизб айни давлатни Исломда қайд этилганидек тушунади ва шунинг учун ҳам у Росулуллоҳ  Ислом давлатини барпо этиш сийратларидан шаръий тариқат истинбот қилди. Шу тариқат бўйича юриб, унинг босқичларига риоя қилди, унинг аҳкомларига эргашиш шарт бўлган шаръий аҳком сифатида эргашди. Бу йўлда тайёргарликсиз, ўйламай қадам ташлаш, яроқсиз тажриба-синовлардан узоқ юрди. Ҳозирги давр шакли билан Росулуллоҳнинг пайғамбарлик даври шакли ўртасидаги фарқни тўғри англаб, бунинг учун керакли услуг ва воситалар қўллади.

Агар таъбир жоиз бўлса, Ҳизб ут-Тахир тариқатини, шаръий тариқат эканлигига қўшимча, йирик стратегик тариқат, дейиш мумкин. У билан коғир Ғарбнинг Ислом Умматига тааллуқли стратегиясига қарши курашиш мумкин. Масалан, Ғарбнинг мустамлакачилик стратегияси минтақачилик ва миллатчиликни мустаҳкамлашга асосланган. Унинг стратегияси пойdevори илмонийликни ва уни татбиқ қилувчи ҳукмдорларни зўрлаб тикиштиришдан, бузуқ ва ботил фикрларни ривожлантиришдан ҳамда Уммат кучларини ўғирлаб, ресурсларини талон-торож этишдан иборат. Ҳизб фаолияти эса, Умматдаги Сайкс-Пико оқибатида пайдо бўлган фикрларни супуриб ташлаб, уни бирлаштириш сари олға босиш, илмоний фикрларга қарши фикрий, сиёсий кураш олиб бориш, ҳукмдорлар малайлигини фош этиб, уларнинг қонунийлигини тортиб олишдан иборат.

Юқорида айтилган фаолиятдан ташқари, яна Ҳизб Ислом ҳокимиятини барпо этиш мақсадида тарқоқ турли кучларни бир марказга бирлаштириш учун ҳам фаолият қилди ва ҳамон шу билан шуғулланмоқда. Зеро, Ислом ҳокимияти Умматнинг кучларига таянади, бошқа кучга асло таянмайди. Бу ҳокимиятда ҳукмдорнинг қонунийлиги Уммат истагига, розилигига ва шариатни татбиқ қилиши шарти билан байъат қилишига боғлиқ.

Ҳизб ут-Тахрир Farb қўйган тўсиқ ва қамалларни енгиг ўтиб бўлган. Яъни, Farb ўзининг илмонийлиги ва тобе малайлари ёрдамида Ислом асосида ҳизбий фаолият қилишни ҳаром ва жиноятга чиқариб, Исломни фақат шахсий ҳолатларга чеклаган... Керак бўлганда исломий ҳаракатларга Farbning ўзи қоидалар тузиб бериб, уларга ўзининг ва муассасаларию қонунлари доирасида кўрсатмалар бериб турди. Бироқ Ҳизб буларнинг барчасига эътиборсиз, ўтиб кетди. Негаки, илмоний қонунлар, урф-одатлар, доиралар тазийқ қилса-да, Ҳизб Ислом фақат Аллоҳнинг амрларига риоя қилишни талаб қиласди, деб билди. Зотан, у таъсис этилган кундан то шу лаҳзага қадар Уммат орасида ўзининг шаръий тариқатидан чиқмай, кўзлаган ғоясига этиш учун бардавом ҳаракат қилиб келяпти. Инсонлар Ҳизб етказаётган даъват атрофига қанчалар жипслashiб, Халифалик ғоясини қанчалар тиник тушунар эканлар, биз ҳам Аллоҳнинг нусратига шунчалик яқинлашаётганимиздан умид қиляпмиз.

Хуллас калом, ушбу буюк динга мансублик Аллоҳнинг ўхшалий йўқ неъматидир, таърифлашга тил ожиз шарафдир. Бу буюк неъмат муқобилида, ўзимиз мансуб бўлган динимизга амал қилишга бўлган жавобгарлик ҳам каттадир, кетаётган манзилимизга қадамлар ташлаш ҳам шунчалик жиддийдир. Манзил эса, Халифалик давлатини барпо этиш ва динимизни барча динлардан ғолиб қилишдир. Ислом давлатини барпо қилишга ҳаракат қилиш жавобгарлиги катта бўлгани каби, Ислом тарихида бугунги авлод учун тарих яратишга хисса қўшиш имконияти ҳам шунчалар ноёб имкониятдир. Шунингдек, Аллоҳнинг нусратини жалб қилган гуруҳдан бўлишни орзу қилаётганлар учун ҳам ганимат фурсатдир. Биз Аллоҳ Таолодан ушбу нусратни яқин қилишини сўраб қоламиз. □

ШАРЬАН ЭЪТИБОРГА ОЛИНМАГАН УСУЛ (2)

Ҳамд Тобиб – Байтул Мақдис

Ўтган дарсимиизда шариатнинг событлиги, унинг ваҳига ақлан ва нақлан қатъий боғлиқлиги ҳақида сұхбатлашдык. Шунингдек, яхудийлик ва насронийлик сингари бошқа шариатлар ҳақида ҳам уларни исломий шариатга солиштириб күрган ҳолда сўз юритиб, уларнинг на ривоят жиҳатидан ва на дироят (ақл) жиҳатидан исботини топмаганини баён этдик. Биз событ ақидадан балқиб чиққан амалий шаръий ахкомларни олишнинг тўғри тариқати тўғрисида сўз юритиб, бунинг шаръан эътиборга олинган улусга биноан, самовий ваҳидан иборат илм ва ишонч сифати билан сифатланганини айтдик. Шу билан бирга, бу шаръан эътиборга олинган улусда ваҳидан ақлга ўтиб кетмаслик кераклигини, усул масаласида зонга асосланмаслик, зоннинг ғолиб келишига ҳам асосланмаслик, исломий шариатдан бошқа бирор шариатдан олмаслик кераклиги ҳақида ҳам айтиб ўтдик.

Биз усул мавзусида нотўғри йўлни баён қилишдан олдин, айни мавзунинг муқаддимаси сифатида, қуйидаги тўрт нарсани билиб олмоғимиз даркор. Ушбу нотўғри йўл усул масаласида зонга асосланиш, зоннинг ғолиб келишига асосланиш, исломий шариатдан бошқа бирор шариатдан олиш кабилардир.

Биринчи, ақлнинг воқеи ва ақида билан шариат мавзусидаги унинг роли;

Иккинчи, шаръан эътиборга олинган усулни олишдаги тўғри йўл;

Учинчи, ушбу тўғри йўлга қандай асосланиш, яъни, шаръан эътиборга олинган усулдан истинбот қилишдаги тўғри йўлга қандай асосланиш;

Тўртинчи, ахкомларни олишда баъзи фуқаҳоларни тўғри йўлдан (эътибордаги усулдан) чиқиб, нотўғри усулга ўтиб кетиб қолишлари ёки ваҳи доирасидан бутунлай чиқиб кетишли.

Ақл воқеи ва ақида билан шариат мавзусидаги унинг (акида ва ахком жиҳатидан) тутган ролига келсақ, ақлнинг амалий ахкомлар соҳасида тутган роли воқеликни тушунишдан иборат. Яъни, ҳисни собиқ маълумот ёрдамида воқеликка боғлаб, у ҳақида хукм-хулоса чиқаради. Кейин эътибордаги усулдан шу воқеликка мувофиқ келадиган нусусни туширади. Аммо ақлнинг ақида ва ҳидоят мавзусидаги роли эса, қонунчилик мавзусидаги ролидан фарқ қиласи. Унинг ақида асослари мавзусидаги роли асос ролидир. Яъни, Холик-яратувчининг борлигига йўл топиш, Қуръоннинг

Аллоҳ Азза ва Жалладан ваҳи эканини топиш, Росулуллоҳнинг Аллоҳ Азза ва Жалладан келган элчи экани каби. Ақл назар солиш, чуқур ўйлаш ва тадаббур қилиш билан мана шу уч ишда ҳукм чиқаради. Мана шу тадаббур орқали ақл ушбу борлиқ йўқдан бор қилинган яралмишdir, Қуръон Аллоҳ Азза ва Жалла томонидан келган, деган хулосага келади. Чунки Қуръоннинг инсонни ожиз қолдириши ақлан исботланган. Инсон Қуръонда келган ҳамма нарса Аллоҳдан эканига ақли билан етиб боради. Чунки Қуръони Карим Аллоҳдан бўлиб, инсон унга ўхшашини келтира олмайди. Ушбу уч нарса ақлга асосланган. Ақл шу нарсаларга назар ташлаш, ўйланиш ва тадаббур қилиш билан йўл топиб борган. Бироқ ақидадан бошқа нарсалар (фуруълар) эса, масалан, фаришталар, жаннат, дўзах каби нарсаларга албатта ваҳи бўлиши керак, ақл уларга йўл топиб бора олмайди. Чунки улар инсоннинг хис ва тафкир доирасидан ташқарида. Дарҳақиқат, қуйидаги оятларда Ҳақ Таоло ушбу ҳақиқатни топиши учун инсонни назар ташлаб, тадаббур қилиб, ақлини ишлатишга тарғиб қилди:

﴿قُلِ انْظُرُوْا مَاذَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُغْنِي الْأَيَّدُتُ وَالنُّدُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

«Айтинг: «*Осмонлар ва ердаги нарсаларни* (яъни, ҳамма нарсанинг ягона яратувчиси бор эканлигига далолат қилувчи белгиларни) *кузатинглар, имон келтирмайдиган қавм* учун (ҳеч қандай) *оят-мўъжизалар ва қўрқитувлар фойда бермас»* [Юнус 101]

﴿وَفِي أَنْفُسِكُمْ إِنَّمَا تُبَصِّرُونَ وَفِي السَّمَاءِ رِزْقٌ وَمَا تُوعَدُونَ فَوَرَبِ السَّمَاءَ﴾

﴿وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌ مِثْلَ مَا أَنْكُمْ تَنْطَقُونَ﴾

«(Эй инсонлар), ўзларингизда (ишонгувчи зотлар учун Аллоҳнинг борлигига далолат қиладиган оят-аломатлар) *бордир, ахир қўрмайсизларми?!* *Осмонда эса, сизларнинг ризқу-рўзларингиз* (яъни ерда мўл ҳосил бўлишига сабаб бўлгувчи ёмгир) *бордир ва сизларга ваъда қилинаётган нарса* (яъни жаннат) *бордир*. Бас, осмон ва ернинг Парвардигорига қасамки, албатта у худди сизларнинг сўзлашингиз каби ҳаққи-ростдор!» [Зориёт 21-23]

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَآخْتِلَافِ الْأَيَّلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَحْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا

يَنَفِعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَ فِيهَا مِنْ

كُلِّ دَائِبٍ وَتَصْرِيفِ الْرِّيحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَتِي لِقَوْمٍ
يَعْقُلُونَ ﴿١٠﴾

«Албатта осмонлар ва ернинг яратилишида, кеча ва кундузнинг алмасиб туришида, денгизда одамларга керакли нарсаларни олиб юрган кемаларда ва Аллоҳ осмондан туширган ва у сабабли ўлик ерни тирилтириб, бор жонзотни тарқатиб-ёйиб юборган сув деган неъматда ва шамолларнинг йўналтирилишида, осмон ва ер орасидаги итоатгўй булутда (буларнинг ҳаммасида) ақлли кишилар учун оят-аломатлар бордир» [Бақара 164]

Қуръоннинг инсонни ожиз қолдириши тўғрисида Аллоҳ Таоло бундай деди:

﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْءَانَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوْ جَدُوا فِيهِ أَخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾

«Ахир улар Қуръон ҳақида фикр юритмайдиларми?! Агар у Аллоҳдан бошқа бирор томонидан бўлса эди, унда кўп қарама-қаршиликларни топган бўлар эдилар-ку?!» [Нисо 82]

Яна бундай деди:

﴿فَلَمَّا لَّمْ جَمِعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُو بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِيَعْصِي ظَهِيرًا﴾

«Айтинг – қасамки, агар бор инсу жин мана шу Қуръонни ўхшашини келтириш йўлида бирлашиб, бир-бирларига ёрдамчи бўлсалар-да, унинг ўхшашини келтира олмаслар» [Исро 88]

Демак, еру самоларга, уларнинг қандай яратилганига, яратилишдаги нозикликка, уларнинг ҳусну жамоли ва буюклигига, еру самоларнинг бепоёнлигига, инсонни буюк санъатла яратилишида, онасининг қорнида уч қават зулмат ичидаги чукур назар солиб, тадаббур билан боқсан инсон соғлом ақли билан боқади. Буларнинг барчаси борлиқ ва ҳаётни йўқдан бор қилган буюк Холиқ-яратувчини топишга ақлни чакиради ҳамда ушбу Холиқнинг буюклиги ва қудратига далолат қиласди. Доктор Зағлул Нажжор ўзининг «Аллоҳнинг борликни яратишдаги қудрати» номли китобида «... Оқим бўйлаб териб чиқилган қатор сайёralар, ҳар тарафга тарқатилган кўплаб йўлдошлар ҳамда йилтиллаб турган сон-саноқсиз юлдузлар, буларнинг барчаси Аллоҳ Азза ва Жалланинг буюклигига далолат қилмоқда», дейди. Аллоҳ Таоло бундай деди:

﴿وَالشَّمْسُ تَحْرِي لِمُسْتَقِرٍّ لَهَا ۚ ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝ وَالْقَمَرُ قَدَّرَنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ
عَادَ كَالْعَرْجُونَ الْقَدِيمِ ۝ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الْيَلَّ سَابِقُ الْنَّهَارِ
﴾

وَكُلُّ فِي فَلَكٍ يَسْبِحُونَ ﴿١٣﴾

«Күёш (бирон сония тўхтамай) ўз қароргоҳи сари жорий бўлур. Бу қудратли ва билгувчи зотнинг тақдиди-ўлчовидир. Биз ойни ҳам токи у эски (хурмо) бутоги каби бўлиб (эгилиб ҳилол ҳолига келиб) қолгунича бир неча манзилга белгилаб-тайинлаб қўйғандирмиз. На қүёш учун ойга етиши мумкин бўлур ва на кеча кундуздан ўзгувчикидир. (Күёш, ой ва юлдузларнинг) барчалари фалакда сузиб юрур» [Ясин 38-40]

Киши Қуръон ҳақида, унинг баёни, нозик маънолари, тузилиши, назмдаги олий услуби тўғрисида фикрласа, бу Қуръонни тузмоқ ҳаргиз башарнинг қўлида келмайди, деган хulosага келади. Амалда ҳам, араблардан тилшунос ва балоғат олимлари унга ўхшашини ёки унинг биргина сурасини келтиришга ожизлик қилишиди.

Ушбу уч нарсани ақл тушунади, тадаббур қилиш ва назар солиш билан ҳақиқатига етиб боради, чунки бу ақл доирасидаги иш. Чунки яратиш, борлик, инсон ва ҳаёт ортида уларни яратган буюк Холиқ борлиги мавзуси, соғлом ақлга бино қилинган. Ақл бу мавзуни англаб етишга ва моҳиятига етиб боришга қодир. Қуръон Аллоҳнинг олдиданлиги мавзуи ҳам ақл асосига қурилган ва соғлом ақл доирасидан чиқмайди, инсон фикрлаб кўриш билан бу Қуръонни башар туза олмайди, чунки унинг Холиқ яратганига шубҳа йўқ, деган хulosага келади.

И мом Зарқоний «Маноҳилул ирфон» китобида Аллоҳ Таолонинг

﴿قُلْ لِّيْنَ آجَمَّعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ
﴾

گانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿١٤﴾

«Айтинг – қасамки, агар бор инсу жин мана шу Қуръонни ўхшашини келтириш йўлида бирлашиб, бир-бирларига ёрдамчи бўлсалар-да, унинг ўхшашини келтира олмаслар» [Исро 88] деган қаломи ҳақида бундай дейди: Қуръони Каримнинг балоғати етуклиги ҳар қандай баёндан юқори даражага етди, ҳар қандай тилни соқов қилди, ҳар қандай қарши чиқувчи ва тан олишдан

кибр қилувчини овозини ўчириб қўйди, ҳар қандай талашувчи ва жанжалкашни синдириди. Қуръон Аллоҳнинг Росулига берган мўъжизаси ва уни қўлловчи ҳақ оят-далил сифатида ҳатто бутун дунёнинг оғзига тушди ва ҳамон шундай турибди».

Ушбу Қуръон инсон томонидан тузилмаган эканми ва уни олиб келган Росул ҳам шу башарнинг бири эканми, демак, Росул ушбу Холиқ томонидан юборилган элчи эканига ҳам асло шубҳа йўқ. Шундан келиб чиқиб, мазкур уч ақиданинг асослари ақлга қурилган, дея оламиз. Яъни ақл шундай хulosага келишга ҳамда бунга тўла қаноатланишга қодир. Ушбу ақида ҳар қандай инсоний ақлни қаноатлантиради.

Хоҳ усулни тузишда бўлсин, хоҳ шу усулга биноан аҳкомлар истинбот қилишда бўлсин, фарқсиз, ақлнинг қонунчилик мавзусидаги роли, юқорида айтганимиздек, вахини тушуниш ва истинбот қилиш ролидан иборат. Ақлнинг роли усул ёки унга асосланган қонунчиликни тузиш эмас. Чунки эътиборга олинган усул Аллоҳ Азза ва Жалладан келган ваҳи бўлиб, бу усул асосида аҳкомлар истинбот қилиш ҳам ваҳи доирасида бўлади, ундан ташқарига чиқмайди. Бу борадаги ақлнинг вазифаси эса, воқеликни тушуниш ва аниқлашдан иборат. Бу назар солиш ва ўрганиб чиқиб, аниқлаш билан амалга ошади. Мисол учун, инсон ақли асосида бирор бир эритмани сув ёки вино, дея аниқлайди. Бироқ у айни ақли асосида бу эритмани ичиш керак ёки ичмаслик кераклигини асло аниқлолмайди, буни фақат шаръий нусус-матн асосида аниқлайди, шу нусус сувни мубоҳ, винони ҳаромлигини белгилаб беради. Демак, ақл воқеликни тушуниш ва унинг нима эканини аниқлаш вазифаси билан шугулланади. Яъни, воқеликнинг моҳияти ва моддий табиатига хукм чиқаради, уни олиш керакми ёки тарқ қилиш керакми ёхуд унга амал қилмоқ лозимми ёки амал қилмасликми, бунга хукм чиқаролмайди.

Бундан чиқди, ақл воқеликни тушунади ва шу тушунчага биноан, воқеликнинг моҳиятини (нималигини) аниқлайди. Худди шунингдек, ақл шаръий нусус (ваҳи) яъни Қуръон, Суннат, шу иккиси асосидаги ижмо ва шаръий қиёсни ҳам тушунади. Чунки эътиборга олинувчи усулдан истинбот қилинадиган шаръий нусусларни, албатта соғлом ақлни ишлатиш орқали тушуниш лозим. Буни қоидалар ва муайян асосларга муvrфиқ тушунилади, дуч келгандек, исталгандек тарзда тушунилмайди. Масалан, Аллоҳ Таолонинг

﴿وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَإِنَّمَا الْزَكُوْهُ وَأَرْكَوْهُ مَعَ الْمَرْكَبِينَ﴾

«Намозни барпо қилинг, закотни адo этинг ва руку қилгувчилар билан бирга руку қилинг» [Бақара 43]

оятияга назар солсак, тушуниш, ақлни диққат билан ишлатиш каби маълум қоидаларга эътибор бериш керак бўлади. Масалан, араб тилини, усул қоидаларини ва шу асосда истинбот қилиш йўлини тушуниш каби. Аввало, оятдаги буйруқ нимани ифодаламоқда-фарзликними ёки мандубликними, шуни тушуниш лозим. Шу билан бирга, оятдаги الصلة الزكارة сўзи билан الصلة сўзининг шаръий маъносини тушуниш, шунингдек, оятдаги харфлар нимани англатади, буни ҳам тушуниш керак бўлади. Чунки соғлом ақл ёрдамида тушуниш учун албатта мана шуларнинг ҳаммаси бажарилиши шарт. Бошқача ибора билан айтганда, шаръий ҳукмни истинбот қилаётганда, мана шу ишларни тўғри тушунча билан англамоқ керак бўлади. Чунки бусиз – хоҳ ақида бўлсин, хоҳ аҳком – шаръий нусусни тушуниб бўлмайди. Булар инсондаги ақлнинг воқеси ва вазифаси жиҳатидан.

Энди, эътибордаги усулни олишда тўғри йўлдан юришга келсак, айни мавзу борасида ўтган ҳалқамизда айтиб ўтганимиздек, эътиқод асослари бўйича бўлса ақл жиҳатидан, агар ақида фурӯълари ва қонунчиликдаги усули бўйича бўлса нақл жиҳатидан усул қатъий бўлиши шарт. Агар усул эътиқод усулига таалуқли усул бўлса, ақлдан келиб чикиб берилаётган ҳукм шубҳа аралашмаган қатъий бўлиши, қатъийлигида ҳеч қандай шак-шубҳа топилмаслиги керак. Агар ақиданинг усулга асосланган фурӯъларида бўлса, бундай ҳолатда ҳам усул ривоят ва дироят (маъно) жиҳатидан қатъий бўлиши керак, ақида фурӯълари зон ёки ақл асосида олиниши ножоиз. Чунки уламолар томонидан ижмо қилинганини зикр қилиб, ёритиб ўтганимиздек, Аллоҳ Таборака ва Таоло бундан қайтарган. Энди, шариат усулида эса, ақлга бу борада мутлақо ўрин йўқ. Чунки бу усул – аҳкомлар қуриладиган асосдир. Қонунчилик ишларида ваҳига асосланилади, ақлга эса мутлақо ўрин бўлмайди. Ақлнинг ўрни, қандай истинбот қилиш ва воқеликни тушуниш ҳамда шу воқеликка мос нусусни тушириш учун фақат назар солиш, чуқур ўйлаб, тушунишда, холос.

Шу ўринда усул мавзусида фуқаҳоларда чалкашиб кетган масала бор, яъни, манфаат ақлийдир, шаръий эмас деган. Аслида эса, манфаат бандалар учун шаръийдир, ақлий эмас. Чунки бандалар манфаатини – қонунчилик жиҳатидан – фақат Аллоҳ Таоло билади. Шариатнинг барчаси бандалар манфаатини жалб қиласи ва зиённи даф қиласи. «Мувофақот» китобида имом Шотибий роҳимаҳуллоҳ бундай дейди: «... Бандалар ҳолатларига

асосланган манфаатларни уларни яратган ва тузган зотгина билади, банданинг бунга билими етмайди, факат баъзи жиҳатларини билиши мумкин, холос. Бандага маълум бўлган нарсалардан кўра махфийлари кўпроқ бу борада...». Шариатнинг ҳаммаси, яъни, унинг барча аҳкомлари бандаларга манфаат келтиради, заарларни даф қиласди. Чунки Аллоҳ Азза ва Жалла инсонларга яхшиликни ва енгилликни истайди, қийинчилик, машаққат ва юкни истамайди. Аллоҳ Таоло бундай деган:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلَتُكَبِّرُوا عَلَىٰ مَا هَدَنَاكُمْ وَلَا عَلَىٰ كُمْ تَشْكُرُوْنَ﴾

«Аллоҳ сизларга енгилликни истайди, сизларга оғир бўлишини истамайди, бу саноқни тўлдиришингиз ва ҳидоят қилгани сабабли Аллоҳни улуглашингиз учундир. Шояд шукур қилсангиз»

[Бақара 185]

Имом Ибн Қойимроҳимаҳуллоҳ ўзининг «Иъломул мавқиайн» китобида бундай дейди: «... Шариатнинг асоси ва биноси, бандаларнинг бу дунёю у дунёдаги манфаатларини таъминлаш бўлиб, унинг барчаси раҳмат, манфаат ва ҳикматдан иборат. Чунки адолатдан адолатсизликка, раҳматдан зулмга, манфаатдан зиёнга ва ҳикматдан беҳудаликка ўтганки ҳар иш бўлса, бас, у шариатдан эмас... ».

Бироқ манфаат шаръий нусуслар учун иллат бўлолмайди. Балки иллатни шаръий нусус белгилайди, уни ақл белгилолмайди, қосирлик қиласди. Шунинг учун ўтмишдаги уламоларимиз қонунчилик мавзусида бандаларга манфаатни ақл эмас шариат белгилайди, деган фикрга тўхтаганлар. Шунга биноан, аҳкомлар ақлий манфаат ўлчови асосида тузмаслиги керак, чунки ақл манфаатни белгиламаслиги кераклигидан ташқари, ожизлиги сабабли хато ҳам қиласди, бандаларга тааллуқли барча ишларни иҳота қилолмайди. Шу боисдан, инсон бугун бир ҳукмни манфаатли, деб чиқарса, бир йилдан сўнг унинг нотўғрилигини кўради-да, ўзгартиришга тўғри келади. Инсон ўйлаб топган тузумларда бугун худди шундай бўляпти.

Фиқҳдаги катъий ҳисобланган шаръий усул, факат тўртта, булардан бошқаси йўқ. Бошқаси бўлса агар, у ё ваҳига мурожаат қилмасдан ақлдан туғилган ақлий усул бўлади, ёки ваҳининг зонли масалаларига қурилган усул бўлади, ёхуд воқеликлар учун маълум аҳкомлар бўлишга яраб, фиқҳга асос ҳисобланган усул бўлишга ярамайдиган фиқҳий қоидалар бўлади, ё-да, Ислом шариати

доирасидан чиқкан қонунчилик асосидаги бир асл бўлади. Ушбу тўрт усул Куръон, Суннат, саҳобалар ижмои ва қиёсдан иборат. Қиёски, ақлий эмас, шаръий иллатга асосланган қиёсdir.

Куръони Карим:

Куръони Карим нақлан мутавотир, ақлан мўъжиза экани исботланган. Яъни, Куръоннинг ваҳига алоқаси икки йўл билан: ривоят ва дироят (ақл) орқали исботланган.

Набавий суннат:

Набавий суннат – тафсилотисиз, қисқача айтганда – қатъийлиги аввало ривоят йўли билан исботланган, яъни, бизгача авлодма-авлод мутавотир йўлда нақл қилиниб етиб келган. Шунингдек, авлодма-авлод мутавотир шаклда ёзилган. Шуни ҳам айтиб ўтиш керакки, Куръони Карим суннатни ўзининг кўплаб оятларида зикр қилган ва унга амал қилиш ва қонунчиликка манба қилиш шартлигини таъкидлаган. Аллоҳ Таоло бундай деди:

﴿وَمَا أَتَنَّكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَنَّكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَأَنْقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

«Пайгамбар сизларга берган нарсаларни олинглар, сизларни қайтарган нарсалардан тийилинглар ва Аллоҳдан қўрқинглар, Аллоҳнинг азоби албатта қаттиқдир» [Хашр 7]

Саҳобалар ижмои:

Саҳобалар ижмои исботи ҳам, далолати ҳам қатъий аслdir, яъни, Куръон уни қатъий, деган. Саҳобаларнинг барчаси ёлғон гапиради, дейилмайдиган зотлардир. Чунки авваламбор, улар бизга динимизни бутунича нақл қилдилар ва шунинг учун ҳам уларни ёлғон гапиради, дейиш шаръан ножоиз. Чунки уларнинг ёлғон гапиради, дейиш жоиз бўлса, у ҳолда, бутун динимиз шубҳали бўлиб қолади. Аллоҳ Таоло ушбу каломида саҳобаларни ростгўй, деди:

﴿فَالَّذِينَ ءامَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا آللُّوَّرَ الَّذِي أَنْزَلَ مَعَهُ أُونَتِيكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

«Улар шундай зотларки, унга (Менинг Росулимга) имон келтирдилар, уни улуғлаб, унга нусрат-ёрдам қилдилар ҳамда унинг (келиши) билан нозил қилинган нурга (яъни Куръонга) эргашдилар. Ана ўшаларгина најсот топгувчилардир»

[Анфол 157]

Яна бундай деди:

﴿وَالسِّقُوتُ أَلَّاَوْلَونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعْدَّ لَهُمْ جَنَّتٌ تَجْرِي تَحْتَهَا أَلَّاَنَهُرُ حَلِيلِينَ فِيهَا أَبَدًا دَلِيلُ الْفَوْزِ﴾

﴿الْعَظِيمُ﴾

«Мұхожисир ва ансорларнинг бириңчи пешқадамлари ва уларға чиройли амаллар билан әргашған зотлар – Аллоҳ улардан рози бўлди ва улар ҳам Ундан рози бўлдилар. Яна (Аллоҳ) улар учун остидан дарёлар оқиб турадиган, улар абадий қоладиган жаннатларни тайёрлаб қўйди. Мана шу буюк баҳтдир» [Тавба 100]

Росууллоҳ ҳам ўз асҳоблари ҳақида бундай дедилар:

«لَا تَسْبِئُ أَصْحَابِي، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أَخْدِ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ»

«Асҳобларимни сўқманглар, зотан, сиздан бириңгиз Ухуд тоғичалик олтинни инфок-эҳсон этсангиз ҳам, бунинг савоби, асҳобларимдан бири бир мисқол ёки ярим мисқол олтинни инфок-эҳсон этганининг савобига тенг келолмайди». (Ином Бухорий ривояти). Яна дедилар:

«خَيْرُ النَّاسِ قَرْبَنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلْوَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلْوَنَهُمْ»

«Одамларнинг энг яхшиси менинг асримдагилардир. Кейин улардан кейингилар, кейин улардан кейингилардир». (Ином Бухорий ривояти). Хотиб Бағдодий ўзининг «Кифоя» китобида бундай дейди: «Гарчи саҳобалар тўғрисида Аллоҳ ва Росули томонидан биз айтган «одиллик» сифати келтирилмаган бўлса ҳам, ҳижрат, жиҳод ва нусрат, жону молни сарфлаш, ўз оталари ва фарзандларига қарши жанг қилиш, динда самимий бўлиш, имон ва ишонч қуввати каби сифатлар уларнинг одиллигига ишорадир. Саҳобаларнинг улардан кейин келган одил ва зукколардан ҳам пок, афзал бўлганликларига эътиқод қилиш барча уламолар ва сўзига таяниладиган фуқаҳолар мазҳабидир».

«Тамҳид»да Ҳофиз ибн Абдулбирр бундай дейди: «... Тобеинга саҳобий хадис айтган бўлса, унинг хадисига амал қилиш учун саҳобийнинг номини айтишнинг ҳам, айтмасликнинг ҳам фарқи йўқ, чунки схобийларнинг ҳаммаси (ривоят жиҳатидан) одил, ишончли, событ ва розияллоҳу анхумдирлар. Бунга барча хадис олимлари иттифоқ қилганлар...». Ином Қуртубий «Жоме»да бундай дейди: «Саҳобаларнинг барчаси (ривоят жиҳатидан) одилдирлар, улар Аллоҳнинг авлиё ва асфиёлари, Аллоҳнинг бандалари ичидан анбиё ва росуллурдан кейин энг яхшилари. Бу

аҳли сунна, яъни ушбу Уммат имомлари жамоасининг фикридир...».

Саҳобалардан бошқаларнинг ижмоига келсак, ҳеч бир асрда саҳобалар ижмоидек ижмо бўлмаслигидан ташқари, ҳеч ким Росулуллоҳнинг саҳобалари сифатланган сифатларга, яъни қатъийлик, ишончлилик, одиллик сифатларига эга эмас. Яна улар Росулуллоҳнинг саҳобаларидан кейин шаръан эътимод қилинадиган ҳеч қандай ижмо бўлмайди.

Қиёс:

Қиёс «Фаръ билан асл ўртасида иллатни бирлаштириш учун Фаръни аслга эргашиши. Ёки нусусда келмаган бир масалага нусусда ҳукми келган масала ҳукмини бериш ва шу орқали ушбу икки масалани ҳукм иллатида баробар қилишdir». Шунингдек, қиёс қатъий аслдир. Чунки у қатъий йўл билан, яъни Куръони Карим орқали событ бўлган. Шу билан бирга, қиёс Муҳаммад мустафонинг суннатлари орқали ҳам событ бўлган. Уламолар уни қонунчиликда олинишини қайд этганлар. Имом Аҳмад роҳимаҳуллоҳ бундай дейди: «Сўралаётган ҳар қандай масалалар ҳақида саҳобалар албатта гапириб ўтишган. Улар барча масалаларга нусусдан ҳужжат келтиришган бўлиб ва мана шундай йўлдан юрганликлари машхурдир. Улар ўз раъйлари билан ижтиҳод қилиб, ўша раъйни айтадилар ҳамда саҳих қиёс билан ҳам ҳужжат келтирганлар». Қиёс ҳақида Куръонда келган далиллардан бири, Аллоҳ Таолонинг ушбу каломидир:

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِنَّمَا آتَيْنَاكُمْ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ﴾

﴿فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

«Эй мўминлар, ачитқи (маст қиласидиган ичкилик), қимор, бутлар ва чўплар шайтон амалидан бўлган ҳаром ишдир. Бас, најсом тошишингиз учун уларнинг ҳар биридан узоқ бўлингиз!»[Моида 90]

Бу оятдаги ҳаром қилиниш иллати ичимликнинг ачитқи бўлиши, яъни, ақлни бузиши ва оздирishiдир. *الخمر* деб ақлни оздирадиган ҳар қандай ичимликка айтилади. Энди, мана шу *الخمر*нинг ҳаромлигига мева ва бошқа нарсалардан иборат барча ачитиб тайёрланган mast қилувчи ичимликлар қиёс қилинади. Яна Аллоҳ Таоло бундай деди:

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِكُ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوهَا أَلْبَعَ
ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

«Эй мўминлар, қачон Жумъа кунидаги намозга чорланса (яъни азон айтилса), Аллоҳнинг зикрига шошилинг ва олди-сотдини тарк қилинг! Агар билувчи бўлсангиз, мана шу ўзларингиз учун яхшироқдир» [Жумъа 9]

Бу оядта Аллоҳ Азза ва Жалла жума намози пайтида эркакларга садо-сотиқ қилишни ҳаром қилди, чунки у намоздан чалғитади. Яъни, ҳаром қилиниш иллати намоздан чалғитишидир. Энди, бунга ижара, ваколат сингари жума намозидан чалғитадиган бошқа барча битимларни қиёс қилинади. Суннатда келишича, Росулуллоҳ ﷺ бундай дедилар:

«الْمُؤْمِنُ أَحُو الْمُؤْمِنِ، فَلَا يَحِلُّ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَبْتَاعَ عَلَى بَيْعٍ أَخِيهِ حَتَّىٰ يَدَرَ، وَلَا يَخْطُبُ عَلَى
خَطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّىٰ يَدَرَ»

«Мўмин мўминнинг биродаридир, бас, шундай экан, мўмин ўз биродари савдо қилган нарсани – то биродари уни тарк этмагунча – сотиб олиши, биродари унаштирилган қизга – то биродари уни тарк этмагунча – унаштирилиши ҳалол эмас». Бунга мусулмоннинг ўз биродари ижарага сўраган нарсани ижарага сўрашини ва шунга ўхшаш бошқа нарсаларни қиёс қилиш мумкин.

Булар шаръан эътиборга олинган усул хақида.

Ушбу усул асосида тафақкуҳ қилиш (тушуниш)га келсак, бу борадаги биринчи қадам воқеликни тушунишдан иборат. Воқелик – ҳукм маноти ёки ўрни, деб аталади – усулда ҳукм ўрни, яъни, ҳукм чиқариладиган нарсадир. Ушбу манот – билиш, тушуниш ва ҳукм чиқаришдаги ақлий ишдир. Мисол учун, судхўрлик мавзусига ҳамда судхўрлик сифати тўғри келадиган воқеликка қарасак ва унга судхўрлик ҳақидаги нусусларни тушурсак, биз шу ишларнинг барчасида назар ташлаш, чуқур ўрганиш ва ақлан тадқиқ қилиш ишларини қиласиз. Воқеликка (яъни, судхўрликка) нусусни туширишдан олдин, масалан, шуни аниқлаймизки, судхўрлик асл сармоя устига зиёда қилишдир, яъни, қарз муомалаларида мол устига молни зиёда қилишдир ёки икки шерик ўртасида зиёнсиз кафолатли фойдадир ёхуд бир товар сотилсаю, лекин харидорнинг қўлига тегмай туриб, сотган одамнинг ўзи сотилган нархидан арzonроққа қайтариб сотиб олишидир.

Буларнинг барчаси воқеликнинг сифатлари бўлиб, уларни ақл тушунади. Бироқ ақл ушбу воқелик устидан шариатга асосланмасдан аҳкомлар ишлаб чиқиши ножоиз. Чунки ақл шариат тузувчи эмас, шариат тузувчи фақат Аллоҳ Таолодир. Аллоҳ Таоло бундай дейди:

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَلٌ وَهَذَا حَرَامٌ لَتَفَرُّوْا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَقْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ﴾

«Аллоҳ шаънига ёлгон тўқиши учун (яъни, Аллоҳ буюрмаган ҳукмларни Аллоҳники дейши учун) тилларингизга келган ёлгонни гапириб: «Бу ҳалол, бу ҳаром», деяверманглар! Чунки Аллоҳ шаънига ёлгон тўқиийдиган кимсалар ҳеч најсот топмаслар»

[Наҳл 116]

Ушбу воқеликка ҳукм чиқариб, уни тарк қилиш ёки қабул қилиш йўлини танлаш учун албатта шариат керак. Яъни, ҳар бир ҳодисага алоҳида-алоҳида шаръий нусус туширилади, шу орқали ҳукм чиқариб, сўнг унга нисбатан тарк қилиш ёки қабул қилиш бўлади. Масалан:

Биринчи ҳолат: Очиқ судхўрликка Қуръон ва суннатда далил бор. Аллоҳ Таоло бундай деди:

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِمَّا نَعْلَمُ أَنَّكُمْ أَتَقْرَأْتُمُ آتَيْنَا وَدَرُّوا مَا يَقْرَأُ مِنَ الْرِّبَوْأْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأَذْنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ﴾

«Эй мўминлар, Аллоҳдан қўрқингиз ва агар чиндан мўмин бўлсангизлар, судхўрлик сарқитларини тарк қилингиз. Энди агар (бу фармонимизни) қилмасангиз, у ҳолда Аллоҳ ва Росули томонидан бўлган урушни билиб қўйинг! Агар тавба қилсангиз, дастмоянгиз ўзингизга – зулм ҳам қилмайсиз, зулмга ҳам учрамайсиз»

[Бақара 278]

Росууллоҳ бундай дедилар:

«الْدَّهْبُ بِالْدَّهْبِ وَرَزْنَا بِرَزْنِ، مِثْلًا بِمِثْلِ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ وَرَزْنَا بِرَزْنِ، مِثْلًا بِمِثْلِ، فَمَنْ زَادَ أَوْ اسْتَرَادَ فَهُوَ رِبًا

«Олтинга олтин бир хил вазнда, бир хил ўлчовда айирбошланади. Кумушга кумуш ҳам бир хил вазнда, бир хил

ўлчовда айирбошланади. Ким ортиги билан олса ёки берса рибо қилибди». (Муслим ривояти).

Иккинчи ҳолат: Исломда шаръий нусуслар далолат қилган шерикликда фойда ҳам зиён ҳам ўртада бўлади ва бу шериклик асосларидан биридир. Чунки шериклик ҳамма ишларни ўз ичига олади, факат бир шахс фойда қилишини шартлашиш ножоиз. Чунки бу шериклик табиатига ҳам, ишларига ҳам зиддир. Бу ҳақда имом Али ؏дан ушбу ривоят келган: «Зиён молда бўлади. Фойда эса, келишилган ҳолда». (Абдураззоқ «Жоме»да ривоят қилган). Кувайт фиқхий энциклопедиясида бундай дейилган: «Фуқаҳолар иттифоқи бўйича, шерикликдаги зиён ҳамма шерикларга ҳар бирининг сармоясига қараб умумий бўлади, бундан бошқача шартлашилмайди». Ибн Обидин бундай дейди: «Камомадни сармоянинг миқдорига зид равишда шартлашиш ботил эканига (фуқаҳолар ўртасида) ҳеч қандай ихтилоф йўқ. Шунингдек, улар шунга иттифоқ қилганларки, музорабада музориб (мехнат қилувчи) ҳеч қандай зиённи кўтармайди, зиённинг ҳаммаси сармоя соҳибига тушади, фойда эса бунинг акси ўлароқ, келишув бўйича бўлади...».

Учинчи ҳолат: Ийна, дейилган савдо. Бунга Росулуллоҳ ؏нинг ушбу сўзлари далолат қилади:

«إِذَا تَبَاعْتُم بِالْعِينَةِ، وَأَحَدْتُمْ أَذْنَابَ الْبَقَرِ، وَرَضِيْتُم بِالرَّزْعِ، وَتَرَكْتُمُ الْجِهَادَ، سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ذَلَّاً لَا يَنْزِعُهُ حَتَّىٰ تَرْجُمُوا إِلَى دِينِكُمْ»

«Қачон ийна савдосини қилиб, дунёнинг ортидан қувиб, жиҳодни тарқ қилсангиз, Аллоҳ сизни хорликка маҳкум қилиб қўяди. То (уни ийнани тарқ қилиб) динингизга қайтмагунингизча бу хорликни сиздан даф қилмайди». (Имом Аҳмад ривояти). Ийна бу, фуқаҳолар айтганларидек, баъзилар судхўрлик муомаласини қилиш учун ўйлаб топган ҳийладир. У ташки қўринишда савдо бўлиб қўринади, аслида судхўрлик бўлади. Ийна савдосига мисол: Молни маълум муҳлатга насияга сотади, кейин уни сотган нархидан арzonга нақд пулга қайтариб сотиб олади. Масалан, бир йилдан сўнг пулини тўлаш шарти билан ўн мингга машина сотади. Кейин ундан машинани нақд пулга тўққиз мингга сотиб олади. Унинг ҳукми нусус далолатига кўра ҳаромдир. Шу боис ийнанинг ҳукми ҳаром бўлиб, унга ақлан тушунилган нусуслар далолат қилмоқда. Демак, судхўрлик ҳаром бўлгани учун ундан қайтарилган экани тушунилади. Чунки бунга усул қоидаларига мувофиқ қатъий қайтариқ билан қарина келган.

Яъни, айни қатъийликка луғавий ёки шаръий қарина далолат қиласди.

Булар ақл ва унинг аҳкомларни тушунишдаги роли ҳақида ҳамда манфаат ва унинг шаръий воқеи, инсон томонидан ўлчаниши ҳақида. Булар шаръан эътиборга олинган усул борасидаги ҳамда бу усулга асосан ҳукмни қандай истинбот қилиш ҳақидаги тўғри йўлдир. Шунингдек, булар воқелик ва унга муносиб нусусни тушуниш учун воқеликни тушуниш ҳамда ҳалол ёки ҳаром деган ҳукмни қандай чиқариш ҳақида. Булардан ташқари, эътиборга олинмаган усулни баён қилишдан олдин тушуниш зарур бўлган яна бир нарса бор: Булар хато усул – эътиборга олинмаган усул – мавзусида келиб чиққан салбий таъсиrlар. Бунга мисоллар: замон ўзгариши, моддий тараққиёт ва замонавий воқеликка қараб юриш билан аҳкомларни ўзгартириш, ёхуд Умматнинг ўртача фикрлаши ёки динни янгилашга чақириш, воқеалар ўзгариши усулий қоидаларнинг ўзгартиришни талаб қиласди, шу орқали ўзгаришлар билан мослашилади, деган фикр урф-одат, маслаҳа-манфаат ва истеҳсон кабилардан иборат. Яна бир салбий тасирлар ҳам борки, бу нарса айрим фуқаҳоларга ўз таъсирини ўтказган. Масалан, мантиқ, фалсафа, илмул калом каби таъсиrlар. Яна баъзи чақириқлар ҳам борки, улар тўғри йўналишдан бурилиб кетишга сабаб бўлди. Аллоҳнинг изни ила, келаси дарслигимизда мана шу чақириқлар ҳақида сўз юритамиз ва уларнинг сохталигини баён қиласми.

(Давоми бор). □

Трамп уруш жиноятларида айбланган ва қамалган харбийларни афв қилишни режалаштироқда

Нью-Йорк Таймс газетаси 2019 йил 19 май сонида АҚШ президенти Дональд Трамп уруш жиноятларида айбланиб қамалғанларнинг бир нечтасини афв этиш бўйича хужжат тайёрлашни талаб қилганини очиқлаган. Унда Трампнинг 27 май яъни америкаликлар жангларда ҳалок бўлган аскарларни хотирлайдиган «Хотира куни»да уруш жиноятида айбланғанларни афв этишни режалаштираётгани ҳақида айтилган. Масъул шахснинг айтишича афвнома хужжатларини йиғишга бир неча ой вақт кетади. Лекин адлия вазирлиги хужжатларни «Хотира куни»гача тайёрлашни талаб қилган. Улар орасида Америка денгиз флоти ҳарбий кучларига қарашли маҳсус амалиётларга раҳбарлик қилган Эдди Галлахер ҳам бор. У келаси ҳафта судга олиб келиниши мумкин. Галлахер Ироқда хизмат ўтаётган пайтда тинч фуқароларга ўқ узиш ва пичноқ санчиш айби билан қамалган.

Ал-Ваъй: Америка ўзини ҳалқаро қонундан юқоридаман деб хисоблайди. Бу нарса унинг ва мабдаининг қулаётганига далолат қиласди.

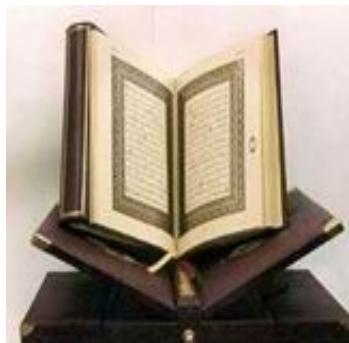
Туркиядаги етакчи партия: Асад разведкаси билан ҳамкорлик қилишнинг айби йўқ

Туркиядаги Адолат ва Тараққиёт партияси чоршанба куни Туркия ва Сурия разведка идоралари ўртасида йигин ўтказишининг ҳеч қандай айбли жойи йўқ, деб баёнот чиқарган. Партия Туркия ахборот воситаларининг бири томонидан чиқарилган ҳисоботга берган раддиясида ўз позициясини маълум қилган. Ушбу ҳисоботда Туркия ва Сурияning йирик вакиллари ўртасида юқори даражали алоқалар мавжудлиги ҳақида айтилади. Туркиядаги Айденлик газетаси Асад билан учрашган журналистлар Сурия вакилларининг Туркия разведка идораси раиси Ҳакан Фидан билан учрашганини ёзган. Айни пайтда Адолат ва Тараққиёт партияси номидан сўзловчи Умар Челик икки тараф ўртасида учрашув бўлганини тасдиқламаган. Лекин шунчак пайт Туркия президенти Ражаб Тоййиб Эрдоган билан Асад ўртасида хукм сурган душманликдан кейин бундай бўлиши табиий иш эканини айтган. Умар Челик: «Бизга қарашли разведка агентлиги ва (Сурия) майдонидаги одамларимиз ҳар қандай фожиани олдини олиш ва айрим эҳтиёт чораларини кўриш мақсадида ўзлари учун қулай бўлган вақтда йиғилиши мумкин», деб қўшимча қилган.

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يُظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَبْخَرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм килимайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»</p>	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>Эрдоган феврал ойида Туркия давлати Дамашқ хукумати билан қўйи даражадаги учрашувлар ўтказиши мумкинлиги ҳақида айтган эди. Туркия ташқи ишлар вазири Мавлуд Чавушўғли декабр ойида Туркия ва бошқа давлатлар агар Асад демократик сайловларда фолиб чиқса, У билан муомала қилиш имкониятлари мавжудлиги ҳақида айтган эди.</p>		
<p>Ал-Ваъй: Эрдоган ва унинг илмоний партияси гарчи у исломий деб жар солаётган бўлсада, Сурияда Америка режаси асосида юрмоқда. Шунингдек, ўзи ва режими каби Америкага малай янги режим пайдо қилишга ҳаракат қилмоқда.</p>		
<p>Америка элчиси элчилик идорасининг Құддусга қўчирилиши тантанасида (Исройл) Аллоҳ билан, деди</p>		
<p>Нью-Йорк Таймс газетаси Құддусдаги оғиси мудири Дэвид Голдфингернинг ҳисоботини нашр қилди. Унда айтилишича Американинг (Исройлда)ги элчиси Давид Фридман Америка элчинонасиинг Тель-Авивдан Құддусга қўчириш маросимидағи Англия-Америка анжуманида шундай деган: «Исройл икки сабабга кўра куч касб этмоқда. Улардан бири икки мамлакат ўртасидаги алоқа ривожланиб, энг кучли даражада юксалмоқда... Иккинчиси эса Исройлнинг яширин қуроли мавжуд бўлиб, бу бошқаларда топилмайди... Исройл Аллоҳ билан бирга, биз унинг бу обрўсига путур етишини истамаймиз». Газетанинг ёзишича элчи ўз вазифасига тайин қилинишидан олдин ҳам босиб олинган Фарбий кирғоқда (Исройлликлар) учун тураржойлари қўллаб-қувватлаган ва бу ишни маблағ билан таъминлаган эди. Ҳолбуки, оламнинг аксарият қисми бу нарсани халқаро қонунга кўра ноқонуний деб ҳисоблайди. Ҳисоботда айтилишича, Фридман агар иш менинг қўлимда бўлса, Америка Исройлни қўллаб-қувватлашда тўхтамайди деган. У яна муқаддас ишни рўёбга чиқараётгани ҳақида шундай деган: «Бу ерда ушбу ишни тўхтатишга чақираётганлар бор бўлсада, биз олдинга қараб интилишда давом этишимиз керак... Олдинга қараб юришда тўхтамаслигимиз лозим, энг юқорига кўтарилгунча юришда давом этиш керак».</p>		
<p>Ал-Ваъй: Фаластин масаласи мусулмонларнинг муқаддас масаласидир. Халқаро тил биритирувлар ҳам, ҳокимларнинг хиёнати ҳам уни марказий ўрнидан тушира олмайди. Унинг ечими на Америка ва на бошқасининг қўлида, балки ечим мусулмонлар қўлидадир. Ечим мусулмонлар муштоқлик билан кутаётган Пайғамбарлик минҳожи асосидаги иккинчи рошид халифа</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالیٰ: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз ога-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
киличидадир. Бир кун тонг отиши ҳақида хушхабар бор, кутган киши учун тонг отиши яқиндир.		
(Исроил)лик шарқшунос: Сисий Нетанъяхунинг миңтақадаги энг яқин дўстидир		
<p>(Исроил)лик шарқшунос Жоки Маориф газетасида чоп этилган мақоласида шундай дейди: «Араб Исроил алоқалари тўғрисида жуда кўп мисоллар бўлиб, улардан бири Миср ва Исроил ўртасидаги алоқалардир. Зеро Бенямин Нетанъяху учун миңтақада Абдулфаттоҳ Сисийдан кўра яхшироқ дўст йўқ. Хабарлар сарлавҳаларини эътиборга олмаганда бу икки шахс ишончли ва яқин алоқаларни ўрнатишда катта ютуқка эришишган». Жоки Хожи танбех берар экан, яна шундай дейди: «Тель-Авив томонидан Қоҳира ва Сисий режимини бирор марта танқид қилдирмагани ва ўз навбатида Сисий олдинги Миср ҳокимларидан фарқли ўлароқ Нетанъяхуни танқид қилмагани ажабланарли эмас. Шунингдек, Мисрнинг Газодаги вазият борасида ўйнаётган роли диққатга сазовордир. Чунки аксар Исроилликлар Газода секин аста тинчлик ўрнатиш учун харакат сарфлаётган Сисий элчиларидан хурсандирлар». У ўз сўзини шундай якунлади: «Сисий ва Нетанъяху ўртасидаги ишончли алоқаларга қарамай, Миср кўчалари ҳамон Исроилни душман деб ҳисобламоқда... Қоҳира ва Тель-Авивдаги ҳукуматлар ўртасида дўстлик бўлишига қарамай, икки халқ ўртасидаги алоқалар совуқ ва заиф ҳолда қолмоқда».</p>		
<p>Ал-Ваъй: (Исроил) бирор араб режими томонидан уни эътироф этиш муаммосига йўлиқкан эмас. Балки у ҳозиргача бу юртларнинг кўчаларида муаммога йўлиқмоқда. Бу эса, мусулмон юртларидағи режимлар Уммат ва халқи масаласига хусусан Исломий Уммат масалаларига қарши эканини англаради. □</p>		

ҚУРЬОНИ КАРИМ СУҲБАТИДА



اللَّمَ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ أَتَهُ
اللَّهُ الْمُلْكُ إِذَا قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّي الَّذِي يُحِيِّ
وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحِيِّ وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ
يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَاتَّهَا مِنَ الْمَغْرِبِ
فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

أَوْ كَانَ الَّذِي مَرَ عَلَى قَرْبَةِ وَهِيَ خَاوِيَّةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنِّي يُحِيِّ هَذِهِ الَّلَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا
فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةً عَامٍ ثُمَّ بَعْثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتُ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ
لَبِثْتُ مِائَةً عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهُ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ
وَلِتَجْعَلَكَ ءَايَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ تُنْشِرُهَا ثُمَّ نَكْسُوُهَا لَحْمًا فَلَمَّا
تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ



«258. Аллоҳ подиоҳлик берганидан ҳовлиқиб Иброҳим билан Парвардигори ҳақида талашган кимсанинг ҳоли-хабарини билмадингизми? Қайсики Иброҳим: «Парвардигорим тирилтириб, ўлдирадиган зотдири», деганида, у: «Мен (ҳам) тирилтираман ва ўлдираман», деди. Иброҳим айтди: «Албатта Аллоҳ қуёшини Машириқдан чиқаради. Сен уни Магрибдан чиқаргин-чи?» Шунда бу инкор қилувчи довдираб қолди. Аллоҳ золим кимсаларни ҳидоят қилмайди. 259. Ёки бир зот (Узайр пайғамбар) ҳақидағы масални (билмадингизмик), у зот томлари ииқилиб ҳувиллааб қолған бир қишлоқдан ўтаркан: «Аллоҳ бу ҳароб бўлған қишлоқни қандай тирилтирас экан-а?» деди. Шунда Аллоҳ уни юз ииқ муддатга ўлдиреди. Сўнгра тирилтириб сўради: «Қанча муддат (ўлик ҳолда) турдинг?» «Бир кун ё ярим кун», деди у. Аллоҳ деди: «Йўқ, юз ииқ турдинг.

Таом ва ичимлигингга қара — бузилган эмас. Энди эшагингни (чириб, суяклари ажраб кетганини) **күргин.** (Бу ҳодисаны Аллоҳнинг құдратини күрсатыши) **ва сени одамлар учун оят — ибрат қилиши учун (келтирдик).** **Бу суякларни қандай тиклааб, сұңг уларни гүшт билан қоплашимизни күргин.** Қачонки унга бу нарсалар аниқ күрингач: «*Албатта Аллоҳ ҳамма нарсага қодир эканини биламан*», деди» [Бакара 258-259]

Хизб ут-Таҳрір амири Ато ибн Халил Абу Роштанинг (у кишини Аллоҳ ҳифзу ҳимоясида асрасин) «Тайсир фи Усулит Тафсир» номли китобида қуйидагича келади:

Аллоҳ Таоло бу оялтарда мұмынлар тоғутларга дуч келган пайтларida қандай қилиб уларнинг қадамларини событ қилишини, коғирларнинг хужжатлари ҳеч нарсага ярамаслигини баён қиялпти.

Кейин Аллоҳ Үзининг яратувчилигидаги, ўлукларни тирилтиришидаги буюклигини азиз, ҳаким ва ҳар ишга қодир Зот эканини билдирапти.

1 – Биринчи оята Аллоҳ Таоло Иброҳим ﷺ билан хужжат талашган тоғут коғирни зикр қиялпти. У үзига подшоҳликни берган Аллоҳга шуқр қилиш ўрнига ҳаддидан ошди, үзини катта олди, коғир бўлди, худоликни даъво қилди.

Иброҳим ﷺ унга хужжат келтириб, Аллоҳнинг ўлукларни тирилтиришини айтди. Бунга раддия билдириб, тоғут үзининг кимнидир ўлимга буюриши ва кимнингдир гуноҳидан ўтиб юбориши мумкинлигини билдириди. Бу устамонлик, фирибгарлик эди. Шунда Аллоҳ Иброҳим ﷺга тоғутнинг устамонлиги, фирибгарлиги иш бермай қоладиган бир йўлни күрсатди.

Иброҳим ﷺ Аллоҳнинг таълими билан тоғутга, Аллоҳ қуёшни машриқдан чиқаради, агар сен худо бўлсанг, уни мағрибдан чиқар, деди.

Мана шу ерда тоғут подшоҳ кўзига дунё қоронғу бўлиб, тарвузи қўлтиғидан тушиб кетяпти. Кўзи очиқ кимсалар учун ҳақ ғолиб бўлиб, коғирларнинг ҳақиқатларни, мезонларни алмаштириб қўяётгандарни, ишларни ўз оқимидан бошқа томонларга буриб юбораётгандарни фош бўляпти. Улар Ўлдирадиган, Тирилтирадиган, Яратувчи Аллоҳга имон келтириш ўрнига куфр келтиряптилар, У Зотнинг маҳлукотларини ўзларига илоҳ қилиб оляптилар. Нақадар ёмон қарорга келяптилар!

(**Ҷَمِّعَةُ الْبَيْلَمَادِينْجِيزْمِي**) Бу ердаги сўроқ гап сўраб билиш учун эмас, инкор учун қўлланяпти. Яъни, Иброҳим билан хужжат

талашғанларни күрдингизми? Сүроқ гапда ажабланиш маъноси ҳам бўлади. Бу ердаги кўриш кўз билан кўриш эмас, қалб билан, фикр билан, кўнгил кўзи билан кўришdir. Шунинг учун ҳам унга жар қилувчи ҳарф киритиляпти.

(أَلَمْ تَرِ إِلَى الَّذِي حَاجَ
Иброҳим билан талашган кимсанинг ҳоли-хабарини билмадингизми?) араблар бу сўзни ажабланиш маъносига қўлламоқчи бўлсалар, унга мана шу жар қилувчи ҳарфни киритиб, мана буни кўрмайсанми, деб гапирадилар. Бу гап шунга ўхшаганини ҳеч кўрганмисан, деган маънони англатади.

(أَلَّذِي حَاجَ إِبْرَاهِيمَ
Иброҳим билан талашган кимса) у Нуимруд.

Нумруз бўлиши ҳам мумкин. Ибн Аббос шундай деган.

Унинг мунозараси ҳужжатсиз бўлса ҳам ҳужжатлашиш, деб номланди. Негаки, лаънати тоғут уни ҳужжат ўрнида қўллади. Тортишаётган кофирлар айтаётган гаплар далил, исботларсиз бўлса ҳам ҳужжат, дейилаверади. Чунки улар бу гапларни ҳужжат сифатида келтирадилар. Аллоҳ Таолонинг мана бу гаплари ҳам шу қабилдандир.

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَبِ لَمْ تُحَاجُّوْتَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أَنْزَلْتَ الْتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ
﴾

﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾

«Эй аҳли китоб, нима учун Иброҳим хусусида (у бизнинг динимизда бўлган, деб) талашасизлар! Ахир Таврот ҳам, Инжил ҳам ундан кейин нозил бўлгани аниқ-ку?! Ақл юргизмайсизларми?!» [Оли Имрон 65]

﴿هَآئُنْتُمْ هَؤُلَاءِ حَاجَجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلَمْ تُحَاجُّوْتَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ
﴾
«Хой (яхудий ва насронийлар) сизлар биладиган нарсаларингиз (Мусо ва Исо пайгамбарлар) ҳақида-ку талашдингиз. Энди нима учун билмайдиган нарсангиз (Иброҳимнинг қайси динда бўлганлиги) хусусида талашмоқдасиз?» [Оли Имрон 66]

﴿جُنَاحُهُمْ دَاحِضَةٌ﴾

«Хужежатлари ботил-бехудадир» [Шўро 16]

(أَنْ ءَاتَنَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ
Аллоҳ подшоҳлик берганидан ҳовлиқиб)

яъни, Аллоҳ унга подшоҳликни бергани учун. Бу ерда учун маъносини англатувчи ли ҳарфи олиб ташланган. Ан ва ин сўzlари

билан келиб, сабабни ифодалаган пайтда у кўпинча хазф қилинади.

Яъни, Аллоҳнинг унга подшоҳликни берганлиги уни кибрга, ҳаддан ошишга, ўзидан кетишга ундади. У Аллоҳнинг берган неъматларига шукр қилиш ўрнига худоликни даъво қилди, Аллоҳ хусусида талашиб, тортишиди.

﴿وَهُمْ تُجَنِّدُ لَوْلَاتٍ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْحَالِ﴾

«У кимсалар Аллоҳ хусусида талашиб-тортишиб турган ҳолда бўладилар» [Роъд 13]
бу ердаги (محال) сўзи хийла, тадбир, қудрат маъноларида.

﴿إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحِبِّي وَيُمِيِّزُ﴾

«Парвардигорим тирилтириб, ўлдирадиган зотдор», деди)
Иброҳим ﷺ дастлаб мана шу ҳужжатни келтиришдан бошлади. Лекин тоғут ўзини катта олди, саркашлик қилди ва ўзининг ҳам қатл қилиш ёки кечириб юбориш билан ўлдириб, тирилтиришга кодирлигини айтди.

﴿قَالَ أَنَا أَحْبَبُ وَأَمِيْتُ﴾

(У: «Мен (ҳам) тирилтираман ва ўлдираман», деди) аслида унинг бу гапи Иброҳим ﷺ келтирган ҳужжатга жавоб бўла олмас эди. Чунки тирилтириш ўйқдан бор қилиш ёки ўлиб бўлган одамни қайта тирилтиришдир. Нумруднинг қилган иши эса бундай иш эмас. Унинг гапи катта кетиш, саркашлик қилишдан бошқа нарса эмас.

Иброҳим ﷺ бир ҳикмат билан Нумруднинг мана шу гапининг ўзида тўхтаб қолмади. Унга, сенинг бу ишинг ўликни тирилтириш ҳисобланмайди, деб ўтирмади. Бунинг ўрнига тирилтирадиган ва ўлдирадиган Зот нарсаларнинг ҳолатини умуман тескари тарафга буриб юборишга ҳам, тамоман бошқа маҳлукни дунёга келтиришга ҳам Қодир бўлишини айтди.

﴿فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنْ آلَّمَ شَرِقِ فَأَتَ هَا مِنْ آلَّمَ مَغْرِبِ﴾

(Албатта Аллоҳ қуёшни Машириқдан чиқаради. Сен уни Магрибдан чиқаргин-чи?) мана шу ерда кофир гангиб, довдираб қолди. Негаки, энди саркашлик ҳам, фирибгарлик ҳам, устамонлик ҳам иш бермасди. Шу билан тоғут подшоҳнинг йиқилгани фош бўлди.

(فَبِهُمْتَ أَلَّذِي كَفَرَ) шунда бу инкор қилувчи довдираң қолди) яғни,

мағлуб бўлди. Келтирилган ҳужжатнинг зўрлигидан довдираң, чора тополмай гангид қолди.

Ҳар доим золимларнинг аҳволи мана шундай бўлиб келган. Уларда ҳеч қаҷон тош босадиган, бирор қимматга эга бўладиган ҳужжат, далиллар бўлган эмас. Улар ҳар доим ўзларининг фирибгарлик билан, устамонлик топиб айтган гапларини ҳужжат, далил, деб келганлар. Уларнинг бундай ҳужжатлари ҳеч нарсага арзимайдиган, заиф, ночор ҳужжатлардир. Улар ишларни ўз оқимидан бошқа томонга буриб юборадилар, ҳақиқатлар ва мезонларни ҳам алмаштириб қўядилар.

﴿وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهِدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

(*Аллоҳ золим кимсаларни ҳидоят қилмайди*).

2 – Аллоҳ Таоло кейинги оятларда Яратувчининг ўликларни тирилтиришига қодирлигига далолат қилувчи очиқ ҳужжатларни баён қиляпти. Уларни мўминлар ўз кўзлари билан кўрадиларми ёки Аллоҳнинг буюк Китобидаги оятлардан ўқиб биладиларми, фарқи йўқ, ҳар икки ҳолатда ҳам улар мўминлар учун ҳужжат бўлади. Улардан Аллоҳнинг улуғлигини, буюклигини билиб оладилар.

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

(*Албатта Аллоҳ ҳамма нарсага қодир*) бу муборак оятда Аллоҳ Таоло томлари йиқилиб, аҳолиси йўқлигидан ҳувиллаб қолган қишлоқдан ўтган бир одамнинг қиссанини айтиб боряпти. Бу вайронагарчиликларни кўриб, у одам, энди Аллоҳ бу қишлоқни қандай қилиб яна олдинги биноларию одамлари билан обод бўлган ҳолига қайтарар экан-а, деди.

Аллоҳ уни юз йилга ўлдириб, кейин яна қайта тирилтирди. Қанча турганлиги ҳақидаги саволга у, бир кун ёки ундан озроқ муддат турганини айтди. Шунда унга юз йил турганлиги билдирилди. Кейин унга ўз ишига қараш, нарсалари хусусида тадаббур қилиш буюрилди. Овқати – ейимлиги ва ичимлиги юз йил мобайнода ҳам ўзгармаган эди. Эшагининг эса сүяклари чириб, майда-майда бўлиб кетганди.

Кейин Аллоҳ Таоло унга унинг ўлдирилганлиги, кейин яна қайта тирилтирилганлиги, эшаги не аҳволга тушганлигию овқати қандай ҳолатда қолганлиги – мана шуларнинг ҳаммаси унинг ўзига ва уни ўлишидан олдин ҳам, кейин ҳам кўрган қавмига,

шунингдек, улардан кейин келиб бу хабарни Пайғамбар ﷺдан эшигнларга ибрат бўлиши учун қилинганини айтяпти. Токи, уларга имонга келсинлар.

Бу жуда ғаройиб иш. Уни осмонлару ерни яратган Зотдан бошқа ҳеч ким қила олмайди. Ичимлик ва ейимлик юз йил мобайнида боягидек сақланиб қолса-да, худди шу жойдаги эшак ўлиб, чириб кетса!

Шундан сўнг Аллоҳ унга бундан ҳам ғаройиброқ ҳолни намойиш қиласи. Юз йилдан кейин эшакнинг сүяклари тўпланиб, ердан кўтарилиб, жасаддаги ўз ўрнига қайтиб, кейин унга гўшт кийдирилиб, (эт битиб), худди олдинги тирик эшак ҳолига қайтади!

Мана шуларнинг ҳаммасини у ўз кўзи билан кўради ва кувват ва қудрат Соҳибига имон келтириб, Яратувчини улуғлаб, шундай дейди:

﴿فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُرْ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

(Қачонки унга бу нарсалар аниқ кўрингач: «Албатта Аллоҳ ҳамма нарсага қодир эканини биламан», деди).

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ فَرِيقَةٍ وَهِيَ حَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُمُرٍ وَشَهَادَةٍ (Узайр пайғамбар) ҳақидағи масални (билмадингизмики), у зот томлари ииқилиб ҳувиллаб қолган бир қишлоқдан ўтаркан) бу ердаги ав маҳаллан юқоридаги маънога атф қилиб келяпти. Яъни, Иброҳим билан Парвардигори хусусида ҳужжат талашган кимсага ўхшаганни ёки томлари ииқилиб, ҳувиллаб қолган қишлоқдан ўтган одамга ўхшаганни кўрганмисан?

مَرَّ عَلَىٰ فَرِيقَةٍ بَir қишлоқдан ўтаркан Аллоҳ Таоло Ўзининг Китобида бизга ўтган одамнинг ўзи кимлиги ҳақида ҳам, у қишлоқнинг қайси қишлоқлиги ҳақида ҳам хабар бермади. Бу борада Пайғамбар ﷺдан ривоят қилинган саҳиҳ ҳадисни ҳам топмадик. Саҳобалар ва тобеинлардан қилинган турли ривоятлар бор. Буни билиш у қадар муҳим ҳам эмас. Оятнинг оқимида асосий эътибор одам ёки қишлоққа эмас, ўлдириш ва тирилтиришга қаратилган. Айнан мана шу ўлдириш ва тирилтириш хусусида тадаббур қилиш, унга аҳамият бериш керак бўлади. Айнан мана шуни Аллоҳ одамларга оят-аломат қилди. Шунинг учун Аллоҳ айтган шу гапларнинг ўзи билангина кифояланамиз.

(خَوَيْهُ عَلَى عُرْوَشِهَا) **төмлари ииқилиб ҳувиллааб қолган**

(خَوَيْهُ) У ерда ҳеч ким йўқ эди. Ҳовли бўм-бўш эди, деган гапда ҳам шу сўз ишлатилади.

(عَلَى عُرْوَشِهَا) **төмлари ииқилиб**) яъни, олдин томлари тушиб кетиб, кейин унинг устига деворлари ииқилган.

(عَرِيش) сўзи уйнинг шифтини англатади. Соябон сифатида курилган ҳар бир нарса (عَرِيش) ҳисобланади. Соя солиб турадиган узум новдаси ҳам шундан олинган. Аллоҳ Таолонинг

﴿وَمَمَّا يَرْشُونَ﴾

деган гапи ҳам шу қабилдандир.

(أَنِّي يُحْكِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتَهَا) **Аллоҳ бу хароб бўлган қишлоқни қандай тирилтирас экан-а?**). Қандай қилиб Аллоҳ буларни ўлганларидан кейин тирилтирас экан-а?

(ثُمَّ بَعَثَهُ) кейин уни тирилтириди.

«**Бир кун ё ярим кун турдим**, деди).

Гўё у ўзини ухлаб турдим, деб ўйлади. Одатдаги уйқу у айтган муддатдан кўп бўлмайди. Аллоҳ уни тирилтирган пайтда қўёшнинг ботмаганини кўриб, ўша гапини айтган бўлиши мумкин.

(قَالَ بَلْ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ) **Аллоҳ деди: Йўқ, юз иил турдинг**). Шунда Аллоҳ унга юз иил турганини билдириди. Балки сўзи тескари маънони билдириб келяпти. Яъни, сен ўзинг айтганингдек

(مِائَةً بَir كُن ё يَارِيم كُن) эмас, балки, аксинча, (**юз иил**) турдинг.

Аллоҳ унга бу ишни қай тарзда билдирганини билмаймиз. Чунки бу иш ғайб ишларидандир. Аллоҳ Таоло бу оятда унинг қай тарзда кечганини бизга билдирмаяпти.

(لَمْ يَتَسَنَّهُ) **бузилган эмас**) яъни, мана шу узок муддатда у ўзгармаганди. (لَمْ يَتَسَنَّهُ) сўзи хусусида ҳар хил гаплар бор. Унинг ўзаги ҳо ҳарфи билан якунланади, дейдиганлар ҳам, вов ҳарфи

билан якунланади, дейдиганлар хам бор. Ҳо ҳарфи билан якунланадиган бўлса, бу сўз муфрад (бирлик) бўлиб, ҳо ҳарфи аслий ҳарф бўлади ва феъл жазм ҳолатида бўлгани учун сукун билан ўқилаётган бўлади.

Вов ҳарфи билан якунлайдиган бўлса, бу сўз кўпликда бўлиб, феъл жазм ҳолатида бўлгани учун вов ҳазф қилинган ва ҳо сакта учун келган бўлади. Рожиҳ гап ҳонинг сакта учун зоида қилинганидир. Негаки, бу сўзнинг икки хил мутавотир қироати бор.

Биринчи қироатда (*بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ*) васл ҳолатда ҳам, вақф ҳолатда ҳам ҳо билан ўқилган.

Иккинчи қироатда (*بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ*) вақф ҳолатда ҳо билан, васл ҳолатда эса ҳосиз ўқилган.

Ҳар икки қироат ҳам мутавотир ва ҳар иккиси ҳам фасих араб тилига тўғри келади.

Ҳони вақф ҳолатида айтиб, васл ҳолатида айтмасдан ўқиш зоининг зоида (қўшимча) эканини билдиради.

Ҳони вақф ҳолатида ҳам, васл ҳолатида ҳам айтиб ўқишида у аслий бўлиши ҳам, зоида бўлиши ҳам мумкин. Ҳар икки ҳолатда ҳам айтилаётганлиги эътибори билан аслий бўлади. Арабларнинг гоҳида гапга ортиқча ҳарфларни қўшиб гапиришлари эътибори билан зоида бўлади.

Ҳонинг зоидалигини англатувчи биринчи қироат мухкамдир.

Ҳонинг зоида ёки аслий бўлиши мумкинлигини англатувчи иккинчи қироат эса муташобиҳдир. Мұхкам муташобиҳ устидан ҳукмрондир, деган қоидага кўра, (*لَمْ يَتَسْدَعُ* даги ҳо зоида бўлиб, жазм ҳолати бўлгани учун иллат ҳарфи ҳафз қилинган бўлади).

(*وَأَنْظُرْ إِلَيْ حِمَارِكَ* Энди эшагингни кўргин). Яъни, Бизнинг қандай қилиб, суюкларни тўплашимизга, уларга қандай қилиб гўшт кийдиришимизга, (эт битдиришимизга) ва уни қайта тирилтиришимизга қара. Худди шундай бўлганди.

(*وَلَنْجَعَلَكَ ءَايَةً لِلنَّاسِ* ва сени одамлар учун оят — ибрат қилиши учун (келтирдик)) яъни, ўлгандан кейин қайта тирилишга далолат ва ибрат бор.

(وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنَشِّرُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا) бу сүякларни қандай тиклаб, сүңг уларни гүшт билан қоплашимизни күргин) яғни, сүякларни қайта тирилтириш учун бири-бирининг устига күтараётганимизга қара. (نشر) сўзи күтарилиш маъносини англатади. Демак, бу ердаги маъно мана бундай бўлади: Эшакнинг сүякларига, Биз уларни қандай ердан кўтариб, бир-бирига қўшиб, жасаддаги олдинги, тирик ҳолидаги ўз ўрнига қўяётганимизга қара.

فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ («Албатта Аллоҳ ҳамма нарсага қодир эканини биламан», деди). Яъни, унга ишлар ойдинлашгач, Аллоҳнинг ўликларни қандай тирилтиришини, ейимлик ва ичимликни қандай сақлаганини, уларнинг худди йиллар ўтмагандек ўзгармасдан қолганини кўргач, мана энди Аллоҳнинг ҳар нарсага Қодир эканини аниқ биламан, деди.

Бу мантукнинг мафхуми шуки, у олдин ҳам Аллоҳнинг ҳар нарсага қодир эканини далолатлар орқали биларди. Энди эса уни ҳиссий мушоҳада билан, ўз қўзи билан кўриш орқали билди. Мана шу нарса унинг олдин ҳам мўмин бўлгани рожих эканини кўрсатади. У,

أَنِّي يُحِيٰ هَذِهِ الْأَنْوَارُ بَعْدَ مَوْتِهَا («Аллоҳ бу ҳароб бўлган қишлоқни қандай тирилтирас экан-а?»), деган гапни кофириллигидан, Аллоҳнинг қудратини инкор қилганидан эмас, У Зотнинг қудратини улуғлаб, маҳлукотларнинг Аллоҳ Таоло ўликларни қандай тирилтиришини билишдан ожиз эканликларини эътироф этиб, айтди. Ичida Аллоҳ шуни менга кўрсатса, деган рағбат билан айтди.

Ўша қишлоқдан ўтган одам кофири бўлган ва

أَنِّي يُحِيٰ هَذِهِ الْأَنْوَارُ بَعْدَ مَوْتِهَا («Аллоҳ бу ҳароб бўлган қишлоқни қандай тирилтирас экан-а?»), деган гапни Аллоҳнинг қудратини инкор қилганидан айтган, шунда Аллоҳ у имонга келиши учун шу ишларни қилган, деган гапдан кўра, шу гап рожиҳроқ. □

ЖАННАТ БОҒЛАРИ

قالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : إِذَا مَرَّتْمُ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعَوْا

Расуулulloҳ дедилар: «Агар жаннат боғларидан ўтсангизлар, (мўл-кўл мевалардан) тотинглар»

ЖАННАТ БОҒЛАРИ

РОСУУЛЛОҲ НИНГ ИСЛОМ ХУЛҚЛАРИНИ ЖАМЛАГАН ВАСИЯТЛАРИ

Абу Ҳурайра ривоят қилган ҳадисда Росууллоҳ: «**Ким мендан ушбу сўзларни олиб, уларга амал қиласди?**» – деган эдилар, эй Аллоҳнинг Росули мен – дедим. Шунда у киши қўлимдан тутиб, бешта (хислат)ни санаб шундай дедилар: «إِنَّ الْمُحَارَمَ تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ وَأَرْضَهُمَا قَسْمٌ اللَّهُ لَكَ تَكُنْ أَغْنَى النَّاسِ وَأَحْسَنُ إِلَى جَارِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا وَأَحَبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُسْلِمًا وَلَا تُكْثِرِ الصَّحَّكَ فَإِنَّ كَثْرَةَ الصَّحَّكِ تُمْيِتُ الْقُلُوبَ»

«Харомдан қўрқ, одамларнинг ибодатгўйроғи бўласан. Аллоҳ сен учун тақсимлаган нарсага рози бўл, одамларнинг бойроғи бўласан. Қўшнингга яхшилик қил, мўмин бўласан. Ўзинг яхши кўрган нарсани одамлар учун ҳам яхши кўр, мусулмон бўласан. Кўп қулма, чунки кулги қалбни ўлдиради». Имом Аҳмад ва Термизий ривояти, Албоний сахих деган. Росууллоҳ нинг саволида васиятнинг улуғ ва эътиборли эканига ургу бордир. Чунки унда яхшилик хислатларидан бештасини санаб бердилар:

Биринчи хислат: Ҳаромдан сақланиш:

«إِنَّ الْمُحَارَمَ تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ»

«**Ҳаромдан сақлан, одамларнинг ибодатгўйроғи бўласан.**» Ҳаром деганда барча ҳаромлар, яъни Аллоҳнинг китоби ва Росулининг суннатида келган қайтариқлардан тийилмаслик ва буйруқларни тарқ этиш каби барча ҳаромлар киради. Масалан ширқ, одам ўлдириш, ўғирлик, зино, чақимчилик, ёлғон, хиёнат, бўхтон, рибо ейиш, ота онага оқ бўлиш, қариндошлиликни узиш, маст қилувчи ичимлик ичиш, сехр билан шуғулланиш ва ҳоказолар киради. Мусулмон киши Аллоҳга тақво қилиш У зотнинг буйруқларини қилиш ва қайтарувларидан тийилиш билан амалга ошишини билиши зарур. Буйруқлар мусулмоннинг амалига алоқадор Аллоҳ буюрган ишлардир, қайтариқлар эса

Аллоҳ қайтарган амаллардир. Зеро, мусулмон Аллоҳнинг буйруқларига боғланишга буюрилган. Аллоҳнинг буйруқлари эса жуда кўп бўлиб, мусулмон уларнинг орасидан амалига алоқадорларини қилишга буюрилган. Шунинг учун мусулмон уларни шаръян буюрилган тарзда амалга оширади. Масалан мусулмон киши савдогар бўлса, тижоратини шариатга боғланган ҳолда қилиши вожиб. Мусулмон баъзида ижарачи, корхона эгаси ёки ер соҳиби бўлиши мумкин. Қандай ҳолатда бўлмасин, бу ишларда шариатга боғланиши шарт... Намоз ўқиш ва рамазон рўзасини тутиш барча мусулмонларга фарз бўлса, закот моли нисобга етган кишига, хаж йўлга қодир бўлган кишига фарздир. Бу ерда динни тиклаш фарзи ҳам бўлиб, у барча мусулмонларга фарздир. Унинг гунохи у тикланмагунига қадар унга ҳаракат қилмаётганларнинг барчасига тушади. Ушбу фарзни мусулмонлар тиклаши ҳаромдан сақланиш туркумига кирса, уни тарк этиш буйруқни тарк этиш туркумига киради.

Сақланиш деганда барча буйруқларни ўз ичига оладиган Аллоҳдан қўркишга буюриш тушунилади. Бунда агар талаб қатъий бўлса, вожиб бўлади, талаб қатъий бўлмаса, мандуб бўлади. Вожибни амалга ошириш ҳаромдан сақланиш бўлса, унга риоя қилмаслик ҳаромга қўл уришдир. Мандубни амалга ошириш тақвони зиёда қилса, унга амал қилмаслик ҳаромга қўл уриш хисобланмайди... Шунингдек, агар тарк этиш талаби қатъий бўлса, такво барча ҳаромлардан бир дафъада тийилишни ўз ичига олади. Аммо талаб қатъий бўлмаса, уни қилмаслик тақвони кучайтиради. Агар уни қилса ҳаромга қўл урган бўлмайди. Мубоҳ эса, уни амалга ошириш ва оширмаслик иккиси ҳам бир хилдир. Чунки унда ҳаромга қўл урмаслик ҳам риоя қилиш ҳам йўқ.

Бу ерда сақланиш лафзи қўлланаётгани табиблар касалликни дори билан муолажа қилиш қоидасидаги химояланишга ўхшайди. Агар киши Аллоҳ қайтарган барча нарсалардан тийилса, ҳавои нафсини ҳаромдан тийилишга мажбурллагани учун энг олий ибодат мартабасига қўтарилади. Оиша ушбу маънони изоҳлар экан, шундай деган эди: «Ким тиришқоқ ва қатъиятли бўлишни хоҳласа, гуноҳлардан тийилсин». Ҳасан Басрий айтади: «Ибодатгўй инсон Аллоҳ

қайтарган нарсани тарк этганидан кўра афзалроқ ибодатни қилмаган». Лекин шу нарса аён бўлмоғи лозимки, ҳаромни тарк этиш буйруқ амалларни қилишдан афзal даражага кўйилган экан, бунда буйруқларнинг вожиблари эмас, нафллари ирода қилинган. Зеро, буйруқ амаллар айнан ўзи қилиниши лозим, ҳаром эса уни қилмаслик талаб қилинган. Шунинг учун имом Ибн Ражаб (Аллоҳ ўз раҳматига олсин) айтганидек ҳаромдан қайтишда амалларга зид ўлароқ ният шарт эмас.

Иккинчи хислат: Аллоҳ тақсимлаган нарсага рози бўлиш:

«وَارْضَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَكَ تَكُنْ أَغْنَى النَّاسِ»

«Аллоҳ тақсимлаган нарсага рози бўл, одамларнинг бойи бўласан». Чунки ҳақиқий баҳтли одам Аллоҳ тақсимлаган нарсага рози бўлган ҳамда қазонинг яхшию, ёмонига сабр қилган кишидир. Розилик мусулмонни замон ўзгаришларидан ҳимоя қиласидиган тўсиқдир. Шунингдек, у гуллаб яшнаган ва салқин бўстонки, мусулмон киши ҳаётнинг жазирама иссиғидан унинг соясида роҳатланади. Аллоҳ тақсимлаган нарсага рози бўлган киши ҳақиқий бой одамдир. Чунки дунёдан катта насибага эга бўлган қанчадан қанча одамлар борки, нафси қашшоқ ва қалби мискинdir. Чунки таъма уларнинг қалбларини баҳт-саодат манбайнин кўра олмайдиган қилиб кўйган. Ҳақиқий бой эса, қалби бой, нафси хотиржам, рози кишидир. Чунки тўғри қалб Аллоҳ тақсимлаган нарсага рози бўлган хотиржам қалбdir. Зеро Аллоҳ Таоло айтади:

﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقُلْبٍ سَلِيمٍ﴾

«У кунда на молу-давлат ва на бола-чақа фойда бермас; Магар Аллоҳ ҳузурига тоза дил билан келган кишиларгагина (фойда берур)» [Шуаро 88-89]

﴿الَّذِينَ ءامَنُوا وَتَطَبَّقَنْ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمِئْنُ الْقُلُوبُ﴾

«Улар имон келтирган қалблари Аллоҳни зикр қилиши-эслаш билан ором оладиган зотлардир. Огоҳ бўлингизким, Аллоҳни зикр қилиш билан қалблар ором олур» [Роъд 20]

Шоир ҳақиқий бойлик ҳақида шундай деган эди:

Бой нафс ўзини тийган нафсdir, агар у ўзини тиймаса, ер юзидағи барча нарса ҳам кифоя қилмас. Хулоса шуки, ким ўзига тақсимланған нарсага қаноат қилса, одамлар құлидаги нарсадан таъма қилмаса, улардан беҳожат бўлади. Чунки қаноат бойлиkdir ва Аллоҳ ҳузуридаги азизлиkdir. Унинг зидди эса, қашшоқлиkdir ва бошқалар ҳузуридаги хорликdir. Ким қаноат қилмаса, ҳеч тўймайди. Чунки қаноатда азизлик, бойлик ва озодлик бор. Ким уни йўқотса хор бўлади ва бошқасига қул бўлади. Ушбу даражага етиш учун нафсга қарши курашиш лозим. Бу худди бой одам дунёда бой кишига айланиш учун нафси билан курашганига ўхшайди.

Учинчи хислат: Қўшнига яхшилик қилиш:

«وَأَحْسِنْ إِلَى جَارِكَ تُكْنِ مُؤْمِنًا»

«Қўшнингга яхшилик қил мўмин бўласан». Абу Хурайрадан ривоят қилинган ҳадисда Росулуллоҳ ﷺ бундай дедилар:

«وَاللهُ لَا يُؤْمِنُ، وَاللهُ لَا يُؤْمِنُ، قَيْلَ: مَنْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: الَّذِي لَا يُأْمِنُ جازه بِوائِقَهُ»

«Аллоҳга қасамки мўмин эмас, Аллоҳга қасамки мўмин эмас, Аллоҳга қасамки мўмин эмас. Эй Аллоҳнинг Росули ким мўмин эмас - деб сўрашди. Шунда у киши: **Қўшниси унинг ёмонлигидан омонда бўлмаган киши**» дедилар. Муттафақун алаих ҳадис. Чунки Росулуллоҳ ﷺ қўшнига яхшилик қилиши имон аломатларидан қилди. Қўшнига яхшилик қилиш бир неча ишлар билан бўлади: Қўшнига салом қайтариш, чакириғига жавоб қилиш, унга озор беришдан тийилиш, озор чекаётган бўлса бирга кўтариш, ҳожатларини бажариш, айбини сақлаш, обрўсини ҳимоя қилиш ва унга насиҳат қилиш шулар жумласидандир.

Қўшнилар уч хил бўлади: Қариндош мусулмон қўшни, унинг қўшничилик, қариндошлиқ ва Ислом ҳаққи бор. Қариндош бўлмаган мусулмон қўшни, унинг қўшничилик ва Ислом ҳаққи бор. Кофир қўшни унинг қўшничилик ҳаққи

бор. Агар ўша кофир қариндош бўлса, қариндошлик ҳаққи ҳам бор.

Жаброил ﷺ Пайғамбар ﷺга кўшни ҳақида кўп васият қилганидан у киши кўшни ҳам мерос олармикан деб ўйланиб қолдилар. Абдуллоҳ ибн Умар ﷺдан ривоят қилинган ҳадисда Росулуллоҳ ﷺ айтдилар:

«مَا رَأَىٰ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْخَلَّارِ حَتَّىٰ ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورَثُنِي»

«Жаброил менга кўшни ҳақида кўп васият қилганидан кўшнига ҳам мерос қолармикан деб ўйлаб қолдим». Муттафақун алайҳ ҳадис.

Тўртинчи хислат: Ўзинг учун яхши кўрган нарсани одамлар учун ҳам яхши кўр:

«وَأَحِبَّ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُسْلِمًا»

«Ўзинг учун яхши кўрган нарсани одамлар учун ҳам яхши кўр, мусулмон бўласан». Анас ибн Молик Пайғамбаримиз ﷺдан худди шунга ўхшаш ҳадисни ривоят қилган:

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ»

«Ўзига яхши кўрган нарсани биродари учун ҳам яхши кўрмаган киши мўмин бўла олмайди». Муттафақун алайҳ.

Ўзингиз учун яхши кўрган нарсани одамларга ҳам яхши кўриш Исломнинг тўлиқ ва юксак дин эканининг белгисидир. Одамларга яхшиликни раво кўриш ҳақиқий исломий хулқ бўлиб, ҳар бир мусулмон шу сифатга эга бўлиши лозим. Ўзи ёмон кўрган нарсани бошқасига ҳам ёмон кўрсинг деган нусус йўқ. Чунки бир нарсани яхши кўриш уни зиддини ёмон кўришни англатади. Имом Нававий (Аллоҳ ўз раҳматига олсин) шайх ибн Салоҳдан шундай ривоят қиласи: Бу баъзида қийиндеқ туюлади, лекин бундай эмас. Чунки унинг маъноси шуки, бирортангиз ўзингиз учун яхши кўрган нарсани мусулмон биродари учун ҳам яхши кўрмагунича имони мукаммал бўлмайди. Бу иш ўзида бор нарса биродарида ҳам бўлиши, неъмат борасида биродари билан рақобатлашмаслиги ва биродарида ўша неъмат ундагидан кам бўлмаслиги билан амалга ошади. Тўғри қалб эгаси учун бу жуда осон, лекин қинғир қалб эгаси учун кийиндир.

Бешинчи хислат: Кўп кулмаслик:

«وَلَا تُكْثِرِ الصَّحَاحَ فَإِنَّ كَثْرَةَ الصَّحَاحِ كُبَيْتُ الْقُلُوبُ»

«Кўп кулма, чунки кулги қалбни ўлдиради». Кулиш инсонга хос бўлиб, ҳайвонлар кулмайди. Чунки кулги эшигтан сўз ва кўрган воқени қанчалик тушунганидан пайдо бўлади ва ундан кулади. Кўп кулиш қалбда зулмат ва ўлимни қолдиради. Ислом фитрат дини бўлгани учун инсоннинг кулги борасидаги табиатини тортиб олмайди, балки аксинча, Ислом ҳаётни ширин ва гўзал қиласиган барча нарсаларни олқишлияди ҳамда мусулмоннинг шахсияти некбин ва шоду хуррам бўлишини яхши кўради. Шунингдек, ҳаёт ва одамлар қора назар билан қарайдиган ғамгин ва ярамас шахсияни ёмон кўради. Бу борада Росулуллоҳ мусулмонлар учун ўрнакдир. Чунки у киши ғами кўп бўлишига қарамай, саҳобалар билан оддий табиий ҳаётда яшар эдилар. Саҳобаларнинг аламлари, қайғулари ва мусибатларида бирга бўлганидек уларнинг хурсандчилик ва ҳазил мутойибаларида бирга бўлар эдилар. Шунинг учун ҳадисда қайтарилиган нарса кулги эмас, кўп кулишdir. Кулгининг ўзидан қайтарилиган эмас. Аммо кулги Ислом қоралайдиган ахлоқ ва оқибатларга олиб келса, ундан қайтарилади. Ўз чегарасидан чиқиб кетган ҳар қандай нарса қабул қилинмайди. □

УЛАРНИНГ ҲИДОЯТЛАРИГА ЭГРАШИНГ: ХАББОБ ИБН АРАТ

Аллоҳ Хаббобни ўз раҳматига олсин

У рағбат билан Исломга кирди

Итоат қилган ҳолда хижрат қилди

Аллоҳ йўлида жиҳод қилган ҳолда яшади

(Али ибн Абу Толиб)

Хузоийя қабиласидан бўлган Умму Анмор Маккадаги наххос (қул сотиладиган) бозорга келди. У ўзига хизмати ва қўл меҳнатидан фойдаланадиган бола сотиб олмоқчи эди. Сотувга кўйилган қулларни кўздан кечирар экан, кўзи балоғатга етмаган бир болага тушди. Умму Анмор боланинг танаси соғ эканини билди ва юзида бадавийларнинг иқтидор белгиларини кўрди. Сўнг уни пулинин тўлаб сотиб олди ва уни олиб жўнади. Умму Анмор йўлда кетаётиб, болага қаради ва исминг нима деб сўради. Бола: Хаббоб деди. Умму Анмор отангнинг исмичи деган эди, бола: Арат деб жавоб берди. Умму Анмор: Қаердансан

Бола: Нажд еридан

Умму Анмор: Демак араб экансанда

Бола: Бану Тамимдан

Умму Анмор: Маккадаги қул бозорига қандай келиб колдинг

Бола: Маҳалламизга араб қабилаларидан бири ҳужум қилди, бор нарсамизни тортиб олишди, аёлларимизни асир олишди, зурриётларимизни тортиб олишди. Тортиб олингандар ичida мен ҳам бор эдим. Сўнгра қўлма-қўл ўтиб, Маккага келдим ва сизнинг қўлингизга тушдим. Умму Анмор болани қилич ясашни ўрганиши учун Маккадаги темирчиларнинг бирига берди. Бола қилич ясашни тезда ўрганиб олди ва бу соҳада моҳир устага айланди. Хаббоб ўсиб, кучга тўлиб, салобатли бўлгач, Умму Анмор у учун бир дўйонни ижарага олиб, керакли нарсалар билан таъминлади. Шундай қилиб, Умму Анмор унинг қиличсозлик санъатидан фойдалана бошлади. Ҳеч қанча вақт ўтмай, Хаббоб Маккада машхур устага айланди. Хаббоб омонатгўй, тўғрисўз ва моҳир уста бўлгани туфайли аксар одамлар ундан қилич сотиб оладиган бўлди.

Хаббоб ёш бўлишига қарамай, етук ақл ва ҳикмат соҳиби эди. Дунё ташвишларидан бўшаб, холи қолган пайтда, бошидан оёғигача фасодга тўлган ушбу жоҳилий жамият хақида фикрлар эди. Уни арабларнинг ҳаётини қамраб олган жаҳолати ва залолати қўрқитар эди. Чунки унинг ўзи жаҳолат қурбонларидан бири эди. У қоронғи туннинг охири бордир деб айттар ва ўз кўзлари билан

зулмат тугаб нур туғилишини умид қиласынан көрсөткөн. Хаббобнинг кутиши узокқа чўзилмади. Бани Ҳошим йигитларидан бири бўлган Муҳаммад ибн Абдуллоҳ исмли кишининг оғзидан тараалаётган нурни қасд қилиб, унинг олдига борди. Бу ялтироқ нур уни қамраб олди ва унга қўлинини чўзди ва Аллоҳдан бошқа илоҳ йўқ Муҳаммад уни қули ва элчиси, деб гувоҳлик берди.

У ер юзида Исломга кирган кишиларнинг олтинчиси бўлди. Хаббоб Исломини яширмади ҳатто бу ҳақидаги хабар Умму Анморга етди. Умму Анмор бу хабарни эшитгач газаб отига минди ва акаси Сибоъ ибн Абдулуззо билан ҳамроҳ бўлиб йўлга чиқди. Уларга Хузоя қабиласидан бир жамоа қўшилди ва барчалари Хаббобни олдига бордилар. Уни иш устида топишиди. Сибоъ уни олдига келиб айтди: Бизга сен ҳақингда бир хабар етиб келди, аммо биз унга ишонмадик. Хаббоб эса: Нима хабар экан деди. Сибоъ айтди: Сени собий динига кирибди ва Бану Ҳошимдан бўлган бир йигитга эргашибди деб гап тарқалди. Хаббоб (хотиржам ҳолда) жавоб берди: Мен собий динига кирмадим балки шериксиз ёлғиз Аллоҳга имон келтирдим ва бутларингиздан юз ўғирдим ва Муҳаммад Аллоҳнинг қули ва элчиси деб гувоҳлик бердим... Сибоъ ва уни шериклари Хаббобнинг сўзини эшитгач унга ташландилар, қўллари билан уришиди, оёқлари билан тепишиди, қўлларига кирган болга ёки темир парчасини унга отишиди. Ҳатто ҳушини йўқотган ҳолда ерга йиқилди ва унинг баданидан қон оқар эди.

Хаббоб билан саййидаси ўртасидаги бўлган воқеа Маккада тарқалди. Инсонлар Хаббобнинг журъатидан шошиб қолдилар. Чунки улар бундан олдин Муҳаммадга эргашган бирортасини одамлар орасида Исломини очиқ айтганини эшитишмаган эди. Қурайшнинг катталари Хаббобни ишидан хавотирга тушишиди. Уларни хавотирга солган нарса ҳимоя қиласидан қариндошлари бўлмаган Умму Анморнинг оддий темирчиси ўзини хожасига қарши чиқиши ва уни динини ҳақоратлашга журъат қилгани бўлди... Қурайш бекорга хавотирга тушмаган эди. Чунки Хаббобнинг журъати саҳобаларнинг кўпларини ўзларини Исломини эълон қилишга шижаотлантириди. Ҳатто улар бирин-кетин очиқдан-очиқ, кўрқмай ҳақиқатни ошкор қила бошлишди...

Қурайшнинг катталари каъбани олдига тўпланишиди. Уларнинг бошида Абу Суфён, Валид ибн Муғири, Абу Жаҳл ибн Ҳишом турарди. Улар Муҳаммаднинг ишини кун сайин ва соат сайин кучаяётганини кўрдилар. Улар касаллик кучаймасдан олдин бартараф этишни қасд қилишиди. Ҳар бир қабила ичидағи

Мұхаммадға әргашғанларни динларидан қайтгұнича ёки үлгунicha қийнаш ва азоблашға келишишди. Сибоъ ва унинг қавмиға Хаббобни азоблаш топширилди. Кун қызиган ва қуёш ерни күйдирған вақтда уни Макка сахросига олиб чиқиб кийимини ечишар ва темир совут кийдиришар эди. Ҳатто унга сув ҳам бермас әдилар. Ҳолдан тойған вақтда уни олдига келиб: Мұхаммад ҳақида нима дейсан? – дейишса, Хаббоб: У бизларни зулматдан нурға чиқариш учун ҳақ ва ҳидоят динини олиб келган Аллоҳнинг қули ва әлчисидир. Улар Хаббобни тинмай уришар ва дўппослашар әдилар. Яна: Лот ва Уззо ҳақида нима дейсан?! - дейишса, Хаббоб: Улар фойда ҳам зарап ҳам бермайдиган кар ва соқов бутлардир – дер эди. Қиздирилған тошни олиб келиб, уни устига қўйишар ва елкаларини ёғи оққунича уни шу ҳолатда ташлаб қўяр әдилар...

Умму Анморнинг Хаббобга бўлган нафрати акаси Сибоънидан кам эмас эди. Бир марта Росулуллоҳ ﷺ дўкон олдидан ўтаётуб, Хаббоб билан гаплашганида, буни кўрган Умму Анмор ақлдан оза ёзди. Кун сайин Хаббобнинг олдига келар ва босқонидан қиздирилған темирни олиб, боши тутаб ҳушидан кетгүнича бошига қўяр эди. Хаббоб эса, унга ва акаси Сибоъга қарши дуо қилас әди. Росулуллоҳ ﷺ саҳобаларга Мадинаға ҳижрат килиш учун изн берган вақтда Хаббоб ҳам кетишга тайёрланди.

Лекин Хаббобнинг Умму Анморга қарши қилған дуосини Аллоҳ ижобат қилганидан кейин, Хаббоб Маккани тарқ этди; Умму Анмор бош оғриғи билан мусибатланди, бундан олдин бу касаллик билан ҳеч ким оғримаган эди. Оғриқнинг қаттиқлигидан ит каби увиллар эди. Ўғиллари ҳар тарафдан табиблардан маслаҳат сўрашди. Улар: Унинг касалига даво йўқ, фақат унинг бошини ўт билан күйдириш керак дейишиди. Ўзининг бошини ўзи қиздирилған темир билан күйдирар ва ҳатто мана шу күйдириш билан бош оғригини бироз унутар эди...

Хаббоб Мадинада, ансорлар соясида узок вақт топа олмаган роҳат таъмини тотди. У Росулуллоҳ ﷺ га яқинлашиш билан хурсанд бўлди ва Росулуллоҳ ﷺ билан бадр газотида қатнашди ва у кишининг байроғи остида жанг қилди. Уҳуд жангига ҳам У киши билан бирга чиқди ва Аллоҳ Таоло уни Умму Анморнинг акаси Сибоъ ибн Абдулуззони кўришга муваффақ қилди. У Аллоҳнинг шери Ҳамза ибн Абдулмутталибининг кўлида хорларча ўлди. Хаббоб узок умр кўрди, ҳатто хулафои рошидинлар даврига гувоҳ бўлди ва уларнинг химояси остида қадри баланд ҳамда машҳур ҳолда яшади.

Умар халифалиги даврида Хаббоб унинг ҳузурига кирган эди Умар уни юқорига ўтқизди ва унга яқинлашиб шундай деди: Мана шу ўринга Билолдан ташқари сиздан ҳақлироқ бирортаси йўқ. Сўнг ундан мушрикларнинг унга етказган оғир азоблари ҳақида сўраган эди, Хаббоб унга жавоб беришдан ҳаё қилди. Умар ундан қаттиқ талаб қилгач, орқасидан кийимини кўтарган эди Умар кўрган нарсасидан қўрқиб кетди. Бу қандай рўй берган эди? – деб сўраган эди, Хаббоб: Мушриклар ўтинни чўгга айлангунича ёқишар, сўнг кийимларимни ечишиб, чўғнинг устига ётқизишар эди. Ҳатто гўштим орқа суякларимдан ажраб кетар ва жасадимдан томиб турган сув ўтни ўчирап эди.

Хаббоб фақир бўлиб яшагач, умрининг охирида бойиб кетди. Тушига ҳам кирмаган тилла ва кумушларга эга бўлди. У молини ҳеч кимнинг хаёлига келмайдиган йўлга ишлатди. Дирҳам ва динорларини фақир ва мискинлар биладиган бир жойга қўяр ва у жойни қулфламас эди. Унинг ҳовлисига келган муҳтожлар сўрамасдан хоҳлаган нарсасини олиб кетар эдилар... Шундай бўлсада Хаббоб мана шу бойлик ҳақида ҳисоб беришдан ва у сабабли азобланишдан қўрқар эди.

Хаббобнинг дўстларидан бир жамоаси айтади: Хаббоб ўлим тўшагида ётар экан, унинг олдига кирдик. Шунда Хаббоб айтдики: Мана шу жойда саксон минг дирҳам бор. Аллоҳга қасамки, унга мен муҳаббат қўймадим ва сўровчини ҳеч ҳам куруқ қайтармадим. Сўнг йиғлади, шунда улар: Нима учун йиғляяпсиз?! – дейишган эди, Хаббоб айтди: Йиғлайман чунки дўстларим бу дунёдан бирор насибага эришмай ўтиб кетдилар. Мен эса, мана шу бойликка эга бўлдим, лекин мана шу амаллар учун савоб оламанми ёки олмайманми деб қўрқаман...

Хаббоб Роббиси ҳузурига кетгач, мўминлар амири Али ибн Абу Толиб уни қабрга қўйди ва айтдики: Хаббобни Аллоҳ ўз раҳматига олсин. У ўз хоҳиши билан Исломга кирди ва итоат қилиб ҳижрат қилди ва мужоҳид холда яшади... Аллоҳ чиройли амал қилган кишини ажрини зое қилмайди. □

САУДИЯ: МУВАФФАҚИЯТСИЗ СИЁСАТНИ ҚҰТҚАРИШ УЧУН ҮТКАЗИЛГАН УЧТА САММИТ

Милодий 2019 йил 30-31 май, ҳижрий 1440 йил 25-26 рамазон ойи Маккаи Мұкаррима шаҳрида, Саудия раҳбарлигига учта саммит бўлиб ўтди. Улардан биринчиси Кўрфаз давлатлари саммити, иккинчиси Араб давлатлари лигасига кирувчи давлатлар саммити, учинчиси «Халқаро Ислом лигаси» ташкилотига кирувчи давлатлар саммити. Аммо ушбу саммитларнинг рамазон ойи охирлари, яъни ҳаж мавсуми ва умра килувчилар сони ортган пайтда ҳамда Маккаи Мұкаррама шаҳрида бўлиб ўтишининг ўзига хос сабаби бор. Саудия бунда ўзини мусулмонларнинг етакчиси қилиб кўрсатмоқчи. Шунингдек ким унга адоват қилса, мусулмонларга адоват қилган бўлади демоқчи. Аммо бу каби фожиавий бир давр, яъни халқаро кучлар минтақага қарши хужум қилган ҳамда унинг дини ва ҳаёт марказини нишонга олган бир даврда ушбу саммитларнинг ўтказилишида ҳам ўзгача сабаб бор. Саудия ушбу давлатларни ўзи даъво қилаётганидек бирлашишга чақириш ҳамда мусулмонларни химоя қилиш ва улардан золимларнинг қўлини тўсиш учун тўпламади... Балки уларнинг мағлубиятини янада ошириш ва кўпроқ таслим қилиш мақсадида тўплади... Ўзини етакчи қилиб кўрсатмоқчи бўлган Саудия бунинг акси ўлароқ, заиф, кўрқоқ ва қашшоқ сифатида намоён бўлди... Ушбу фавқулодда конференцияларга чақирган Саудиянинг ўзи айбдор ва маҳкум ахволдадир. Саудиянинг барча сиёсий позицияларида шубҳа бор:

– Саудия, Фаластин масаласини тугатишга қаратилган «Аср келишуви» режаси муваффакият қозониши учун Америка ва (Истроил) билан яширин келишиб олганликда айбланади. Маълумки, бу келишув Кўрфаз давлатлари пули ва воз кечиши эвазига Фаластинни сотиш келишувидир. Мусулмонларга етакчи бўлишни хоҳлаётган давлат уларнинг ҳақиқий масаласини ечиши керак. Ушбу масалаларнинг энг биринчиси эса, Фаластин масаласидир. Фаластин Халифалик байроби остида бирлашадиган мусулмон юртларнинг бир қисми бўлиши лозим.

– Саудия ва Эрон ўртасидаги кураш Кўрфаз давлатлари хокимларининг таҳтига нисбатан тақдирый курашдир. Шунинг учун Кўрфаз давлатлари Эронга қарши курашиш учун (Истроил) билан иттифоқ тузиш лозим, деб билишади. Бошқача айтганда, (Истроил)ни тан олиш ва у билан турли келишувлар имзолаш керак. Ўша келишувларнинг биринчиси Эронга қарши иттифоқдир. Шунинг учун саммитда қабул қилинган Фаластин масаласи марказий масаладир ва шу каби сўзлардан алданмаслик керак... Чунки қофозларда ёзилган ҳолда қолиб кетадиган сўзларга эмас, вонеда содир бўлаётган ишларга эътибор бериш керак. Саммитларда чиқарилган қарорлар вонеда тасдиқини топмайдиган хабарлардан бошқа нарса эмас. Ушбу

САУДИЯ: МУВАФФАҚИЯТСИЗ СИЁСАТНИ ҚҰТҚАРИШ УЧУН ҮТКАЗИЛГАН УЧТА САММИТ

(Давоми)

саммитларнинг натижаси шуки, унда Саудия давлати ўзини мусулмонларнинг халқаро етакчиси сифатида даъво қиласы, уларнинг номидан сўзлайди, чекинади ва имзо қўяди... Натижада, уларни Америка сиёсати томон етаклади.

– Саудия ҳокимлари Эронни шиа деб айблайди, айни пайтда ўзлари Эронга қарши туриш учун суннийлик ортига яширинишади. Улар ўз тахтларини химоя қилиш учун мазҳабпаратликдан фойдаланишади. Уларнинг бу амаллари динни химоя қилишга ҳеч кандай алоқаси йўқ, балки унда динга адоват ва мусулмонларнинг орасини бўлиш мавжуд. Шунингдек, улар бу ишлари билан мусулмонларни бир-бiri билан уришадиган кишиларга айлантиришади ва душманларига имконият яратишади. Тўғри, Эрондаги режим мазҳабпарат ва мусулмонларнинг минтақадаги манфаатига қаршидир. У ўзини исломий эканини даъво қиласар экан, айни пайтда Сурия каби илмоний ва репрессив бошқарувни қўллаб-кувватлайди ва у ерда мусулмонларни қатл қилиш учун кофир Россияга ёрдам беради. Эрон кўринишдан Америкага қарши бўлсада, амалда минтақадаги унинг сиёсатига юрадиган малайидир. Афғонистон, Ироқ ва Суриядаги Америкага ёрдам бериши ва у билан ҳамкорлик қилиши унинг малайлигига далиллар. Масалан Эрон Яманда ушбу юртни вайрон қилиш ва халқини ўлдиришда Сауд оиласи билан ҳамкорлик қилмоқда... Эрон ўз адовати ва тарихий истаклари борасидаги баёнотлари орқали Кўрфуз ҳокимларини қўрқита олди. Америка эса, айнан мана шуни хоҳлайди... Лекин Эрондаги режимга қарши Америка сиёсати қучоғига ўзини отишдан бошқасини англатмайдиган бу каби саммитлар орқали курашиб бўлмайди. Балки бу иш факат Ислом ва Аллоҳнинг шариатини ҳакам қилиш билан амалга ошади.

– Мана шу бугунги Саудиянинг аҳволидир. Саудия мусулмонларни «Аср келишуви» номли хиёнатда, яхуд вужуди билан бўладиган кураш табиатини ўзгартириш сиёсатида ва минтақани Эронга қарши иттифоққа киргизишда ўзи билан юришларини хоҳлайди. Салмон ва унинг ўғли олиб бораётган сиёсат – ушбу давлат пайдо бўлгандан бери Сауд оиласи Ислом ва мусулмонларга адovat қилиб келаётганини фош қилди... Ҳа мусулмонлар бошдан кечираётган фожиаларнинг ечими Росууллоҳ ﷺ башорат қилган Пайгамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифаликни тиклаш орқали бўлади. Чунки Халифалик биринчидан Аллоҳнинг ҳукми бўлиб, уни ҳеч нарса ботил қила олмайди. Иккинчидан у Аллоҳ улар орқали динни голиб қиладиган онгли ва холис мусулмонлар қўли билан тикланади. □